

TAMPERE

Tilinpäätös 2023

Julkaisija: Tampereen kaupunki, konsernihallinto

YLITETTYJÄ ODOTUKSIA JA KRIITTISIÄ HAASTEITA

Vuoden 2023 alkuperäinen talousarvio päättyi nollatulokseen, mutta vuoden edetessä taloustilanne ylitti odotukset merkittävästi. Tilinpäätöksen tulos on 55,3 miljoonaa euroa, nettoinvestoinnit 229,2 miljoonaa euroa, investointien tulorahoitusprosentti 82 ja kaupungin korollinen velka väheni 72 miljoonaa euroa. Kokonaisuutena talouslukuihin voi olla tyytyväinen.

Tilinpäätös antaa kuitenkin turhan positiivisen kuvan kaupungin taloudesta kokonaisuudessaan. Kuntien verotuloihin vaikutti positiivisesti ylimääräisenä kertaeränä niin sanottu verohäntä peräti 1,4 miljardin euron edestä. Kunnille maksettiin ylimääräisiä valtionosuuksia 0,5 miljardia euroa. Ilman näitä kertaeriä kaupungin tulos olisi ollut reilut 30 miljoonaa euroa negatiivinen. Tämä seikka on otettava vakavasti huomioon tulevissa taloussuunnitelmissa.

Kuntatalouden lähivuosien näkymät ovat haastavat, ja talouden tasapainottaminen vaatii erityistä huomiota. On keskeistä välttää uusia pysyviä menojen lisäyksiä ja jatkaa toimintojen tehostamista. Kaupungin talouden rakenteet on saatava kestäväälle pohjalle, jotta kaupunki voi jatkossakin panostaa elinvoimaan ja hyvinvointiin.

Investointitasoa on syytä arvioida kriittisesti suhteuttaen talouden heikkeneviin näkymiin. Vaikka investointitarpeet eivät lähivuosina vähene, tulorahoituksen taso ei riitä nykyisiin tarpeisiin. Velkarahalla investointia on tehtävä harkiten ja hallitusti. Samalla meidän tulee huolehtia siitä, että kaupunki ei vaikeuta positiivista kasvukehitystä, ja entisestään haasteissa olevaa rakennusala.

Muuttotilastoissa menestys jatkuu

Tampere on edelleen Suomen vetovoimaisin kaupunki. Tampereen väestönkasvu jatkui ennätysellisen voimakkaana vuonna 2023 pääasiassa muuttovoiton ansiosta. Kaupunki houkutteli muuttajia sekä muista kunnista että ulkomailta.

Tampere oli ennakkotietojen mukaan Suomen muuttovoittoisin kunta vuonna 2023, sillä kasvoimme 3163 asukkaalla kuntien välisen nettomuuton myötä. Lisäksi netto-maahanmuutto kasvoi merkittävästi, tuoden kaupunkiin 3138 uutta asukasta. Toisaalta luonnollinen väestönlisäys väheni viime vuonna ennätysalasta, kun syntyneiden määrä jäi edellisvuotta matalammaksi.

Maahanmuuton kasvu Tampereella on poikkeuksellisen suurta verrattuna historialliseen kehitykseen, mikä kertoo Suomen muuttuvasta väestörakenteesta. Maahanmuuton lisääntyminen edellyttää kaupungilta suunnitelmallisuutta palveluiden kehittämisessä ja erilaisiin tarpeisiin vastaamisessa.

Hyvinvoinnin ja työllistymisen edistäminen keskiössä

Sote-uudistuksen myötä kaupungin rooli korostuu entisestään asukkaiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä, sekä yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa. Hyvinvointialueen kanssa on vielä työn sarkaa, jotta palvelut toimivat saumattomasti kaupunkilaisille. Kaupunkilaisten liikkumismahdollisuuksia lisättiin mm. avaamalla Hervantaan uusi tekojää. Hyvinvointiin panostettiin esimerkiksi lisäämällä köyhyystyöryhmän toimenpiteiden rahoitusta ja perusopetuksessa ryhmäkoot säilyivät ennallaan.

Samalla kaupunki valmistautuu vauhdilla toiseen suureen muutokseen. TE24-uudistuksessa työvoimapalvelut siirretään kuntien vastuulle 1.1.2025 alkaen. Uudistuksen tavoitteena on edistää parhaalla mahdollisella tavalla työntekijöiden nopeaa työllistymistä. Uudistus on erityisen tärkeä, sillä Tampereen työllisyystilanne on heikentynyt vähitellen vuoden 2023 aikana. Työttömyysaste oli 2023 joulukuussa 13 %, verraten vuoden 2022 10 %:iin.

TE24-uudistuksen valmistelu käynnistyi Tampereen ja muiden Pirkanmaan kuntien kesken alkuvuonna 2023. Tampere vastuukuntana -malli tarkoittaa sitä, että Tampere tuottaa kattavat lähipalvelut työllisyysalueen kuntiin yhteisen TE-palvelustrategian mukaisesti. Uudistuksen valmistelu jatkuu vuonna 2024. Tampereen kannalta erityistä huomiota on syytä kiinnittää paikallisten työmarkkinoiden tarpeisiin sekä elinvoimaisen osaamista ja työllisyyttä edistävän ekosysteemin rakentamiseen yhdessä keskeisten kumppaneiden kanssa.

Vilkas tapahtumavuosi ja laajentuvat raiteet

Tampere oli jälleen usean kansainvälisesti merkittävän tapahtuman isäntäkaupunki. Keväällä Tampereella pelattiin miesten jääkiekon MM-kilpailut. Kesällä Tampereella

järjestettiin kansainvälinen aikuisten monilajitapahtuma European Masters Games. Joulukuussa Tampere-talossa jaettiin kansainvälinen tasa-arvopalkinto. Tammelan stadion valmistui loppuvuodesta vahvistamaan Tampereen asemaa maailman urheilukaupunkien listalla.

Kaupungin älykaupunkikehitys on ottanut voimakkaita askelia eteenpäin. Tampere on merkittävä ICT- ja tekoälykeskittymä, joka vetää osajia puoleensa. Vuonna 2023 valmistui Tampere Metaverse Visio 2040, joka kuvailee erilaisia tulevaisuusnäkyymiä tarjoamaan ratkaisuja ja toimintatapoja erilaisiin haasteisiin ja arjen sujuvoittamiseen. Vuonna 2023 Tampere voitti kansainvälisen älykaupunkipalkinnon Tampereen keskustan kävijävirtoja ennakoivalla Tampereen Pulssi -applikaatiolla.

Raitiotien osan 2 rakentaminen etenee suunnitellusti. Raitiotieliikenne Santalahteen alkoi elokuussa suunnitelmien mukaisesti. Näsisäaren täyttö sujui hyvin, ja järvikaupungin siltojen rakentaminen on edennyt. Tämä mahdollistaa raitiotieradan valmistumisen Santalahdesta Lentävänniemeeseen siten, että kaupallinen liikenne voi alkaa tammikuussa 2025. Myös raitiotien seudullinen jatkosuunnittelu on edennyt. Pirkkalan ja Tampereen valtuustot hyväksyivät Pirkkala–Linnainmaa-osuuden toteutussuunnittelun huhtikuussa 2023. Ylöjärven valtuusto puolestaan hyväksyi Lielähti-Ylöjärvi-osuuden tarkennetun yleissuunnitelman jatkosuunnittelun pohjaksi helmikuussa.

Kaupungin kehittymisen mahdollistaa hyvinvoiva ja motivoitunut henkilöstö. Henkilöstön työhyvinvointi on kehittynyt vuoden aikana myönteiseen suuntaan. Tästä kehityksestä haluamme pitää kiinni, jotta olemme jatkossakin Ihmisten Tampere, mahdollisuuksien kaupunki.

SISÄLLYS

PORMESTARIN KATSAUS2

TOIMINTAKERTOMUS7

Olennaiset tapahtumat toiminnassa ja taloudessa	9
Tampereen kaupungin hallinto ja siinä tapahtuneet muutokset	9
Yleinen ja alueen taloudellinen kehitys	14
Olennaiset muutokset toiminnassa ja taloudessa	17
Arvio todennäköisestä tulevasta kehityksestä	21
Henkilöstö	22
Arvio merkittävimmistä riskeistä ja epävarmuustekijöistä sekä muista toiminnan kehittymiseen vaikuttavista seikoista	25
Ympäristö- ja ilmastotekijät	32
Korruption ja lahjonnan torjunta ja ihmisoikeusasiat	37
Sisäisen valvonnan järjestäminen ja kokonaisarvio	39
Tilikauden tuloksen muodostuminen	44
Tuloslaskelma	44
Tuloslaskelman analysointi	45
Toiminnan rahoitus	48
Rahoituslaskelma	48
Rahoituslaskelman analysointi	50
Tasetarkastelu	52
Tase	52
Taseen analysointi	56
Kokonaistulot ja -menot	58
Kaupunkikonsernin toiminta ja talous	61
Konsernin toiminnassa ja rakenteessa tapahtuneet muutokset	61
Selonteko konsernivalvonnan järjestämisestä	63
Konsernirakenne	71
Konsernitilinpäätös	72
Konsernituloslaskelma	72
Konsernituloslaskelman analysointi	74
Konsernin rahoituslaskelma	75

SISÄLLYS

Konsernin rahoituslaskelman analysointi.....	77
Konsernitase.....	79
Konsernitaseen analysointi.....	83
Kaupunginhallituksen esitys tilikauden tuloksen käsittelystä.....	85
TALOUSARVION TOTEUTUMINEN	86
Olennaiset poikkeamat talousarvioon.....	88
Yhteenveto poikkeamista talousarvioon, sitovat erät	90
LASKELMAOSA.....	96
Laskelmaosan toteutuminen.....	96
Tuloslaskelman toteumavertailu	96
Verotulot	99
Valtionosuudet.....	101
Korkotulot ja -kulut	103
Muut rahoitustuotot ja -kulut.....	106
Investointien toteumavertailu	108
Rahoituslaskelman toteumavertailu	113
Antolainan muutokset.....	117
Korollisten velkojen muutokset	118
STRATEGIAOSA.....	120
Strategian toteutuminen	120
Kuntalaisen hyvinvointi ja terveys.....	121
Hankintojen kehittäminen.....	124
Tuottavuuden tila.....	127
TILINPÄÄTÖSLASKELMAT	131
Tuloslaskelma	133
Rahoituslaskelma.....	135
Tase.....	137
Konsernituloslaskelma	141
Konsernin rahoituslaskelma	143
Konsernitase.....	145

Toimintakertomus

OLENNAISET TAPAHTUMAT TOIMINNASSA JA TALOUDESSA

Tampereen kaupungin hallinto ja siinä tapahtuneet muutokset

Valtuusto

Tampereen kaupungin ylin päättävä toimielin on valtuusto, johon kuuluu 67 valtuutettua. Valtuusto vastaa kaupungin toiminnasta ja taloudesta.

Suurimmat puolueet olivat Kokoomus, SDP, Vihreät ja Perussuomalaiset.

Valtuuston puheenjohtajana toimi 31.5.2023 asti Ilmari Nurminen (SDP), ensimmäisenä varapuheenjohtajana Ilkka Sasi (Kok.), toisena varapuheenjohtajana Jaakko Mustakallio (Vihr.) ja kolmantena varapuheenjohtajana Mikko Aaltonen (Vas.).

Toimikaudella 1.6.2023 alkaen valtuuston puheenjohtajana toimi Ilmari Nurminen (SDP), ensimmäisenä varapuheenjohtajana 1.6.-21.8.2023 Anna-Kaisa Ikonen (Kok.) ja 22.8.2023 alkaen Elina Järvenpää (Kok.), toisena varapuheenjohtajana Jaakko Mustakallio (Vihr.) ja kolmantena varapuheenjohtajana Mikko Aaltonen (Vas.).

Valtuustoryhmien puheenjohtajista koostuva puheenjohtajatoimikunta suunnittelee valtuuston kokousten läpivientiä.

Kaupunginhallitus

Kaupunginhallitus ja konsernijohto johtavat kaupungin ja kaupunkikonsernin toimintaa, hallintoa ja taloutta. Kaupunginhallitus vastaa kaupungin toiminnan yhteensovittamisesta ja omistajaohjauksesta sekä kaupungin henkilöstöpolitiikasta ja huolehtii kaupungin sisäisestä valvonnasta ja riskienhallinnan järjestämisestä.

Kaupunginhallituksessa pormestari esittelee toimikautensa seutu- ja kaupunkistrategian, ja vuosittaisen talousarvion ja -suunnitelman. Muut asiat esittelee konsernijohtaja.

Kaupunginhallitukseen kuuluu yhteensä 13 jäsentä.

31.5.2023 päättyneellä toimikaudella puheenjohtajana toimi pormestari Anna-Kaisa Ikonen (Kok.) 15.5.2023 saakka, Kalervo Kummola (Kok.) 16.5.-31.5.2023, ensimmäisenä varapuheenjohtajana Lauri Lyly (SDP), toisena varapuheenjohtajana Kalervo Kummola (Kok.) 15.5.2023 saakka, Anne-Mari Jussila (Kok.) 16.5.-31.5.2023 ja kolmantena varapuheenjohtajana Lassi Kaleva (PS).

Muut jäsenet olivat:

Dündar-Järvinen Aila (SDP)

Hanhela Milka (Vas.)

Jussila Anne-Mari (Kok.) 15.5.2023 saakka

Anneli Taina (Kok.) 16.5.-31.5.2023

Kaivonen Kirsi (SDP)

Krasniqi Brigita (Vihr.)

Markkanen Jouni (Kok.)

Raevaara Arne (PS)

Stenhäll Jaakko (Vihr.)

Tanus Sari (KD)

1.6.2023 alkaneella toimikaudella puheenjohtajana toimi pormestari Kalervo Kummola (Kok.), ensimmäisenä varapuheenjohtajana Lauri Lyly (SDP), toisena varapuheenjohtajana Anne-Mari Jussila (Kok.) ja kolmantena varapuheenjohtajana Lassi Kaleva (PS).

Muut jäsenet olivat:

Hanhilahti Vilhartin (Kesk.)

Kaivonen Kirsi (SDP)

Krasniqi Brigita (Vihr.)

Markkanen Jouni (Kok.)

Raevaara Aarne (PS)

Rokosa Inna (SDP)

Stenhäll Jaakko (Vihr.)

Taina Anneli (Kok.)

Tapio Mitja (Vas.)

Kaupunginhallituksessa on konsernijaosto, joka vastaa omistajaohjauksen ja konserni-valvonnan täytäntöönpanosta liikelaitosten, tytäryhteisöjen ja säätiöiden osalta sekä muista sille määrättyistä tehtävistä.

31.5.2023 päättyneellä toimikaudella puheenjohtajana toimi Lauri Lyly (SDP), ensimmäisenä varapuheenjohtajana Kalervo Kummola (Kok.) ja toisena varapuheenjohtajana Olga Haapa-aho (Vihr.)

Muut jäsenet olivat:

Dündar-Järvinen Aila (SDP)

Hanhilahti Vilhartin (Kesk.)

Karintaus Katja (Kok.)

Markkanen Jouni (Kok.)

Schafeitel Yrjö (PS)

Tapio Mitja (Vas.)

TOIMINTAKERTOMUS

1.6.2023 alkaneella toimikaudella puheenjohtajana toimi Anne Liimola (SDP), ensimmäisenä varapuheenjohtajana Jouni Markkanen (Kok.) ja toisena varapuheenjohtajana Olga Haapa-aho (Vihr.).

Muut jäsenet olivat:

Ihalainen Rauno (SDP)

Karintaus Katja (Kok.)

Koskinen Jyrki (SDP)

Pursiainen-Hautala Sirpa (KD)

Schafeitel Yrjö (PS)

Torkkola Sinikka (Vas.)

Konsernihallinnossa toimi 31.5.2023 saakka pormestarin suorassa alaisuudessa neljä apulaispormestaria, konsernijohtaja ja pormestarin esikunta. Apulaispormestareina toimivat Matti Helimo (Vihr.), Aleksi Jäntti (Kok.), Johanna Loukaskorpi (SDP) ja Pekka Salmi (SDP).

Konsernijohtajan alaisuudessa toimivat sosiaali- ja terveystalouden, sivistyspalvelujen, elinvoiman ja kilpailukyvyn sekä kaupunkiympäristön palvelualueiden johtajat ja heidän esikuntansa sekä kuusi koko kaupunkikonsernin toimintaa ja sen kehittämistä ohjaavaa ja tukevaa konserniyksikköä: hallintoyksikkö, henkilöstöyksikkö, omistajaohjausyksikkö, strategia- ja kehittämissyksikkö, talousyksikkö sekä tietohallintoyksikkö. Lisäksi konsernijohtajan alaisuudessa toimi sisäinen tarkastus.

Hallintosäännön muutoksen tultua voimaan 1.6.2023 konsernihallinnossa pormestarin suorassa alaisuudessa toimi kolme apulaispormestaria, konsernijohtaja ja pormestarin esikunta. Apulaispormestareina 1.6.2023 alkaen toimivat Matti Helimo (Vihr.), Pekka Salmi (SDP) ja Ilkka Sasi (Kok.).

Konsernijohtajan alaisuudessa toimivat 1.6.2023 alkaen sivistyspalvelujen, elinvoiman ja kilpailukyvyn sekä kaupunkiympäristön palvelualueiden johtajat ja heidän esikuntansa sekä seitsemän koko kaupunkikonsernin toimintaa ja sen kehittämistä ohjaavaa ja tukevaa konserniyksikköä: hallinto- ja tukipalveluyksikkö, henkilöstöyksikkö, omistajaohjausyksikkö, strategia- ja kehittämissyksikkö, lakiasiainyksikkö, talousyksikkö sekä tietohallintoyksikkö. Lisäksi konsernijohtajan alaisuudessa toimi sisäinen tarkastus.

Lautakunnat, johtokunnat ja toimikunnat

Lautakuntien tehtävänä on vastata palvelujen järjestämisestä, tuottamisesta ja kehittämisestä ja ohjata toiminnan ja talouden suunnittelua.

Lautakunnat olivat sosiaali- ja terveyslautakunta (viimeinen kokous 21.3.2023), sivistys- ja kulttuurilautakunta (31.5.2023 asti), kasvatus- ja opetuslautakunta (1.6.2023 alkaen), kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta (1.6.2023 alkaen), elinvoima- ja osaamislautakunta, asunto- ja kiinteistölautakunta, yhdyskuntalautakunta, alueellinen jätehuoltolautakunta, Tampereen kaupunkiseudun joukkoliikennelautakunta, tarkastuslautakunta ja keskusvaalilautakunta. Lautakuntien alaisina jaostoina olivat ympäristö- ja rakennusjaosto sekä alueellinen ympäristöterveydenhuollon jaosto. Lisäksi oli kaupunginhallituksen konsernijaosto.

Johtokunnat olivat Tampereen Kaupunkiliikenne Liikelaitoksen johtokunta, Tampereen Vesi Liikelaitoksen johtokunta ja Sara Hildénin taidemuseon johtokunta.

Kahdeksan toimikuntaa huolehti niille annettujen tehtävien toteuttamisesta.

Yleinen ja alueen taloudellinen kehitys

Talouden kehitys

Valtiovarainministeriön joulukuussa 2023 ilmestyneessä julkaisussa ”Taloudellinen katsaus, talvi 2023” ennustettiin Suomen lähivuosien talouskehitystä vuoteen 2027 asti.

Valtiovarainministeriö arvioi Suomen talouden supistuvan 0,5 prosenttia vuonna 2023. Vuonna 2024 inflaation hidastuminen ja korkojen kääntyminen laskuun yhdessä kotitalouksien kohtuullisen hyvän tulokehityksen kanssa lisäävät kotitalouksien käytävissä olevia tuloja. Vuonna 2024 bruttokansantuotteen arvioidaan kasvavan 0,7 prosenttia vuonna 2024 ja pysyvänä noin kahdessa prosentissa pari seuraavaa vuotta. Työllisyyskehityksen arvioidaan laskevan hieman vuonna 2024, mutta kasvavan jälleen vuodesta 2025 lähtien. Vuonna 2026 15–64-vuotiaiden työllisyysasteen arvioidaan olevan lähes 75 prosenttia ja työttömyysasteen 6,6 prosenttia.

Valtiovarainministeriön arvion mukaan kuntatalouden rahoitusasema on lähellä tasapainoa vuosina 2023 ja 2024, mutta alijäämät syvenevät vuosina 2025–2028 erityisesti nopeasti kasvavien kustannusten sekä sote-uudistukseen liittyvien valtionosuuksien täsmäytysten ja jaksotusten seurauksena.

Kuntahallinnon investointipaineet eivät ole kadonneet investointien hetkellisestä hiipumisesta huolimatta, vaan ne pysyvät edelleen mittavina muun muassa rakennuskannan iän, muuttoliikkeen ja vihreän siirtymän edellyttämien muutosten vuoksi. Investointiympäristön epävarmat näkymät, noussut korkotaso ja kuntien heikkenevä taloustilanne voivat kuitenkin edelleen lykätä investointeja eteenpäin tai estää niiden toteutumisen. Investointien oletetaan palautuvan normaalille kasvu-uralleen tulevina vuosina.

Kasvat alijäämät merkitsevät kuntahallinnossa sopeutuspainetta sekä edellyttävät investointien huolellista tarveharkintaa. Valtiovarainministeriön arvion mukaan kuntahallinnon menot voivat osoittautua valtiovarainministeriön painelaskelmaa maltillisemmiksi, jos kunnat pystyvät sopeuttamaan sekä palveluverkkoaan että toimintaansa vastaamaan pienenevää palvelutarvetta. Toisaalta palveluverkon karsiminen voi osoittautua kaikenkokoisissa kunnissa poliittisesti hankalaksi kysymykseksi.

Helmikuussa 2024 julkaistiin ennakkoarvioita kuntien ja kuntayhtymien vuoden 2023 tilinpäätöksistä. Kuntien yhteenlaskettu tilikauden tulos oli erinomainen, 1,8 miljardia euroa. Tulos jäi kuitenkin 600 miljoonaa euroa syksyllä arvioitua pienemmäksi. Erittäin hyvä tulo perustui erityisesti vuodelta 2022 vuodelle 2023 siirtyneisiin 1,4 miljardin euron verotilityksiin eli niin sanottuihin sote-uudistuksen verohäntiin. Kunnille maksettiin ennakkollisen sote-siirtolaskelman mukaan myös noin 500 miljoonaa euroa liikaa valtionosuuksia, jotka on määrä periä takaisin valtiolle vuosina 2025 – 2027. Ilman poikkeuseriä kuntien ja kuntayhtymien talous olisi ollut viime vuonna 1,9 miljardia euroa heikompi ja 100 milj. euroa negatiivinen.

Kuntahallinnon investointipaineet eivät ole kadonneet investointien hetkellisestä hii-pumisesta huolimatta, vaan ne pysyvät edelleen mittavina muun muassa rakennus-kannan iän, muuttoliikkeen ja vihreän siirtymän edellyttämien muutosten vuoksi.

Tampereen kaupungin tilikauden tulos oli 55,3 milj. euroa, mikä oli 22,4 milj. euroa muutettua talousarviota parempi. Nettoinvestoinnit olivat 229,2 milj. euroa ja inves-toinnit alittuivat 53,8 milj. eurolla muutetusta talousarviosta. Tilinpäätösennakkotie-tojen mukaan Pirkanmaan 23 kunnasta 3 kuntaa on tekemässä negatiivisen tuloksen, vaikka Pirkanmaan kuntien yhteenlaskettu asukaskohtainen tulos parani selvästi vuo-desta 2022 ja oli 210 euroa.

Väestö

Tilastokeskuksen tietojen mukaan Tampere kasvoi 6 041 asukkaalla (+2,4 %) vuoden 2023 aikana. Vuoden 2023 lopussa tamperelaisia oli 255 050.

Ennakkotietojen perusteella myönteinen kehitys perustui ainoastaan muuttovoit-toon, sillä luonnollinen väestönmuutos jatkoi edelleen laskuaan. Uusia tamperelaisia syntyi 2 068, ja luonnollinen väestönmuutos oli -255 asukasta. Sekä kuntien välinen nettomuutto, 3 163 asukasta että nettomaahanmuutto, 3 138 asukasta, kasvoivat en-nätyksellisen korkeiksi ja Tampere oli Suomen muuttovoittoisin kunta maan sisäisessä muutossa vuonna 2023.

Tampereen kaupunkiseudun väkiluku oli vuoden 2023 lopussa 416 629 asukasta. Ku-luneen vuoden kasvu oli 7 287 asukasta. Kasvu on keskittynyt keskuskaupunkiin. Tam-pereen osuus kaupunkiseudun kasvusta oli noin 83 prosenttia.

Työ ja elinkeinot

Työllisyystilanne pysyi suhteellisen vakaana alkuvuonna 2023, mutta tilanne heikentyi vuoden loppua kohden. Tampereen työttömyysaste oli vuoden alussa 10,0 prosenttia ja vuoden loppuun mennessä se nousi 13,0 prosenttiin. Huhti-toukokuussa työttömyysprosentti alitti vielä kymmenen prosentin rajan (9,9 %), mutta on kääntynyt selkeään nousuun erityisesti elokuusta alkaen. Tampereen työttömyysasteen kehitys on heijastellut osin koko maan työllisyystilannetta, vaikka loppuvuotta kohden Tampereen työttömyysaste on kasvanut voimakkaammin valtakunnalliseen tilanteeseen verrattuna.

Joulukuussa työttömiä työnhakijoita oli yhteensä 16 079, mikä on vuoden takaiseen tilanteeseen verrattuna kasvanut 3726 henkilöllä. Erityisesti lomautettujen määrä on kasvanut vuodentakaisesta (+120 %). Työttömien määrän kokonaismäärän kasvaessa on kasvua tapahtunut melko tasaisesti myös muissa segmenteissä: alle 25-vuotiaissa (+42 %), yli 50-vuotiaissa (+15 %) ja pitkäaikaistyöttömissä (+27 %). Osaltaan työttömien määrän kasvua selittää Tampereen asukasmäärän voimakas kasvu.

Tampereen työttömyys on kuusikkokaupungeissa toiseksi suurinta Oulun jälkeen. Tampereella työttömyysaste on kasvanut voimakkaammin vuoden aikana suhteessa muihin kuusikkokaupunkeihin.

Tampere on merkittävä työpaikkakeskittymä 115 260 työllisellä asukkaallaan ja 136 760 työpaikallaan (31.12.2022, Tilastokeskus). Uusia yrityksiä perustettiin Tampereella vuoden 2023 aikana noin 1 870, mikä on hieman enemmän kuin edellisellä vuonna. Tulorekisterin mukainen palkkasumma on kasvanut hieman edelliseen vuoteen verrattuna ja muihin Suomen suurimpiin kaupunkeihin verrattuna Tampereen kehitys on positiivista. Koko Pirkanmaan osalta työllisyysaste oli vuoden 2023 viimeisellä neljänneksellä 71,9 prosenttia, kun koko maassa se oli Tilastokeskuksen mukaan 72,5 prosenttia.

Asuminen

Tampereelle valmistui yli 4 000 asuntoa vuonna 2023. Valtaosa asunnoista on yksiöitä sekä kaksioita ja ne sijoittuvat kerrostaloihin. Neljäs MAL-sopimuskausi päättyi vuoden 2023 lopussa. Tampereen asuntotuotanto on ylittänyt MAL-sopimuksen vuosittaisen keskustoihin ja joukkoliikennevyöhykkeelle rakennettavien asuntojen asuntotuotannon minimitavoitteen, 1 910 asuntoa.

Olennaiset muutokset toiminnassa ja taloudessa

Tuloperusteiden muutokset

Verotuloja kertyi 681,1 milj. euroa, mikä ylitti muutetun talousarvion 2,1 milj. eurolla. Kunnallisverotulojen ja yhteisöverotulojen tilitykset eivät ole vertailukelpoisia vuoteen 2022, koska sote-uudistuksen yhteydessä kuntien veroprosentteja ja kuntien osuutta yhteisöveron tuottoon pienennettiin vuodelle 2023. Kaupungin verotulot vähenivät edellisestä vuodesta yhteensä 511 milj. euroa. Kuntien verotulojen tilitykset olivat 12,3 mrd. euroa vuotta 2022 pienemmät.

Kunnallisverotuloja kertyi 477,8 milj. euroa, mikä oli 1,8 milj. euroa muutettua talousarviota enemmän. Edellisvuodesta kunnallisverotuloja kertyi sote-uudistuksen vuoksi 476,1 milj. euroa vähemmän. Verohallinnon ennakkotietojen mukaan Tampereen ennakonpidätyksen alaisten tulojen kasvu verovuonna 2023 oli 6,9 prosenttia, joka oli suurten kaupunkien korkein kasvu.

Yhteisöverotuloja kertyi 98,0 milj. euroa, mikä oli 1,0 milj. euroa muutettua talousarviota enemmän. Yhteisöverotulot vähenivät edellisestä vuodesta 40,8 milj. euroa kuntaryhmän jako-osuuden pienentyessä 9,85 prosenttiyksiköllä vuodesta 2022 sote-uudistuksen vuoksi.

Kiinteistöverotuloja kertyi 105,3 milj. euroa. Kiinteistöverotilitykset kasvoivat edellisestä vuodesta 5,7 milj. euroa (5,7 %). Kuntien kiinteistöverotilitykset kasvoivat yhteensä 4,4 %.

Valtionosuuksia kertyi yhteensä 58,3 milj. euroa. Valtionosuudet vähenivät edellisestä vuodesta 315,5 milj. euroa sote-uudistuksen aiheuttamien valtionosuuksien siirron vuoksi. Peruspalvelujen valtionosuudet olivat 62,4 milj. euroa negatiiviset. Valtionosuusjärjestelmään sisältyvän veromenetysten kompensatio oli 36,6 milj. euroa ja verotulotasaus 4,4 milj. euroa. Opetus- ja kulttuuritoimen muut valtionosuudet olivat 79,9 milj. euroa, mikä oli 1,5 milj. euroa (2,0 %) vuotta 2022 enemmän.

Kaupungin tehtävien ja toiminnan muutokset

TE24-uudistuksen valmistelu käynnistyi Tampereen ja muiden Pirkanmaan kuntien kesken yhteisellä TE-palvelustrategiatyöllä alkuvuonna 2023. Kevään aikana selvitettiin erilaisia vaihtoehtoisia malleja TE-palvelujen järjestämisen ratkaisuja koskien. Kunnat tai kuntien muodostamat yhteistoiminta-alueet toimittivat työ- ja elinkeinoministeriölle ilmoituksensa työllisyysalueiden muodostamisesta 31.10.2023 mennessä. Työ- ja

elinkeinoministeriölle lähetetyissä asiakirjoissa kunnat tai yhteistoiminta-alueet ovat kuvanneet työvoimapalvelujen järjestämiseen liittyvät suunnitelmansa ja sopimuksensa työvoimapalveluiden siirtyessä kuntien järjestämisvastuulle 1.1.2025 alkaen.

Pirkanmaalle on tulossa kaksi työllisyysaluetta. Tampereen seudun työllisyysalueeseen kuuluu Tampereen lisäksi 15 kuntaa, ml. Valkeakoski, jonka liittämistä Tampereen seudun työllisyysalueeseen valtioneuvosto päätti 22.2.2024. Tampereen seudun työllisyysalue muodostuu yhteistoiminta-alueena, jossa Tampere toimii vastuukuntana. Läntisen Pirkanmaan kunnat muodostavat oman työllisyysalueensa, vastuukuntana Sastamala. Mänttä-Vilppula liittyi Eteläisen Keski-Suomen työllisyysalueeseen.

TE24-uudistukseen edetään Pirkanmaan työllisyyden edistämisen kuntakokeilun kautta, joka jatkuu vuoden 2024 loppuun. Uudistuksella on liittymäpinta kotoutumisen kokonaisuudistukseen. Valtion TE-palvelujen henkilöstö siirtyy lain nojalla liikkeenluovutuksella 1.1.2025 Tampereen kaupungin palvelukseen. Lisäksi yhteistoiminta-alueeseen kuuluvien kuntien työllisyyden kuntakokeilun tehtäviä hoitava henkilöstö siirtyy Valkeakosken henkilöstöä lukuun ottamatta liikkeenluovutuksella vastuukunnan palvelukseen 1.1.2025.

Tampere on projektoinut TE-uudistuksen ja TE-palvelujen siirron valmistelun Työsi (Työvoimapalvelujen siirto ja organisointi) -projektiksi. Projekti toteutetaan ajalla 1.4.2023-31.3.2025. Työsi-projektin osaprojekteihin on nimetty Tampereen valmistelijoiden lisäksi edustajat alueen kunnista sekä Pirkanmaan TE-toimistosta ja Pirkanmaan Ely-keskuksesta.

Sosiaali- ja terveyspalvelut sekä pelastustoimi siirtyivät hyvinvointialueelle vuoden 2023 alusta. Soteuudistuksen myötä kaupungin tehtävissä korostuu yhä vahvemmin asukkaiden hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen (hyte) sekä yhteistyö Pirkanmaan hyvinvointialueen kanssa. Kaupunginhallitus vastaa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen sekä hyvinvointialueyhteistyön ohjaamisesta. Hyvinvointijohtaja tukee kaupungin ylintä johtoa ja kaupunginhallitusta näissä tehtävissä ja vastaa tehtäviin liittyvien asioiden valmistelusta ja toimeenpanosta. Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislain mukaan kunnan on edistettävä asukkaidensa hyvinvointia ja terveyttä. Strategiassa asetetaan hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi tavoitteet ja määritellään tavoitteita tukevat toimenpiteet. Kuntalaisten elinoloja, hyvinvointia ja terveyttä sekä niihin vaikuttavia tekijöitä seurataan alueittain ja väestöryhmittäin. Kuntalaisten hyvinvoinnista ja terveydestä, niihin vaikuttavista tekijöistä sekä toteutetuista toimenpiteistä raportoidaan valtuustolle vuosittain.

Sivistys- ja kulttuurilautakunta jaettiin kahdeksi uudeksi lautakunnaksi 1.6.2023. Kesäkuussa aloittaneet lautakunnat ovat kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta ja kasvatus- ja opetuslautakunta.

Konsernihallinnon hallintoyksikön toimintaa organisoitiin uudelleen 1.6.2023 alkaen. Päätöksenteko ja lakiasiat -palveluryhmä irrotettiin hallintoyksiköstä omaksi itsenäiseksi konserniyksikökseen, jonka nimi on lakiasiainyksikkö. Uutta yksikköä johtaa lakiasiainjohtaja. Lakiasiainyksikköön kuuluvat lakiasioiden lisäksi päätöksenteon ohjaus ja toimielinpalvelut. Uudelleen nimetyssä hallinto- ja tukipalveluyksikössä jatkavat konsernihallinnon tukipalvelut, hankintapalvelut sekä tiedonhallinta ja kuntalaispalvelut.

Tampereen Veden liiketoiminta siirtyi 1.1.2024 liikelaitoksesta kaupungin kokonaan omistamaan osakeyhtiöön. Vesihuoltopalvelujen toiminta-alue pysyy ennallaan. Tampereen Vesi Oy jatkaa toimintaansa organisaatiomuutoksesta huolimatta ennallaan.

Olellaiset poikkeamat talousarvioon

Vuoden 2023 alkuperäisessä talousarviossa tilikauden tulos oli 0,0 milj. euroa ja nettoinvestointeja budjetoitiin 222,2 milj. euroa. Valtuusto päätti vuoden 2023 aikana talousarviomuutoksista neljässä kokouksessa. Kaupunginvaltuuston talousarviomuutosten jälkeen tilikauden tulostavoite oli 24,1 milj. euroa ylijäämäinen ja nettoinvestoinnit olivat 284,2 milj. euroa. Talousarviomuutokset heikensivät toimintakatetta 13,8 milj. euroa. Verotuloja lisättiin 49,0 milj. euroa, erityisesti kunnallisverotulojen osalta. Investointimenoja lisättiin yhteensä 62,0 milj. euroa pääasiassa vuodelta 2022 siirtyneiden hankkeiden uudelleenbudjetoiteihin.

Kaupungin tilikauden tulos toteutui 32,4 milj. euroa ja toimintakate 28,1 milj. euroa muutettua talousarviota parempana. Toimintatuottojen 20,5 milj. euron budjetoitua paremman toteuman taustalla ovat mm. joukkoliikenteen myyntituotot, maankäyttösopimuskorvaukset sekä vuokratuotot. Toimintakulujen 9,7 milj. euron alitus kohdistui pääosin aineiden ja tarvikkeiden ostoihin sekä henkilöstökuluihin.

Käyttötalouden osalta merkittävimmät poikkeamat muutettuun talousarvioon kohdistuivat elinvoima- ja osaamislautakuntaan sekä asunto- ja kiinteistölautakuntaan. Elinvoima- ja osaamislautakunnan toimintakate toteutui 13,0 milj. euroa budjetoitua parempana, mikä selittyy pääosin toimintakulujen alituksella. Toimintakulujen alituk-

TOIMINTAKERTOMUS

set kohdistuivat pääasiassa palvelujen ostoihin sekä henkilöstökuluihin. Asunto- ja kiinteistölautakunnan 12,7 milj. euroa budjetoitua paremman toteuman taustalla olivat erityisesti maankäyttösopimuskorvaukset ja vuokratuotot. Kasvatus- ja opetuslautakunnan toimintakate ylittyi 2,6 milj. eurolla ja Tampereen Veden liikeylijäämä toteutui 3,6 milj. euroa muutettua talousarviota heikompana.

Pitkäaikaista lainaa nostettiin 8,8 milj. euroa budjetoitua vähemmän.

Nettoinvestoinnit toteutuivat 53,8 milj. euroa budjetoitua pienempinä pääasiassa talonrakennushankkeiden viivästymisen takia.

Suoraan kaupunkistrategiasta johdetuista 43 toiminnan tavoitteesta 28 toteutui ja 5 toteutui osittain. Tavoitteista 10 jäi toteutumatta. Liikelaitosten 8 toiminnan tavoitteesta 5 toteutui, 2 toteutui osittain ja 1 tavoite jäi toteutumatta. Tytär-yhteisöjen 69 toiminnan tavoitteesta 54 toteutui, 2 toteutui osittain ja 13 jäi toteutumatta.

Merkittävät poikkeamat talousarvioon esitetään tarkemmin talousarvion toteumavertailu -osiossa.

Arvio todennäköisestä tulevasta kehityksestä

Vuoden 2023 tilikauden tulos oli 55,3 milj. euroa. Tulos parani 37,5 milj. euroa edellisestä vuodesta. Hyvää tulosta siivitti erityisesti kunnille tilitetyt verovuoden 2022 osuuksilla tilitetyt ns. verohännät, joita kunnille kertyi yhteensä 1,4 mrd. euroa.

Vuoden 2024 alkuperäisen talousarvion tulos ilman Tampereen Veden liiketoimintakaupan vaikutusta on 12,9 milj. euroa negatiivinen, vaikka talousarvioon sisältyy normaalia enemmän omaisuuden myyntivoittoja. Verotulojen kasvu hidastuu huomattavasti vuodesta 2023 ja erityistä huomiota on kiinnitettävä toimintamenojen osalta talousarviossa pysymiseen, jotta talous ei toteudu talousarviota heikompana. Sote-uudistuksen myötä tämän pitäisi olla aiempaa helpompaa, kun hankalammin hallittavat sote-menot eivät enää ole rasittamassa kaupungin talousarviota.

Taloussuunnitelmakauden 2024–2027 talousnäköymät ovat vaikeat, joten talouden tasapainottamiseen on kiinnitettävä erityistä huomiota. Talouden suunnitteluun sisältyy poikkeuksellisen paljon epävarmuustekijöitä erityisesti valtionosuuksien ja TE-palvelut 2024 -uudistuksen vaikutusten osalta. Keskeistä talouden hallinnassa on pidättäytyä uusista pysyvistä menojen lisäyksistä. On todennäköistä, että myös nykyistä palvelutarjontaa joudutaan tarkastelemaan kriittisesti.

Taloussuunnittelukaudella tavoitellaan tilikauden tuloksen parantamista taloussuunnitelman luvuista. Toiminnan tehostamisella on tarkoitus sovittaa kaupungin talous kestäväälle pohjalle ja mitoittaa toiminta käytettävissä oleviin tuloihin. Vuoteen 2027 ulottuvalla taloussuunnittelukaudella ei lähtökohtaisesti laajenneta kaupungin omilla päätöksillä palvelujen määrää tai laatua.

Kaupungin nettoinvestointimenot ovat vuoden 2024 alkuperäisessä talousarviossa ilman Tampereen Veden liiketoimintakauppaa 231,3 milj. euroa ja helmikuussa 2024 talousarvioon tehtyjen muutosten jälkeen 271,9 milj. euroa. Kaupungin investointitarpeet eivät ole lähivuosina laskemassa, mutta tulo-rahoituksen taso on jäämässä liian matalaksi investointitasoihin nähden. Tämän ongelmallisen näkymän vuoksi kaupungin investointien toteuttamisessa on noudatettava tarkkaa harkintaa, jotta kaupungin lainamäärä ei kasvaa hallitsemattomasti. Kaupungin ei tule kuitenkaan kategorisesti supistaa investointejaan, jotta kaupunki ei vaikeuta kaupungin positiivista kasvukehitystä eikä jo muutoinkin vaikeuksissa olevaa rakennusteollisuutta.

Henkilöstö

Henkilöstömäärän kehitys

Kaupungin henkilöstömäärä 31.12.2023 oli 8 879 henkilöä, josta vakinaisen henkilöstön osuus oli 6 741. Määräaikaista henkilöstöä oli 2 138, josta palkkatuetun henkilöstön osuus oli 217 henkilöä. Henkilöstöstä osa-aikaisia oli 1 185 henkilöä. Henkilöstömäärä sisältää myös työ- ja virkavapaalla olevat henkilöt. Vuoden 2022 lopussa henkilöstömäärä oli 14 641. Henkilöstömäärä väheni 5 762 henkilöllä edelliseen vuoteen nähden.

Pirkanmaan hyvinvointialue aloitti toimintansa 1.1.2023, jolloin voimaanpanolain mukaiset tehtävät ja henkilöstö siirtyivät pois kaupungin järjestämisvastuun piiristä. Muutos vähensi henkilöstöä noin 6 050:llä vuoden 2022 viimeisen päivän henkilöstömäärään nähden.

Palkallisten henkilötyövuosien kehitys

Palkallisten henkilötyövuosien määrä vuonna 2023 oli 8 268 henkilötyövuotta, josta palkkatuetun henkilöstön osuus oli 164 henkilötyövuotta. Henkilötyövuodet alittivat muutetun talousarvion 12:lla.

Kaupungin henkilötyövuosien määrä väheni edellisvuoteen nähden 4 938 henkilötyövuodella (-37,4 %). Vähenemistä selittää Pirkanmaan hyvinvointialueen toiminnan aloitus 1.1.2023.

Henkilöstökulujen kehitys

Toteutuneet henkilöstökulut vuonna 2023 olivat 445,9 milj. euroa. Henkilöstökulut alittivat muutetun talousarvion 3,4 milj. euroa. Vuoteen 2022 nähden henkilöstökulut vähenivät 240,2 milj. euroa (-35,0 %). Henkilöstökulujen vähenemistä selittää Pirkanmaan hyvinvointialueen toiminnan aloitus 1.1.2023.

Taloudellisiin syihin perustuvia palkattomia vapaita pidettiin 5 286 henkilötyöpäivää (14,5 henkilötyövuotta), mikä vähensi palkka- ja sivukuluja noin 0,4 milj. euroa. Kunta-alan palkkaratkaisun vaikutus vuonna 2023 oli noin 20,2 milj. euroa.

Kasvatus- ja opetuslautakunnan henkilöstökulut toteutuivat yhteensä 5,0 milj. euroa muutettua talousarviota suurempina. Ylitystä selittävät palvelutarpeen kasvu, rekrytointihaasteisiin vastaaminen, sijaiskustannusten nousu sekä kunta-alan palkkaratkaisun vaikutus. Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunnan henkilöstökulut ylittivät muutetun talousarvi-

on 0,1 milj. euroa lomapalkkavelan muutoksen takia. Elinvoima- ja osaamislautakunnan osalta henkilöstökulut toteutuivat 6,1 milj. euroa muutettua talousarviota pienempinä. Ammatillisessa koulutuksessa henkilöstökulut toteutuivat 1,5 milj. euroa alle muutetun talousarvion projektitoiminnan toteutumattomien henkilöstökulujen vuoksi. Työllisyys- ja kasvupalveluissa henkilöstökulut alittivat muutetun talousarvion 4,0 milj. euroa. Alitusta selittävää viivästyneet rekrytoinnit. Asunto- ja kiinteistölautakunnan osalta henkilöstökulut toteutuivat 0,5 milj. euroa muutettua talousarviota pienempänä rekrytointien viivästyksen takia. Yhdyskuntalautakunnan henkilöstökulut toteutuivat 1,4 milj. euroa ja joukko- liikennelautakunnan 0,1 milj. euroa muutettua talousarviota pienimpinä täyttämättömien vakanssien ja viivästyneiden rekrytointien vuoksi. Konsernihallinnon henkilöstökulut alittivat muutetun talousarvion 1,3 milj. euroa. Alitusta selittävät viivästyneet rekrytoinnit ja täyttämättömät vakanssit.

Poikkeamia on tarkemmin analysoitu lautakuntien ja taseyksiköiden osioissa.

Henkilöstökulut (milj. euroa)	TP 2022	TA 2023	Muutettu TA 2023	TP 2023
Palkat ja palkkiot	-547,2	-346,5	-360,6	-357,6
Henkilösivukulut				
Eläkekulut	-118,5	-71,3	-74,0	-74,0
Muut henkilösivukulut	-20,4	-13,3	-14,7	-14,3
Yhteensä	-686,1	-431,1	-449,4	-445,9

Työvoimakustannukset

Työvoimakustannukset saadaan laskemalla yhteen kaupungin oman henkilöstön henkilöstökulut sekä vuokratyövoiman käytöstä aiheutuneet kustannukset. Vuonna 2023 työvoimakustannukset olivat 446,8 milj. euroa. Henkilöstökulujen osuus oli 445,9 milj. euroa ja työvoiman vuokrausmenojen osuus 0,9 milj. euroa. Työvoimakustannukset alittivat muutetun talousarvion 3,0 milj. eurolla. Henkilöstökulujen osuus alituksesta oli 3,4 milj. euroa. Työvoiman vuokrausmenojen osalta muutettu talousarvio ylittyi 0,5 milj. eurolla.

Arvio merkittävimmistä riskeistä ja epävarmuustekijöistä sekä muista toiminnan kehittymiseen vaikuttavista seikoista

Riskienhallinnan järjestämistapa

Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestäminen on tärkeä osa kuntakonsernin johtamista. Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan tavoitteena on varmistaa, että kaupungille ja kaupunkikonsernille asetetut tavoitteet saavutetaan, ja että toiminta on tuloksellista. Tampereen kaupunkikonsernin eri toimintayksiköt pitävät yllä ajantasaista riskiprofiilia toiminnastaan, jotta keskeiset uhat hallitaan ja mahdollisuudet hyödynnetään suunnitelmallisesti.

Sisäistä valvontaa ja riskienhallintaa toteutetaan kaupunginvaltuuston hyväksymien periaatteiden mukaisesti. Kuntalain mukaisten sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan perusteiden tarkoituksena on ohjata kaupunginhallitusta sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisessä. Riskienhallinnan ohjauksesta, koordinoinnista ja kehittämisestä vastaa Strategia- ja kehittämyksikön riskienhallinta- turvallisuus ja varautumistiimi riskienhallinnan johtoryhmän tukemana.

Talouden ja toimintaympäristön vaikutukset kaupunkikonserniin

Valtiovarainministeriö arvioi joulukuun 2023 Taloudellisessa katsauksessa, että Suomen bruttokansantuote (BKT) supistuu 0,5 prosenttia vuonna 2023 ja kasvaa 0,7 prosentissa vuonna 2024. Kulutuksen ja investointien kasvu voimistuu vuonna 2025 jolloin talouden arvioidaan kasvavan 2,0 prosenttia.

Pääministeri Orpon hallitus on sitoutunut vahvistamaan vaalikauden aikana julkista taloutta pysyvästi 6 mrd. eurolla vuoden 2027 tasolla. Julkisen talouden menoja on tarkoitus sopeuttaa nettomääräisesti noin 4 mrd. euroa ja lisäksi rakennepoliittisilla toimilla tavoitellaan julkisen talouden vahvistumista noin 2 mrd. eurolla vuoden 2027 tasolla.

Valtiovarainministeriö arvioi kuntatalouden olevan lähellä tasapainoa vuosina 2023 ja 2024. Alijäämät syvenevät vuosina 2025–2028 n. 0,3–0,4 prosenttiin suhteessa BKT:hen mm. nopeasti kasvavien kustannusten sekä sote-uudistukseen liittyvien valtionosuuk-

sien täsmäytysten ja jaksotusten seurauksena. Alijäämät kasvattavat kuntahallinnon velkaa, mutta velan kasvu suhteessa BKT:hen pysyy hyvin maltillisena. Valtiovarainministeriön arvio kuntatalouden lähivuosien kehityksestä poikkeaa olennaisesti kuntien omista arvioista.

Tampereen kaupunkikonsernin vuoden 2023 tilinpäätös oli neljännen kerran peräkkäin ylijäämäinen. Taloustilanne on kuitenkin heikkenemässä hyvin nopeasti ja talouden arvioidaan ilman sopeutustoimenpiteitä edelleen heikentyvän vuosina 2025–2027. Huomattava riski on siinä, että valtion arvio kuntatalouden kehityksestä on liian optimistinen. On pelättävissä, että tällöin valtio ohjaa hyvinvointialueille lisää rahoitusta leikkaamalla kuntien valtionosuusrahoitusta, mutta kuntien tehtäviä ja velvoitteita ei kuitenkaan vähennetä.

Kaupungin riskienhallinnan kehittäminen vuonna 2023

Vuonna 2023 keskityttiin erityisesti kaupunkikonsernin strategisen riskienhallinnan kehittämiseen, strategisten riskien tunnistamiseen, analysoimiseen ja hallintaan yhdessä kaupungin ylimmän johdon kanssa. Kaupunkitasoisia tavoitteita uhkaavia pitkän aikavälin strategisia riskejä tunnistettiin analyysissä yhteensä 12 riskikokonaisuutta.

Tilikaudella kehitettiin myös väärinkäyttöksiin liittyvää riskienhallintaa yhdessä sisäisen tarkastuksen kanssa. Järjestimme hankintojen väärinkäytösriskeihin liittyvän koulutuksen ja kehittämistyöpajan kaupungin hankintojen parissa työskenteleville asiantuntijoille ja esihenkilöille. Samalla tunnistettiin hankintaprosessiin liittyviä riskejä ja kontrolleja sekä kehitettiin hankintaprosessin riskienhallintaa.

Riskienhallintaan liittyvänä kokonaisuutena laadittiin vuonna 2023 myös vakuuttamisen toimintaohje, joka kokoaa yhteen kaupungin eri vakuutusten keskeiset vakuutus ehdot, ohjaa kaupungin vakuuttamista, vahingoista ilmoittamista ja vakuutuskorvausten hakemista toimintayksiköissä. Vakuuttamisen toimintaohje täydentää sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan perusteisiin kirjattuja vakuuttamisen periaatteita.

Kaupungin merkittävimmät riskialueet

Kaupunkitasoisia strategisia riskejä tunnistettiin 2023 vuoden analyysissä yhteensä 12 ja ne koskivat laaja-alaisia riskikokonaisuuksia, jotka vaikuttavat kaupungin strategisten tavoitteiden toteutumiseen pitkällä aikavälillä.

Toimintaympäristöön ja yhdyspintoihin liittyvänä riskinä tunnistettiin yhteistyön ja yhdyspintojen sujuvuus hyvinvointialueen kanssa. Toisena laajasti vaikuttavana riskinä on nostettu lasten ja nuorten pahoinvoinnin lisääntyminen, josta aiheutuu monenlaisia negatiivisia vaikutuksia ja myös palvelutarpeiden kasvua. Riskin taustalla on havaittu perheiden hyvinvointierojen kasvua ja syrjäytymiskehityksen voimistumista, johon kaupunki voi omilla hallintatoimillaan vaikuttaa. Myös alueellinen negatiivinen eriytymiskehitys liittyy edelliseen riskikokonaisuuteen ja nostettiin analyysissä riskinä esiin. Merkittävänä riskinä nähtiin myös kuntatalouden olennainen heikkeneminen. Tässä taustalla on mm. hyvinvointialueuudistuksen seuraukset kuntataloudelle, jolloin kunnat ottivat vastatakseen uudistuksen vuoksi kasvaneita menoja.

Isona strategisena riskinä ja toisaalta myös mahdollisuutena nousi esiin TE-palvelu-uudistuksen onnistuminen tavoitteita vastaavasti. Uudistuksen onnistumiseen ja toiminnan haltuunottoon vaikutetaan ja riskejä hallitaan projektin tehokkaalla johtamisella ja aktiivisella ohjausryhmätyöskentelyllä konsernihallinnon johtoryhmässä.

Osaavan työvoiman saatavuus on iso riski sekä kaupunkiorganisaation että alueen yritysten näkökulmasta. Kaupunkiorganisaatiossa on pulaa osaavasta työvoimasta usealla palvelualueella ja eri palvelutoiminnoissa. Tällä hetkellä riski korostuu erityisesti sivistyspalvelujen palvelualueella varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa.

Ilmastonmuutos vaikuttaa pitkällä aikavälillä niin kaupungin asukkaiden hyvinvointiin ja terveyteen kuin muun muassa rakennettuun omaisuuteen. Se uhkaa myös luonnon monimuotoisuutta ja kiihdyttää sen heikkenemistä ja vaikuttaa ilmastonmuutoksen sopeutumismahdollisuuksiin. Riskin seurauksena aiheutuu esimerkiksi sään ääri-ilmiöiden aiheuttamia vahinkoja.

Strategisiin riskeihin sisältyi myös kaupungin maineenhallinta. Maineriski voi toteutuessaan vaikuttaa kaupungin vetovoimaisuuteen tai heikentää kuntalaisten luottamusta viranomaistoimintaan.

Kaupunki haluaa olla edelläkävijä digitalisaatiossa ja älykaupunkikehityksessä, joihin liittyy useita pitkän aikavälin tavoitteita. Toisaalta tähän kokonaisuuteen liittyy myös strategista riskiä. Johdon analyysissä tunnistettiin strategisina riskeinä digitalisaation optimaalinen hyödyntäminen ja kyberturvallisuus. Kyberriskien toteutumisen seurauksena organisaation suoritus- ja palvelukyky saattaa heikentyä ja palveluiden järjestäminen estyä joko hetkellisesti tai pidemmäksi ajaksi.

Hybridivaikuttamisen keinona käytettävän laajamittaisen maahantulon riski on kasvanut ja sen hallinta ja varautuminen edellyttävät kaupungilta suunnitelmallisia toimenpiteitä. Kaupungin palvelujärjestelmän tulee tarvittaessa pystyä vastaamaan

nopeisiin muutoksiin, jonka vuoksi riskienhallinnan merkitys korostuu aina toimintaympäristön nopeissa muutoksissa.

Kaupungin eri palvelualueiden palveluryhmät ja konsernihallinnon yksiköt sekä Kaupunkiliikenne liikelaite raportoivat riskinsä ja riskien hallintatoimenpiteet ajantasaisesti Granite -riskienhallintajärjestelmään kaupungin riskienhallintaprosessin mukaisesti. Tällä hetkellä Granite-järjestelmään on raportoitu yli 500 riskiä koskien kaikkia kaupungin yksiköitä. Riskit on priorisoitu riskin todennäköisyyden ja vaikutuksen perusteella merkittävyysjärjestykseen. Tilinpäätöksessä on esitelty kaupungin tavoitteiden näkökulmasta kaikkein merkittävimmät riskit.

Tietoturvariskit

Julkishallintoon kohdistui lisääntyneitä kyberriskejä edelleen jatkuneesta Venäjän hyökkäyssodasta johtuen. Tampereen kaupunki kuitenkin pystyi välttämään tästä johtuneet merkittävät kyberriskit.

Kaupungin tietoliikenneyhteydet toimivat vuoden 2023 aikana luotettavasti, lukuun ottamatta muutamia laiterikoista tai operaattorin palvelun häiriöistä johtuneita lyhyitä katkoksia. Palvelunestohyökkäyksiä Tampereen kaupungin ja seudun tietoliikenneverkkoa kohtaan tuli vuonna 2023 vähemmän kuin vuonna 2022 ja operaattorilta ostettu suojaus onnistui torjumaan ne hyvin.

Kaupungin tietojärjestelmissä oli vuoden 2023 aikana jonkin verran toimintaa estäviä häiriötilanteita, mutta yleisesti ICT-ympäristö toimi luotettavasti.

Ulkoa tulevien huijaus- ja tietojenkalasteluyritysten määrä pysyi korkeana sekä meillä että valtakunnallisesti. Operaattorit saivat vuoden aikana ulkomailta tulleet huijauspuhelut käytännössä loppumaan, mutta sähköpostilla ja muita kanavia pitkin tulevat huijaukset jatkuivat läpi vuoden. Sähköpostilla tullesiin kalasteluihin lankesi muutama kaupungin ja konsernin työntekijä vuoden aikana.

Riskejä pienennettiin mm. sillä, että Tietohallinto järjesti lisää koko henkilöstölle tarkoitettuja digiturvallisuuteen liittyviä asiantuntijaluentoja, jotka saivat hyvää palautetta. Lisäksi kaupungin käyttämässä M365 pilvipalvelussa sekä tietokoneiden suojauksessa otettiin käyttöön paremmat tietoturvaominaisuudet ns. E5 security lisenssien myötä. Tietohallinto kartoitti lisää omia riskejään ja myös tekoälyyn liittyviä riskejä mietittiin vuoden aikana.

Tietoturvatapahtumien käsittelyyn ja asiantuntijatyöhön perustuva palvelu tunnistati ja käsitteli vuoden 2023 aikana ympäristöstämme 1193 eri tietoturvatapahtumaa.

Näistä 424 ohjattiin perustietotekniikan toimittajan koordinoitavaksi tarkemmin. Kaikki tapahtumat saatiin käsiteltyä niin, että niistä ei aiheutunut isompia ongelmia.

Sisäinen tarkastus teetti loppuvuodesta laajan kaupungin tietoturvallisuuden tilan arvioinnin. Arvioinnin lopputuloksena oli useita positiivisia havaintoja, mutta myös kehitysehdotuksia asioiden parantamiseksi.

Turvallisuusriskit ja vahingot

Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan, Venäjän hybridivaikuttaminen Suomea kohtaan ja muut globaalit kriisit ovat vaikuttaneet heikentävästi turvallisuuden tunteeseen ja turvallisuuden kokemukseen. Samoin kokemus yhteiskunnan oikeudenmukaisuuteen on heikommalla tasolla kuin viime vuosina yleensä. Myös huoli toimeentulosta ja taloudellisesta turvallisuudesta on kasvanut ja kuntalaisten kriisinkestävyys on ollut kovalla koetuksella.

Osana Tampereen kaupungin kokonaisvarautumista on kehitetty kaupungin omistamien ja hallinnoimien väestönsuojien valmiuksia. Lisäsimme vuoden 2023 aikana edelleen laajapohjaista turvallisuusyhteistyötä viranomaisten, elinkeinoelämän ja järjestöjen kanssa. Kaupungin riskienhallinnan-, turvallisuuden- ja varautumisen tiimillä oli energianyrykin ja jääkiekon MM2023 turvallisuustoimijoiden koolle kutsujan rooli. MM- kilpailut osallistuivat kokonaisuudessaan hyvin ja suunnitelmallisella turvallisuustyöllä oli iso rooli onnistuneiden kisojen varmistajana.

Palvelualueiden, konserniyksiköiden ja liikelaitosten tehtävänä on varmistaa, että omiin toimintoihin kohdistuvia turvallisuusriskejä ja -uhkia arvioidaan ja seurataan säännöllisesti, toimintasuunnitelmat ja -ohjeet ovat ajantasaiset ja ne on perehdytetty henkilöstölle sekä tehtävistä suoriutumiseksi on käytössä riittävät resurssit. Kaupunkikonsernin tukemista turvallisuuden ja varautumisen eteen tehtävässä työssä vietiin organisaatiossa eteenpäin turvallisuusjohtamisen mallin mukaisesti organisaatioturvallisuuden ja varautumisen koordinaatioryhmissä. Ryhmät edistävät laajaa yhteistyötä turvallisuuden ja varautumisen edistämiseksi kaupunkikonsernin sisällä. Ryhmissä on mukana myös Pirkanmaan hyvinvointialueen edustus. Kehittämisen lisäksi ryhmien avulla tuodaan riskienhallintaa, turvallisuutta ja varautumista aidosti päätöksenteon tueksi.

Haastavat ja osin myös aggressiiviset asiakaskohtaamiset ovat kasvava ongelma opetustoimessa sekä myös monissa muissa toiminnoissa. Erityistä huolta on herättänyt erityisesti alle 15- vuotiaiden väkivaltarikoksien kasvu. Riskinä on myös tunnistettu

kaupungin henkilöstöön kohdistuva vihapuhe erityisesti sosiaalisen median kanavissa. Sisäistä turvallisuutta kehittämällä nostetaan henkilöstön turvallisuuden näkökulma vahvemmin esille turvallisuussuunnittelun prosesseissa ja yhdenmukaistetaan henkilöstöturvallisuuden parantamista. Paikallista turvallisuustyötä ohjattiin turvallisuussuunnitelman toimenpiteiden kautta. Turvallisuussuunnitelmaan otettiin uutena painopistealueena nuoret rikoksenteekijät ja jengiytyminen.

Tampereen kaupungin henkilöstölle tarkoitetut turvallisuusoppaat (turvaopas, matkustuksen turvallisuusopas ja uhka- ja väkivaltatilanteiden ennakointi ja hallinta) on päivitetty. Turvallisuusoppaat ovat osa Tampereen kaupungin turvallisuusjohtamista. Oppaat tarjoavat erinomaisen välineen työntekijän perehdyttämiseen turvallisuusasioihin liittyen.

Kaikkien riskien toteutumista ei voida estää ennalta. Niihin on varauduttu kaupungin vahinkorahaston sekä vakuutusten avulla.

Toiminnan rahoitus, sijoitustoiminta ja omaisuuden hallinta

Kaupungin talous toteutui alkuperäistä talousarviota selvästi parempana mikä aiheutui erityisesti verotulojen erittäin suotuisasta kehityksestä. Tilinpäätöksessä vuosikate kattoi poistoista yli 140 prosenttia. Nettoinvestoinnit olivat 228 milj. euroa ja investointien tulorahoitusprosentti 83. Kaupungin kokonaislainamäärä väheni 72 milj. eurolla. Kaupungin tulorahoitus ja kassatilanne pysyivät koko vuoden vakaana. Seuraavien vuosien keskeinen tavoite on sovittaa yhteen kaupungin kiristynvä tulorahoitus, kasvava palvelutarve ja korkeat investoinnit, jotta kaupungin velkaantumismuutosta saadaan hidastetuksi.

Euroopan koko julkinen sektori velkaantui voimakkaasti koronapandemian aikana. Kun rahapolitiikkaa on alettu normalisoida ja korot ovat nousseet nopeasti, tulevat korkomenot rasittamaan julkista taloutta aivan eri mittakaavalla kuin mihin ehdittiin tottua. Luottoluokituslaitokset joutuvat pohtimaan velallisiin liittyviä riskejä vakavasti ja luokitukseen tulee eroja todennäköisesti. Kansainvälisillä rahoitusmarkkinoilla julkisen sektorin riskitön asema velallisena on poistunut ja sijoittajat tulevat jatkossa tekemään entistä suurempaa eroa hyvien ja huonojen velallisten kesken. Suomessa kuntakentän rahoitusta on ollut hyvin saatavilla useasta eri lähteestä ja rahoituksen ehdot ovat olleet koko ajan hyvät. Suomen valtion erinomainen maine ja korkea luottoluokitus ovat auttaneet myös kuntia lainamarkkinoilla.

Korkoriskin hallitsemiseksi on tehty pitkäjänteisesti erilaisia koronvaihtosopimuksia, joista merkittävin osa muuttaa lainojen vaihtuvia korkoja kiinteiksi koroiksi. Johdannaissopimuksia on laadittu vain suojaustarkoituksessa. Mikään sopimuksista ei toteutuessaan kasvata kaupungin korkovirtariskiä eli lisää korkokuluja tilanteessa, jossa markkinakorot nousevat. Lainasalkun suojausaste oli vuoden lopussa noin 60 prosenttia eli 40 prosenttia kaupungin lainoista on vuoden horisontilla alttiina markkinakorkojen vaihtelulle. Korkoriskien hallinnalla pyritään pienentämään kaupungin korkomenojen vaihtelua ja parantamaan niiden ennustettavuutta. Riskienhallintatyö oli tältä osin onnistunutta ja kaupunki säästyi korkeimmilta koroilta vuonna 2023.

Kaupungin omaisuuden asianmukaisella hoidolla ja käytöllä sekä tarkoituksenmukaisella uushankinnalla voidaan pienentää rahoitusaliäämiin liittyvää riskiä. Omaisuuden aktiivisella kehittämisellä sekä kunnan perustoimintojen kannalta tarpeettoman omaisuuden myymisellä voidaan pienentää tulevia rahoitustarpeita ja huolehtia pääomien tehokkaasta käytöstä.

Kaupungin antolainasaamisiin liittyy luottoriskejä, mutta merkittävimmät saamiset ovat omilta tytäryhtiöiltä. Nämä harjoittavat liiketoimintaa ja ovat alttiina normaaleille markkinatalouden riskeille. Saamisiin liittyviä merkittäviä luottotappioriskejä ei ole tiedossa. Lisäksi kaupunki on taannut huomattavilla summilla lähinnä konserniyhteisöjen lainoja. Näihinkään liittyviä merkittäviä luottotappioriskejä ei ole tunnistettu.

Sijoitustoiminnassa noudatetaan valtuuston hyväksymiä periaatteita ja konsernijohtajan hyväksymää sijoitussuunnitelmaa. Näiden mukaisesti kaupunki ottaa toiminnassaan harkittuja riskejä, joista voi aiheutua tilapäisiä arvon muutoksia tai jopa pysyviä tappioita. Yksittäisen sijoitusriskin toteutumisella ei kuitenkaan olisi mainittavaa vaikutusta kaupungin talouteen.

Kokonaisarvio

Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan toteutus sujui niin globaaleista kuin paikallisistakin haasteista huolimatta hyvin vuonna 2023. Toimintaympäristön näkökulmasta Venäjän hybridivaikuttamisen vaikutukset kaupunkiin ja kaupungin toimintaan olivat merkittävät. Vaikka talousarviossa asetettuja tavoitteita ei kaikilta osin saavutettukaan ja yksittäisiä riskejä konkretisoitui, onnistuttiin tehdyillä toimenpiteillä varmistamaan, ettei kaupunkikonsernin toiminnassa toteutunut merkittäviä riskejä.

Ympäristö- ja ilmastotekijät

Kaupungin talouden ja toiminnan kannalta olennaiset ympäristö- ja ilmastotekijät liittyvät eri yksiköiden, liikelaitosten ja tytäryhteisöjen toimiin hyvän ja terveellisen ympäristön turvaamisen suunnittelussa, rakentamisessa ja ylläpidossa sekä kaupungin ympäristö- ja ilmastositoumusten ja -sopimusten toteuttamisessa. Kaupunkistrategian mukaisia Kestävä Tampere 2030 -ympäristöpolitiikan linjauksia hiilineutraalista ja kestävästi kasvavasta kaupungista edistettiin toimintavuonna monin eri tavoin. Hiilineutraali Tampere 2030 -tiekartan toinen päivitys aloitettiin ja luonnon monimuotoisuusohjelman toteutukseen perustettiin monialainen työryhmä, ja niiden toimenpiteiden etenemistä seurataan Tampereen ilmasto- ja ympäristövahdissa. Kansainvälistä ja kansallista ilmastomuutoksen hillinnän ja sopeutumisen yhteistyötä tehtiin muun muassa EU:n 100 ilmastoneutraalia ja älykästä kaupunkia sekä Ilmastomuutokseen sopeutuminen -missioiden puitteissa

Kestävä Tampere 2030 -linjaukset

Kestävän liikkumisen ja kaupunkirakenteen osalta raitiotien osan 2 osuus Pyynikintori-Santalahti valmistui ja otettiin käyttöön. Rakentaminen jatkuu osuudella Santalahti-Lentävänniemi. Jalankulku- ja pyöräteiden parantamista jatkettiin, kaupunkipyöräverkostoa laajennettiin ja pyöräpysäköinnistä tehtiin yleissuunnitelma. Koululaisia, perheitä ja koulujen henkilökuntaa kannustettiin kestäviin kulkutapoihin. Liikkumisen ohjausta parannettiin ja asukasvuorovaikutusta lisättiin kestävään liikkumiseen kannustamiseksi.

Kestävän asumisen ja rakentamisen osalta merkittävien uudis- ja perusparannushankkeiden suunnittelun yhteydessä laskettiin rakennushankkeiden hiilijalanjälki, elinkaarikustannukset ja kustannusarvio pyrkien ohjaamaan suunnittelua kustannustehokkaan hiilineutraaliuden edistämiseksi. Kaikissa yli miljoonan euron rakennushankkeissa varauduttiin aurinkoenergiajärjestelmiin. Puurakenteisia palvelurakennuksia suunniteltiin ja rakennettiin, millä pienennetään rakennusmateriaalien hiilijalanjälkeä ja lisätään rakenteiden hiilinielua.

Energian kestävä tuotannon ja kulutuksen osalta Suomen ensimmäisen lämmöntalteenottolaitoksen rakentaminen jatkui. Polttoon perustumattoman kaukolämmön toteutus edistyi Tampereen ensimmäisen sähkökattilan käyttöönotolla. Rakennuskantaan toteutettiin lukuisia rakennusautomaatiosaneerauksia, joiden avulla pienennettiin hiilijalanjälkeä sekä mahdollistettiin kulutusjoustojen hyödyntäminen. Lisäksi

käytönaikaista hiilijalanjälkeä pienennettiin asentamalla lämpöpumppujärjestelmiä ja aurinkovoimaloita.

Kestävän kulutuksen ja materiaalitalouden osalta aiemmin pilotoidut, kiertotalouden mukaiset hankintamenettelyt tulivat osaksi infra- ja katurakentamisen perusprosessia. Kestävään kulutukseen ja ruokajärjestelmään kannustavia toimenpiteitä toteutettiin yhteistyössä monien kaupungin yksiköiden kanssa. Kasvisruoka tuotiin vapaasti välittävaksi vaihtoehdoksi Voimian toimipisteissä varhaiskasvatuksesta toiselle asteelle.

Kestävää kaupunkiluontoa osaltaan edistävän luonnon monimuotoisuusohjelman toteutus eteni. Asema-, yleiskaavoitus- ja yleisten alueiden kunnossapitomääräyksiä päivitettiin luonnon monimuotoisuus huomioiden. Aukkaiden osallistumista luontotyöhön edistettiin avustuksilla ja vieraslajitalkoilla. Tampere selvitti ensimmäisenä kaupunkiorganisaationa toimintansa luontojalanjäljen. Ilmastonmuutokseen sopeutumisen työtä syvennettiin ja sopeutuminen huomioitiin vaiheyleiskaavaluonnoksessa. Tampereen Vesi jatkoi Mikkolanlammen kunnostamista sitomalla fosforia lammen pohjasedimenttiin. Raholan jätevedenpuhdistamon ohitusvesien käsittely aloitettiin.

Ympäristöerät

Kaupungin yksiköiden ja liikelaitosten ehdolliset ympäristövastuut olivat yhteensä 63,2 milj. euroa, joka muodostuu puhdistusvastuista 56,2 milj. euroa ja tarkkailuvastuista 7,0 milj. euroa. Tilinpäätöksen liitetiedoissa on ilmoitettu ehdollisina ympäristövelkoina viidentoista mahdollisesti kaupungin puhdistettavaksi tulevan kohteen puhdistusvastuut sekä viiden entisen kaatopaikan tarkkailuvastuu. Uusina lisäyksiä tulivat Epilän ja Voimakadun pilaantuneiden maiden puhdistusvastuut. Pakollisiin varauksiin on kirjattu edellisvuoden tapaan 84 000 euroa kaupungin sora-alueisiin liittyviä maisemointivarauksia.

Kaupunkiorganisaation ympäristön- ja ilmastonsuojeluun liittyvät ympäristötuotot olivat yhteensä 51,7 milj. euroa (13,4 % kaupungin toimintatuotoista). Välittömät ympäristökulut olivat yhteensä 65,7 milj. euroa (6,8 % kaupungin toimintakuluista) ja välittömät ympäristöinvestoinnit 29,0 milj. euroa (12,5 % kaupungin investoinneista).

Kaupungin ympäristötuotot kasvoivat edellisvuoteen verrattuna. Ne koostuivat pääosin Tampereen Veden jätevesilaskutuksesta (84 %) sekä kaupungin keräämistä hulevesimaksuista (12 %).

Ympäristökulut nousivat huomattavasti edellisvuodesta (68 %). Nousu selittyy pääosin joukkoliikenteen kulujen kattavammalla huomioimisella. Merkittävimmät ympäristökulut liittyivät joukkoliikennettä palvelevien tukitoimintojen ja sähköisen joukko-

liikenteen liikennöinnin kuluihin (31 %) sekä Tampereen Veden viemäriverkoston, jäteveden käsittelyyn ja viemäriverkoston investointien poistoihin (26 %). Lisäksi merkittäviä kuluja koitui muun muassa kävely- ja pyöräteiden kunnossapidosta, kaupunkipyöristä, erilaisista ympäristöön ja ilmastoon sekä kestävästi liikkumisen edistämiseen liittyvistä suunnittelu-, kehitys- ja selvityskuluista, lain vaatimista ympäristönsuojelun ja jätehuollon viranomaistehtävistä, jätemaksuista sekä jäte-, sähkö- ja polttoaineve-roista.

Toimintavuoden 2023 merkittävimmät ympäristöinvestoinnit liittyivät Tampereen Veden viemäriverkoston ja laitoksiin (36 %), kävely- ja pyöräteiden rakentamiseen (14 %) sekä kaupungin hulevesi-investointeihin (12 %). Lisäksi merkittäviä investointeja tehtiin muun muassa LED-valaistusvaihtoihin, pilaantuneiden maa-alueiden puhdistuksiin, rakennusautomaatiosaneerauksiin, vesi- ja ilmalämpöpumppuihin sekä öljylämmityksestä luopumiseen. Ympäristöinvestoinnit nousivat edellisvuodesta noin 33 %.

Ympäristöerien tarkempi erittely on esitetty tuloslaskelmaa ja tasetta koskevissa liitetiedoissa. Ympäristöeristä kerättiin tietoa kaupunkiorganisaation lisäksi myös merkittävimmiltä konserniyhteisöiltä. Nämä konsernitason tiedot esitetään kaupunkiympäristön palvelualueen ilmasto- ja ympäristöpolitiikan yksikön verkkosivuilla, jossa raportoidaan myös kaupunkiorganisaation ympäristöerat tilinpäätöstä yksityiskohtaisemmin. On huomioitava, että ympäristöerien toteumatiedot eivät ole eri vuosien välillä täysin vertailukelpoisia

Ilmastobudjetti

Ilmastopäästöbudjetin toteuma

Tampereen alueellisille ilmastopäästöille on asetettu maksimimäärä päästöbudjetissa. Vuoden 2023 osalta on olemassa vasta alustava ennakkotieto, joten pääosin vertailut kohdistuvat vahvistettuihin vuoden 2022 päästöihin. Vuoden 2022 kokonaispäästöt ylittivät päästöbudjetin 17 %. Suurin poikkeama on kaukolämmössä, toiseksi suurin teollisuuden ja työkoneiden päästöissä sekä kolmas iso poikkeama on liikenteen päästöissä.

Vuoden 2022 ilmastopäästöt olivat hyvin samalla tasolla kuin vuosina 2020 ja 2021. Tampereen alueelliset päästöt olivat 845 000 t CO₂e, mikä on 35 % vähemmän kuin vuonna 1990. Vuodelle 2022 asetettu päästöbudjetti oli 721 000 t CO₂e, joten toteutuneet päästöt ylittävät sen 124 100 t CO₂e:lla.

Rakennusten lämmityksessä päästöihin vaikuttavat käytetyt energialähteet ja sääolosuhteet. Sähkö- ja erillislämmitys ovat oikealla kehitysuralla tavoitteeseen nähden. Erillislämmityksen päästöt pienenevät merkittävästi laskentamenetelmän tarkennusten myötä. Kaukolämpö jäi vuonna 2022 kauas budjetista energiakriisin aiheuttaman poikkeuksellisen suuren polttoöljyn käytön vuoksi. Vuoden 2023 ennakkotieto on kaukolämmön osalta hyvin tarkka ja sen mukaan päästöt laskivat yli kolmanneksella ennätysalhaalle. Vaikka kaukolämpö jää silloinkin vielä budjetista, on toteutuneiden ja suunnitteilla olevien investointien valossa hyvin mahdollista, että vuoteen 2030 mennessä päästään lähes hiilineutraaliin kaukolämmön tuotantoon.

Liikenteen ilmastopäästöt jatkoivat laskua vuonna 2022, mutta ovat silti 13 % budjetia suuremmat. Liikenteen päästöt vähenevät hiljalleen liikenteen käyttövoimien ja eri ajoneuvojen suoritemäärien muuttuessa. Muutosta pitäisi kiihdyttää, sillä nykytrendi ei riitä vuoden 2030 tavoitteen saavuttamiseen.

Muun sähkönkulutuksen sekä teollisuuden sähkönkulutuksen päästöt laskivat vuonna 2022 ennätysalhaisiksi ja pysyivät hyvin budjetissa. Vuodelle 2023 ennakoidaan merkittävää päästöjen vähenemistä sähköntuotannon päästöjen laskiessa koko Suomessa. Tampereella asukaskohtainen sähkönkulutus on laskenut keskimäärin 0,7 % vuodessa. Teollisuuden sähkönkulutuksen tarvitsee tehostua vain vähän, jotta päästään päästöbudjetin mukaiseen tavoitteeseen.

Teollisuuden ja työkoneiden päästöt nousivat vuoden 2022 osalta aiemmin arvioitua korkeammalle, kun öljylämmitykseen kuluneen öljyn arviota korjattiin laskennoissa. Öljyn käyttöarvio teollisuudessa vaihtelee vuosittain huomattavasti, mikä johtunee öljyn varastoinnista hinnan ollessa alhaisempi. Vuosittaisessa laskennassa on siis jonkin verran epätarkkuutta ja budjettia on syytä tarkistaa laskennan muututtua.

Jätteiden ja jätevesien ilmastopäästöt näyttävät vähenevän arvioitua nopeammin tarkentuneen laskentamenetelmän myötä. Suurin osa päästöistä on peräisin olemassa olevilta kaatopaikoilta, joihin ei juuri sijoiteta uutta jätettä. Myös tämän sektorin päästöbudjettia on syytä jatkossa tarkistaa.

Ilmastotoimien taloussuunnitelman toteuma

Vuoden 2023 talousarvioon sisältyneessä ilmastotoimien taloussuunnitelmassa esitettiin ne ilmastotoimille suunnatut erät, jotka oli mahdollista eritellä talousarviossa. Toimintakulujen osalta kaupunkiorganisaation (sis. liikelaitokset) ilmastotoimien taloussuunnitelma ylittyi noin 2,5 milj. eurolla, toteuman ollen hieman yli 11 milj. euroa. Ylitystä tapahtui etenkin kävely- ja pyöräteiden kunnossapidossa, liikennesuunnittelun

palveluiden ostoissa ja luonnonmukaisissa hulevesiratkaisuissa. Sen sijaan ilmastonmuutoksen hillinnän ja sopeutumisen henkilöstö- ja suunnittelukulut sekä kaupunkipyöräjärjestelmän toteuma jäivät suunnitellusta.

Kaupunkiorganisaation toteutuneet ilmastoinvestoinnit olivat noin 7,1 milj. euroa, joka alitti talousarvion noin 4,8 milj. eurolla. Tämä johtuu pääosin hulevesien hallintaan, pyöräpysäköintiin, ulkovalaistuksen LED-vaihtoihin ja uusiutuvaan energiantuotantoon kohdistuvien investointien talousarviota pienemmillä toteumilla. Lisäksi suunnitellut investoinnit liityntäpysäköintiratkaisuihin eivät toteutuneet. Sen sijaan toteumat ylittivät talousarvion rakennusautomaatiojärjestelmien uusimisen sekä öljylämmityksestä luopumisen osalta.

Ilmastotoimien osalta merkittävimpien konserniyhteisöjen toteutuneet ilmastoinvestoinnit olivat noin 39,5 milj. euroa, joka ylittää talousarvion noin 1,5 milj. eurolla. Merkittävimmät investoinnit liittyivät raitiotieinfraan ja -vaunukalustoon, jotka ylittivät talousarvion 4,6 milj. eurolla. Talousarvioita alhaisemmiksi jäi muun muassa Tampereen Energian investointi sähkökattiloihin. Lisäksi osa konserniyhteisöjen investoinneista jäi toteutumatta.

On huomioitava, että ilmastotoimien taloussuunnitelman toteumatiedot eivät ole eri vuosien välillä vertailukelpoisia, koska merkittävämmät ympäristötoimia tekevät konserniyhteisöt voivat vaihdella vuosittain. Tietoja ei pyydetä kaikilta konserniyhteisöiltä, vaan vain ilmaston kannalta merkittävimmiltä. Lisäksi huomionarvoista on, että ilmastotoimien taloussuunnitelman toteuman erät sisältyvät myös ympäristöeriin. Ympäristöerissä raportoidaan kuitenkin ilmastotoimien taloussuunnitelmaa kattavammin kaikki ympäristönsuojeluun liittyvät erät, ei vain ilmastonsuojeluun liittyviä. Lisäksi ympäristöerät on raportoitu tarkemmin, sillä niissä raportoidaan myös ne erät, joita ei ole eritelty talousarviossa.

Korruption ja lahjonnan torjunta ja ihmisoikeusasiat

Korruptiolla tarkoitetaan toimivallan tai vaikutusvallan väärinkäyttöä edun tavoittelomiseksi tai haitan aiheuttamiseksi. Laajan määritelmän mukaan korruptio voi olla lainvastaista, moitittavaa tai epäeettistä toimintaa. Lahjonnalla tarkoitetaan lahjuksen tai muun perusteettoman edun saamista tai edes sen mahdollisuuden pyytämistä, tarjoamista, antamista, vaatimista tai hyväksymistä joko suoraan tai välillisesti siten, että se vaikuttaa joko kohdehenkilön tehtävien asianmukaiseen suorittamiseen tai siihen, miltä hänen toimintansa ulkopuolisista vaikuttaa.

Korruption ja lahjonnan torjunta lähtee rikkomusten tunnistamisesta. Vuoden 2023 aikana otettiin käyttöön ilmoittajansuojelulain mukainen Tampereen kaupungin eettinen kanava (Laki Euroopan unionin ja kansallisen oikeuden rikkomisesta ilmoittavien henkilöiden suojelusta). Kaupungin eettisen kanavan tavoitteena on, että rikkomuksista ja väärinkäytöksistä ilmoittaminen on turvallista, eikä ilmoittajaan kohdisteta vastatoimia. Näin kanavan avulla myös tehostetaan rikkomusten ennaltaehkäisyä ja selvittämistä. Kanavasta on tiedotettu kaupungin eri verkostoissa. Vuoden aikana kertyneen kokemuksen mukaan kanavaa on hyödynnetty aktiivisesti, ja sen kautta tulleet ilmoitukset ovat johtaneet sisäisen valvonnan kehittämistoimenpiteisiin.

Kaupungin sitoutuminen korruption sekä lahjonnan torjuntaan on tuotu esille esimerkiksi liittymällä oikeusministeriön ylläpitämään Sano ei korruptiolle -kampanjaan. Lisäksi eettisen toiminnan periaatteet on kirjattu kaupungin hallintoa ohjaaviin dokumentteihin. Oikeusministeriön vuonna 2022 julkaiseman selvityksen mukaan keskeinen korruption torjumisen ongelma kunnissa on usein tietämättömyys korruption eri ilmenemismuodoista. Vuoden 2023 aikana Tampereella on järjestetty kaupungin johdolle suunnattu koulutus korruptio- ja väärinkäytösriskien havaitsemisesta. Koulutusten järjestämiselle seuraavina vuosina on asetettu uusia tavoitteita.

Kaupungin toimintayksiköt arvioivat vuoden lopussa toimintansa sisäisen valvonnan tilaa. Useat yksiköt tunnistivat kehittämiskohteeksi sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan osaamisen. Työtä väärinkäyttöihin, korruptioon sekä epäeettiseen toimintaan liittyvän tietoisuuden lisäämiseksi on toteutettu jatkuvasti esimerkiksi kouluttamisella, mutta osaamisen syventäminen ja väärinkäytösten tunnistaminen edellyttävät pitkäjänteistä kehittämistä myös jatkossa.

Edellä mainitun perusteella kaupungin korruptiontorjunnan kypsyystason voidaan arvioida olevan kohtuullisella tasolla. Nollatoleranssi korruptiolle on julkilausuttu, ja toimintaa kehitetään jatkuvasti havaittujen riskien ja valvonnan heikkouksien perus-

teella. Puuttuminen ongelmiin ja esimerkiksi sisäisen tarkastuksen tekemiin havaintoihin tukee edelleen linjakasta johtamista sekä eettistä toimintakulttuuria. Jatkossa on kuitenkin edelleen kehitettävä korruption eri muotojen ennaltaehkäisyä ja havaitsemista aiemmassa vaiheessa. Johtajien ja esihenkilöiden näyttämä esimerkki on yksi tärkeimmistä keinoista vahvistaa oikein toimimista.

Sosiaalisen vastuun kantaminen ja ihmisoikeusasioiden hallinta on yhteiskuntavastuullisen kaupungin jokapäiväistä työtä. Yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa sekä ihmisoikeuksia edistetään Tampereen kaupungin tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmalla. Lisäksi kaupunki ottaa huomioon ihmisoikeuksien toteutumisen päätöksenteossaan, henkilöstöpolitiikassaan sekä sopimustoiminnassaan yksityisen sektorin kanssa. Vuoden 2023 aikana kaupungin hankintaverkostolle järjestettiin koulutusta liittyen työperäisen hyväksikäytön torjuntaan hankinnoissa sekä ihmisoikeuksien toteutumiseen globaaleissa toimitusketjuissa. Koulutusta työperäisen hyväksikäytön torjunnasta järjestettiin myös Tampereen Tilapalveluille, ja koulutustyötä jatketaan edelleen vuoden 2024 aikana. Lisäksi kaupungin hankinnoissa on tehty arviointityötä hankintakategorioissa, joissa voi todennäköisimmin esiintyä ihmisoikeuksien toteutumiseen liittyviä riskejä. Tunnistettujen kipupisteiden avulla näitä riskejä voidaan hallita entistä paremmin tulevilla kilpailutuksissa. Myös kaupunkikonsernin vastuullisuusraportoinnin kehittäminen on alkanut, ja työtä jatketaan.

SISÄISEN VALVONNAN JÄRJESTÄMINEN JA KOKONAISARVIO

Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan tarkoitus ja järjestäminen

Sisäinen valvonta ja riskienhallinta ovat kaupungin johdon ja esihenkilöiden arjen johtamistyötä, joka perustuu lakiin, kaupunkistrategiaan ja eettisiin periaatteisiin. Jokaisen luottamushenkilön, johtajan ja esihenkilön tulee johtaa näyttämällä hyvää esimerkkiä. Sisäinen valvonta on johdon ja hallinnon työväline, jonka avulla pyritään varmistamaan kaupungin toiminnan lainmukaisuutta, edistämään kaupungin tavoitteiden saavuttamista sekä ennaltaehkäisemään resurssien tuhlaamista ja väärinkäytöksiä. Riskienhallinta on kiinteä osa sisäistä valvontaa. Se tarkoittaa johdonmukaista tapaa ennakoida, tunnistaa, analysoida sekä hallita kaupungin toimintaan liittyviä uhkia ja mahdollisuuksia. Hyvin toteutettuna sisäinen valvonta sekä riskienhallinta edistävät kaupungin toiminnan tuloksellisuutta ja vaikuttavuutta.

Tampereen kaupungin sisäisen valvonnan vastuut ja tehtävät määräytyvät kuntalain mukaisesti. Toimielimet, pormestari ja apulaispormestarit, johtajat ja esihenkilöt toteuttavat ja kehittävät vastualueensa sisäistä valvontaa. Toimielimet, johto ja esihenkilöt ovat vastuussa siitä, että heidän alaisessaan toiminnassa noudatetaan lakia, kaupungin omia määräyksiä, sääntöjä ja ohjeita. Tämä edellyttää selkeää tehtävien ja toimivallan määrittelyä sekä jatkuvaa kouluttamista ja viestintää. Johdolla on selontovelvollisuus alaisestaan toiminnasta. Havaittuihin epäkohtiin, virheisiin tai poikkeamiin tulee aina puuttua tarkoituksenmukaisella tavalla, jotta organisaation johtamislinja pysyy yhdenmukaisena ja ennakoitavana. Johdon ja esihenkilöiden vastuulla on myös toiminnan jatkuva kehittäminen toimintaympäristön muutosten keskellä. Ohjaus- ja tukiroolissaan prosessinomistajat kehittävät ja seuraavat oman prosessinsa sisäistä valvontaa ja sen onnistumista. Konsernihallinnon lakiasiainyksikkö kouluttaa ja ohjeistaa sisäisen valvonnan toimintatapoja. Sisäinen tarkastus toimii ylimmän johdon tukena ja antaa suosituksia sisäisen valvonnan kehittämiseksi havaintojensa perusteella. Henkilöstö noudattaa lakeja, kaupungin määräyksiä ja ohjeita ja raportoi mahdollisista poikkeamista esihenkilöille tai tarvittaessa muihin kanaviin.

Sisäisen valvonnan järjestämistä ohjaavat keskeiset määräykset ovat kaupunginvaltuuston hyväksymät hallintosääntö, eettiset toimintaperiaatteet sekä sisäisen valvonnan

ja riskienhallinnan perusteet. Tärkeässä osassa on myös kaupunginhallituksen hyväksymä hyvä hallinto- ja johtamistapa kaupunkikonsernissa -määräys. Näiden lisäksi toimintaa ohjataan muilla aihekohtaisilla konsernimääräyksillä, päätöksillä, ohjeilla sekä toimivallan delegointipäätöksillä. Johdon, esihenkilöiden ja henkilöstön arjessa toteuttamat valvontatoimenpiteet ratkaisevat sisäisen valvonnan onnistumisen ja vaikuttavuuden.

Eettinen kanava vahvistaa valvontaa ja johtaa kehittämistoimiin

Vuoden 2023 aikana otettiin käyttöön ilmoittajansuojelulain mukainen Tampereen kaupungin eettinen kanava (ks. Laki Euroopan unionin ja kansallisen oikeuden rikkomisesta ilmoittavien henkilöiden suojelusta). Tampereen kaupungin eettisen kanavan avulla henkilöstö, entiset työntekijät sekä sopimuskumppanit voivat ilmoittaa työnsä yhteydessä havaitsemistaan rikkomuksista sekä väärinkäytöksistä. Kanavan tavoitteena on, että ilmoittaminen on turvallista, eikä ilmoittajaan kohdisteta vastatoimia. Kanavan valmisteluvaiheessa päätettiin, että kaupungin eettiseen kanavaan voi tehdä myös anonyymejä sekä ilmoittajansuojelulain soveltamisalaan kuulumattomia ilmoituksia, vaikka laki ei sitä edellytäkään. Anonyymien ilmoitusten käsittely ja selvittäminen on haastavaa, joten on olennaista, että ilmoittaja jättää ilmoituksessaan riittävän seikkaperäiset tiedot tapahtumasta.

Kaupungin eettisen kanavan käyttöönotosta ja toiminnasta on vuoden aikana tiedotettu henkilöstölle monin tavoin ja useissa eri verkostoissa ja johtoryhmissä. Kanavan olemassaolo on tiedostettu hyvin ja sitä on myös hyödynnetty rikkomusten ilmoittamisessa. Vuoden 2023 aikana kanavaan jätettiin yhteensä 17 ilmoitusta. Vaikka ilmoitukset ovat olleet pääosin aiheellisia, vain pieni osa niistä kuului ilmoittajansuojelulain soveltamisalaan. Yksittäisiä toistuvia teemoja ilmoituksissa olivat kaupungin omaisuuden tai infrastruktuurin käyttäminen kaupungin toiminnan ulkopuoliseen tarkoitukseen, yksittäisiin työsuhteisiin liittyvät havainnot ja hankintoihin tai toimivallan käyttöön liittyvät epäilyt. Ilmoituksia on tehty vaihtelevasti varsin pienistä päivittäiseen työnjohtoon kuuluvista asioista kohtalaisen vakaviin rikkomusepäilyihin saakka. Jokainen ilmoitus on käsitelty kanavasta laaditun konsernimääräyksen edellyttämällä tavalla, ja moni ilmoitus on johtanut sisäisen valvonnan kehittämistoimenpiteisiin.

Ilmoittajansuojelulain mukainen kanava on valtakunnallisesti uusi käytäntö, ja siihen liittyy etenkin julkishallinnossa vielä useita avoimia kysymyksiä. Näiden ratkaiseminen kunnissa edellyttää niille suunnattua tiedottamista ja koulutusta, ja onkin todennäköistä, että Tampereen kaupungin eettisen kanavan toimintaa tullaan edelleen kehittämään lain tulkinnan selkiytyessä.

Sisäisen valvonnan vahvuudet ja kehittämiskohteet

Vuoden 2023 loppupuolella kaupungin palvelualueiden palveluryhmät, konsernihallinnon yksiköt sekä liikelaitokset toteuttivat johtoryhmätyöskentelynä sisäisen valvonnan itsearviointin omasta toiminnastaan. Itsearviointien avulla saadaan parempi käsitys toimintayksiköiden sisäisen valvonnan tilasta. Arviointiprosessi toimii myös yksiköiden johdon työkaluna, jolla lisätään ymmärrystä sisäisestä valvonnasta ja sen kehittämisestä jokapäiväisessä toiminnassa. Itsearviointien pohjalta on laadittu toimielinten hyväksymät palvelualueiden ja konsernihallinnon selonteot vastualueiden sisäisestä valvonnasta.

Itsearvioinneissa tunnistettiin sekä vahvuuksia että kehitystarpeita yksiköiden sisäisen valvonnan tilassa. Kaupungin laajuisesti sisäisen valvonnan vahvuusalueita olivat esimerkiksi rikkomusten, häirinnän ja epäasiallisen käytöksen estäminen ja niihin puuttuminen, sekä kaupungin päätöksiin liittyvien toimivallan perusteiden ja lainmukaisuuden läpinäkyvyys päätösten perusteluissa. Lisäksi vahvuusalueita olivat yksiköiden omien tulojen ja menojen ajantasainen seuranta sekä varojen käyttöön liittyvien tehtävien vastuuttaminen eri henkilöille vaarallisten työyhdistelmien estämiseksi ja valvonnan mahdollistamiseksi.

Tärkeimmiksi kehityskohteiksi itsearvioinneissa nousivat yhteistyön sujuvuus kaupungin eri yksiköiden ja toimintojen kesken, riskienarvioinnin hyödyntäminen jokapäiväisen toiminnan kehittämisessä sekä toiminnassa syntyvän tiedon arkistointi ja saatavuus. Lisäksi osassa yksiköistä nousi esiin tarve kehittää varahenkilöjärjestelyjä keskeisissä tehtävissä. Merkittäviä kehityskohteita tunnistettiin myös kaupungin tietojärjestelmien hallinnan ja kehittämisen vastuiden selkeydessä sekä tietojärjestelmiin liittyvien käyttöoikeuksien ajantasaisuudessa. Erilaisten tietojärjestelmien merkitys kaupungin toiminnassa korostuu jatkuvasti ja niihin liittyvät riskit on syytä tunnistaa ja hallita tehokkaasti.

Kehittämistoimia valvonnan vahvistamiseksi tehtiin etenkin sivistyspalveluissa, jossa tarkasteltiin töiden organisointia ja resursseja, kehitettiin avustusten hallintaa ja valvontaa ja korjattiin käytäntöjä mm. hankinnoissa, sopimuksissa ja omaisuuden hallinnassa. Kaupunki on järjestänyt useita sisäisen valvonnan koulutuksia eri kohderyhmille ja tämä työ jatkuu edelleen vuonna 2024. Konsernihallinnon lakiasiainyksikön uudelleenorganisoinnin yhteydessä vahvistettiin lakiasiainyksikön tehtävää sisäisen valvonnan ohjaajana ja kouluttajana.

Sisäisen tarkastuksen järjestäminen ja keskeisiä tuloksia

Tampereen kaupunki on järjestänyt sisäisen tarkastuksen johdon sisäisen valvonnan järjestämistehtävän tueksi. Sen tehtävänä on arvioida riskiperustaisesti hyvän hallinto- ja johtamistavan, sisäisen valvonnan, riskienhallinnan ja konsernivalvonnan järjestämistä ja tuloksellisuutta. Sisäinen tarkastus raportoi havainnoistaan tarkastuskohdeiden lisäksi suoraan kaupunginhallitukselle, pormestarille ja konsernijohtajalle.

Sisäinen tarkastus arvioi vuoden aikana palveluryhmien tai yksiköiden toiminnan sisäistä valvontaa tai rajatumminkin tiettyjen prosessien käytäntöjä. Tarkastuksen kohteina ovat olleet muun muassa hallinnon käytännöt, sopimukset, hankinnat, avustukset, tietoturva, henkilöstöhallinnon prosessit sekä edustamisen käytännöt.

Sisäisen valvonnan osaaminen ja toimintatavat ovat kypsyystasoltaan erilaisia eri puolilla organisaatiota. Liikunta- ja kulttuuripalveluissa havaitut valvonnan puutteet ovat olleet merkittäviä, mutta niiden korjaamiseen on käytetty jo vuoden 2023 aikana paljon aikaa ja muita resursseja. Kehittämistoimista on raportoitu säännöllisesti sisäiselle tarkastukselle ja kaupungin johdolle.

Toistuvana sisäisen tarkastuksen havaintona on myös vuoden 2023 aikana ollut sopimusosaamisen, -johtamisen ja valvonnan puutteet, jotka säilyvät painopisteenä tarkastustoiminnassa jatkossakin. Sisäisen tarkastuksen antamiin suosituksiin on suhtauduttu pääosin myönteisesti ja korjaustoimet on toteutettu rivakasti.

Vuoden 2023 tarkastustoiminta johti useisiin olennaisiin sisäisen valvonnan kehittämistöimiin. Muutosten yksittäiset esteet liittyvät pääosin osaamistasoon, joten sen kehittämiseksi on edelleen tarve. Vanhoista hyvään hallintoon kuulumattomista käytännöistä luopuminen on edellyttänyt linjakasta ja nykyaikaista johtamista. Kaupungin tulee ottaa riskejä toiminnassaan, mutta riskinoton mahdollisuuksia ja -halukkuutta tulee arvioida kriittisesti. Sisäinen tarkastus korostaa tarkastustoiminnassa jatkossakin julkishallinnon toiminnan erityisiä lainmukaisuus- ja läpinäkyvyysvaatimuksia.

Kaupunginhallituksen kokonaisarvio ja tunnistetut kehittämistarpeet

Kaupunginhallitus toteaa toimielinten antamien selontekojen ja sisäisen tarkastuksen arviointien perusteella, että kaupungin yksiköiden sisäinen valvonta tuottaa pääosin kohtuullisen varmuuden toiminnan tuloksellisuudesta, lainmukaisuudesta, varojen ja omaisuuden turvaamisesta sekä johtamisen edellyttämän informaation riittävydestä. Havaittujen poikkeamien korjaamiseen on ryhdytty määrätietoisesti, ja pistemäisten toteutuneiden riskien havaitsemisen jälkeen kaupungin toiminnassa on otettu laajemmin käyttöön uusia riskienhallintakeinoja.

Sisäisen valvonnan kehittämistyötä kaupungin yksiköissä on syytä jatkaa. Tärkeimmiksi kehittämiskohteiksi arvioidaan:

- sopimusjohtamisen, -hallinnan ja valvonnan määrätietoinen kehittäminen ja sitä tukevien järjestelmäratkaisujen toteuttaminen,
- palvelualueet ylittävien sekä konserninlaajuisten prosessien kokonaiskoordinaatio ja valvonta,
- rahaliikenteen valvonnan jatkuva seuranta ja valvontatoimenpiteiden kehittäminen havaintojen perusteella.

TILIKAUDEN TULOKSEN MUODOSTUMINEN

Tuloslaskelma

	1.1. - 31.12.2023	1.1. - 31.12.2022
	1 000 euroa	1 000 euroa
Toimintatuotot	385 781	516 312
Valmistus omaan käyttöön	3 298	5 148
Toimintakulut	-968 324	-1 963 988
Toimintakate	-579 245	-1 442 528
Verotulot	681 057	1 192 292
Valtionosuudet	58 344	373 863
Rahoitustuotot ja -kulut		
Korkotuotot	9 247	6 899
Muut rahoitustuotot	40 707	28 774
Korkokulut	-21 440	-15 758
Muut rahoituskulut	-673	-1 272
Vuosikate	187 998	142 270
Poistot ja arvonalentumiset	-132 683	-124 445
Tilikauden tulos	55 315	17 826
Tilinpäätössiirrot	2 805	2 270
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	58 119	20 095

TULOSLASKELMAN TUNNUSLUVUT

Toimintatuotot/Toimintakulut, %	40	26
Vuosikate/Poistot, %	142	114
Vuosikate, €/asukas	737	571
Asukasmäärä	255 050	249 009

Tuloslaskelman analysointi

Kaupungin tilikauden tulos oli 55,3 milj. euroa ylijäämäinen. Tilikauden toimintatuotoilla katettiin 40 prosenttia toimintakuluista. Vuosikate parani 45,7 milj. euroa vertailuvuodesta ja oli 737,1 euroa asukasta kohden. Vuosikate kattoi poistot 142-prosenttisesti.

Hyvinvointialueet aloittivat toimintansa vuoden 2023 alusta, minkä seurauksena kuntien verotuloja ja valtionosuuksia siirtyi merkittävästi hyvinvointialueille. Kuntien tuloveroprosentteja leikattiin 12,64 prosenttiyksiköllä ja yhteisövero-osuutta 11,25 prosenttiyksiköllä. Valtionosuudet vähenivät sote-uudistuksen seurauksena yhteensä 315,7 milj. euroa edellisvuodesta. Valtiovarainministeriön laskelman mukaan SOTE- ja PELA-palveluluokkien nettokäyttökustannuksia (sis. toimintatuotot ja -kulut sekä poistot) siirtyi Tampereen kaupungilta yhteensä 929,7 milj. euroa. Todellisuudessa kaupungin kustannukset eivät alentuneet vastaavasti, koska mm. osa tukipalvelujen kustannuksista jäi kaupungille.

Tuotot

Kaupungin tuottojen kokonaismäärä oli yhteensä 1 175,1 milj. euroa. Myynti- ja vuokratuotot muodostivat yhteensä yli 70 prosenttia toimintatuotoista.

Myyntituottojen (169,5 milj. euroa) kertymän taustalla ovat erityisesti joukkoliikenteen lipputulot sekä Tampereen Veden tulot jätevesimaksuista ja vedenmyynnistä.

Maksutuotot (40,9 milj. euroa) kertyivät kaupungille pääosin sivistyspalvelujen palvelualueelta.

Tukia ja avustuksia (36,2 milj. euroa) kohdistui erityisesti kasvatus- ja opetuspalveluihin (15,1 milj. euroa).

Vuokratuotot (108,2 milj. euroa) kasvoivat 22,5 milj. euroa vertailuvuodesta, mitä selittää Pirkanmaan hyvinvointialueelta saadut vuokratuotot. Ennen vuodenvaihdetta sosiaali- ja terveystalouden tilavuokratuotot olivat kaupungin sisäistä tuloa. Myös maanvuokratuotot kasvoivat indeksikorotuksen seurauksena.

Muut toimintatuotot (30,9 milj. euroa) muodostuivat pääosin pysyvien vastaavien myyntivoitoista, jotka toteutuivat 8,9 milj. euroa vertailuvuotta suurempina. Tilikauden merkittävimmät myyntivoitot muodostuivat Lahdesjärven teollisuustontin ja Hämeenkatu 36 -tontin myynneistä.

Verorahoituksesta (739,4 milj. euroa) 477,8 milj. euroa (64,6 %) muodostui kunnallisverotuloista. Yhteisöveroja kertyi 40,8 milj. euroa vertailuvuotta vähemmän, sillä kuntaryhmän osuutta pienennettiin sote-uudistuksen vuoksi 9,9 prosenttiyksiköllä vuodelle 2023. Kunnille tilitettiin niin sanottujen verohäntien seurauksena vuonna 2023 verovuoden 2022 korkeammalla jako-osuudella kunnallisveroja ja yhteisöveroja. Kiinteistöverotulot kasvoivat 5,7 milj. euroa vertailuvuodesta. Valtionosuudet muodostuivat pääosin opetus- ja kulttuuritoimen muista valtionosuuksista sekä verotulomenetysten kompensatiosta. Peruspalvelujen valtionosuus oli 62,4 milj. euroa negatiivinen.

Rahoitustuotot (50,0 milj. euroa) kasvoivat 14,3 milj. euroa, mikä selittyy osinkotuottojen kasvulla. Suurimmat osinkotuotot kaupunki sai Tampereen Energia Oy:ltä (20,0 milj. euroa) ja Tampereen Palvelukiinteistöt Oy:ltä (14,0 milj. euroa). Kasvua vertailuvuoteen nähden selittää Tampereen Palvelukiinteistöt Oy:n poikkeuksellisen suuri osinkotuotto.

Kulut

Kaupungin kulujen kokonaismäärä oli yhteensä 1 119,8 milj. euroa. Omaan työhön valmistettuihin investointihyödykkeisiin liittyvät kulut sisältyvät tuloslaskelman toimintakuluihin ja niiden vaikutus tulokseen (3,3 milj. euroa) on eliminoitu valmistus omaan käyttöön -rivillä. Henkilöstökulut ja palvelujen ostot muodostivat 80 prosenttia toimintakulujen kokonaissummasta tilikaudella.

Henkilöstökulut (445,9 milj. euroa) muodostivat 46 prosenttia toimintakuluista. Sosiaali- ja terveystalouden sekä pelastustoimen siirtyminen hyvinvointialueelle 1.1.2023 vähensi kaupungin henkilöstöä noin 6 050:llä. Henkilöstökuluja on analysoitu tarkemmin toimintakertomuksen osiossa Henkilöstö.

Palvelujen ostojen (325,9 milj. euroa) merkittävimmät erät muodostuivat matkustus- ja kuljetuspalveluista, puhtaanapitopalveluista sekä rakennusten ja alueiden rakentamis- ja kunnossapitopalveluista. Edellä mainitut muodostivat lähes 18 prosenttia palvelujen ostojen kokonaismäärästä.

Aineet, tarvikkeet ja tavarat -tiliryhmän (37,8 milj. euroa) kulut muodostuivat pääosin sivistyspalvelujen palvelualueen sekä Tampereen Veden hankinnoista.

Avustuskulut (63,2 milj. euroa) koostuivat pääosin avustuksista yhteisöille sekä työmarkkinatuen kuntaosuudesta. Kyseiset erät muodostivat yli 80 prosenttia avustusten kokonaismäärästä.

Vuokratulot (90,3 milj. euroa) toteutuivat 19,4 milj. euroa edellisvuotta pienempinä. Muutoksen taustalla on sosiaali- ja terveystalouden tilavuokrasopimusten siirtäminen hyvinvointialueelle 1.1.2023 alkaen. Vuokratuloista 76 prosenttia muodostui rakennusten ja huoneistojen vuokrista.

Muut toimintakulut olivat yhteensä 5,2 milj. euroa.

Rahoituskulut (22,1 milj. euroa) toteutuivat 5,1 milj. euroa edellisvuotta suurempina. Korkokulujen osuus rahoituskuluista oli 21,4 milj. euroa.

Poistot ja arvonalentumiset (132,7 milj. euroa) kasvoivat 8,2 milj. euroa vertailuvuodesta. Suurimmat poistot muodostuivat kiinteistä rakenteista ja laitteista sekä rakennuksista. Arvonalentumisia pysyvien vastaavien hyödykkeistä kirjattiin 3,3 milj. euroa. Poistojen määrä on kasvanut viime vuosina korkean investointitason seurauksena.

TOIMINNAN RAHOITUS

Rahoituslaskelma

	1.1. - 31.12.2023	1.1. - 31.12.2022
	1 000 euroa	1 000 euroa
Toiminnan rahavirta		
Vuosikate	187 998	142 270
Tulorahoituksen korjaukset	-20 759	-14 525
Investointien rahavirta		
Investointimenot	-232 389	-238 446
Rahoitusosuudet investointimenoihin	3 170	5 922
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	33 583	16 764
Toiminnan ja investointien rahavirta	-28 397	-88 014
Rahoituksen rahavirta		
Antolainauksen muutokset		
Antolainasaamisten lisäykset	-1 878	-2 043
Antolainasaamisten vähennykset	10 678	499
Lainakannan muutokset		
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	60 000	0
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-68 832	-25 734
Lyhytaikaisten lainojen muutos	-63 338	60 611
Muut maksuvalmiuden muutokset	-57 788	15 707

	1.1. - 31.12.2023	1.1. - 31.12.2022
	1 000 euroa	1 000 euroa
Rahoituksen rahavirta	-121 157	49 040
Rahavarojen muutos	-149 554	-38 974
Rahavarat 31.12.	91 878	241 432
Rahavarat 1.1.	241 432	280 406
	-149 554	-38 974

RAHOITUSLASKELMAN TUNNUSLUVUT

Toiminnan ja investointien rahavirran kertymä 5 vuodelta, 1 000 €	-208 725	-321 906
Investointien tulorahoitus, %	82	61
Laskennallinen lainahoitokate	1,7	1,2
Lainanhoitokate	2,3	3,8
Kassan riittävyys, pv	26	39
Asukasmäärä	255 050	249 009

Rahoituslaskelman analysointi

Rahoituslaskelmassa esitetään kaupungin tilikauden aikaiset rahan lähteet ja niiden käyttö. Rahoituslaskelma kuvaa toiminnan vaikutusta rahavaroihin. Kaupungin tuloslaskelman ja taseen tavoin rahoituslaskelmassa esitetään ainoastaan ulkoiset erät, jotka ovat syntyneet liiketapahtumista kaupungin ja kaupungin ulkopuolisten organisaatioiden välillä.

Hyvinvointialueelle siirtyneitä peruspääomaa vastaan kirjattuja omaisuus- ja pääomaeriä ei esitetä vuoden 2023 liiketapahtumina rahoituslaskelmassa.

Toiminnan ja investointien rahavirta

Toiminnan rahavirta, tulorahoitus, kuvaa tuloslaskelmassa esitettyjen tuottojen ja kulujen vaikutusta rahavaroihin. Se kertoo siitä, kuinka paljon varsinainen toiminta on tuottanut tilikauden aikana rahavaroja käytettäväksi investointeihin ja rahoituksellisen aseman muutokseen, kuten lainanlyhennyksiin.

Tilikauden toiminnan rahavirraksi muodostui 167,2 milj. euroa, mikä on 39,5 milj. euroa enemmän kuin vertailuvuonna. Kasvun taustalla on vertailuvuotta paremmaksi muodostunut vuosikate. Tulorahoituksen korjauserissä toiminnan rahavirrasta oikaistaan investointien rahavirrassa esitettävät pysyvien vastaavien luovutusvoitot ja -tappiot sekä pakollisten varausten muutokset. Vuosikatteen muodostumista on analysoitu tuloslaskelman analysoinnin yhteydessä.

Investointien rahavirta kuvaa pysyvien vastaavien hyödykkeiden investointeihin käytetyn ja omaisuuden myynnistä saadun rahan vaikutusta rahavaroihin. Tilikauden investointien rahavirta oli -195,6 milj. euroa, mikä on 20,1 milj. euroa vertailuvuotta vähemmän. Muutos selittyy pääosin vertailuvuotta suuremmilla pysyvien vastaavien luovutustuloilla. Suurimmat luovutustulot tilikaudella muodostuivat Frenckellin kiinteistön ja Lahdesjärven teollisuustontin myynnistä. Investointimenot vähenivät edellisvuodesta 6,1 milj. euroa, mutta investointitaso on pysynyt yhä korkeana.

Toiminnan ja investointien rahoitustarpeeksi muodostui kokonaisuudessaan -28,4 milj. euroa.

Kaupungin investointien rahoitusvalmiutta mittaava investointien tulorahoitusprosentti oli vuodenvaihteessa 82 prosenttia. Tunnusluku kasvoi 21 prosenttiyksikköä edellisvuodesta.

Rahoituksen rahavirta

Rahoituksen rahavirta kuvaa niitä rahavirtoja, jotka on tarvittu varsinaisen toiminnan ja investointien rahoittamiseksi sekä rahoitusaseman muuttamiseksi tilikauden aikana. Rahoituksen rahavirraksi muodostui päättyneellä tilikaudella -121,2 milj. euroa. Viime tilikauteen verrattuna rahavirtaa heikensi erityisesti lyhytaikaisten lainojen muutos, johtuen kaupungin konsernitilillä olevien tytäryhteisöjen varojen vähenemisestä.

Muihin maksuvalmiuden muutoksiin sisältyvät toimeksiantojen varojen ja pääomien, vaihto-omaisuuden, saamisten sekä korottomien velkojen muutokset. Korottomat velat vähenivät tilikauden aikana 84,3 milj. euroa, millä oli negatiivinen vaikutus rahavirtaan. Erä muodostuu saatujen ennakoiden, ostovelkojen, muiden velkojen ja siirtovelkojen muutoksesta. Kaupungin saamiset vähenivät tilikaudella 29,2 milj. euroa, millä oli positiivinen vaikutus rahoituksen rahavirtaan. Muut maksuvalmiuden muutokset eivät ole vertailukelpoisia edellisvuoteen sote-uudistuksen takia.

Laskennallinen lainanhoitokate (1,7) kuvaa tulorahoituksen riittävyyttä laskennallisten lainojen hoitoon. Laskennalliset lainanlyhennykset saadaan jakamalla taseen lainat kahdeksalla, mikä kuvaa oletettua jäljellä olevaa laina-aikaa. Todellisilla vuotuisilla lainanlyhennyksillä laskettuna lainanhoitokatteeksi muodostui 2,3 yksikköä. Lainanhoitokate on hyvällä tasolla silloin kun tunnusluku saa suuremman arvon kuin kaksi. Tunnusluvun tulkinnassa tulee huomioida kaupungin kertalyhenteisten lainojen erääntymisen vaikutus.

Rahavarojen muutos

Kaupungin rahavarojen muutos toteutui 149,6 milj. euroa negatiivisena. Kassan riittävyyttä kuvaava tunnusluku kertoo, että tilinpäätöshetken rahavaroilla olisi kyetty kattamaan kaikki kassasta maksut 26 päivän ajan. Tunnusluku heikkeni vertailuvuodesta 13 päivällä rahavarojen vähentymisen seurauksena.

TASETARKASTELU

Tase

VASTAAVAA

	31.12.2023	31.12.2022
	1 000 euroa	1 000 euroa
PYSYVÄT VASTAAVAT		
Aineettomat hyödykkeet		
Aineettomat oikeudet	321	594
Muut pitkävaikutteiset menot	104 786	106 568
	105 107	107 162
Aineelliset hyödykkeet		
Maa- ja vesialueet	242 858	233 264
Rakennukset	638 174	581 790
Kiinteät rakenteet ja laitteet	554 610	538 537
Koneet ja kalusto	19 660	25 055
Muut aineelliset hyödykkeet	5 951	5 691
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	243 762	253 465
	1 705 015	1 637 802
Sijoitukset		
Osakkeet ja osuudet	301 315	350 726
Muut lainasaamiset	100 606	109 371
Muut saamiset	1 260	1 299
	403 182	461 397

	31.12.2023	31.12.2022
	1 000 euroa	1 000 euroa
TOIMEKSIANTOJEN VARAT		
Lahjoitusrahastojen varat	290	284
VAIHTUVAT VASTAAVAT		
Vaihto-omaisuus		
Aineet ja tarvikkeet	1 603	1 439
Keskeneräiset tuotteet	570	520
Muu vaihto-omaisuus	968	444
	3 142	2 403
Saamiset		
Pitkäaikaiset saamiset		
Lainasaamiset	0	251
Muut saamiset	176	27
Siirtosaamiset	4 694	5 401
Lyhytaikaiset saamiset		
Myyntisaamiset	34 214	54 148
Lainasaamiset	17 265	4 073
Muut saamiset	26 282	33 893
Siirtosaamiset	20 982	34 988
	103 614	132 781
Rahoitusarvopaperit		
Muut arvopaperit	21 924	22 202
	21 924	22 202
Rahat ja pankkisaamiset	69 954	219 230
VASTAAVAA YHTEENSÄ	2 412 227	2 583 261

TOIMINTAKERTOMUS

VASTATTAVAA

	31.12.2023	31.12.2022
	1 000 euroa	1 000 euroa
OMA PÄÄOMA		
Peruspääoma	607 814	636 657
Muut omat rahastot	18 035	19 131
Edellisten tilikausien ylijäämä (alijäämä)	606 294	586 198
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	58 119	20 095
	1 290 262	1 262 082
POISTOERO JA VAPAAEHTOISET VARAUKSET		
Poistoero	14 826	16 534
PAKOLLISET VARAUKSET		
Eläkevaraukset	786	969
Muut pakolliset varaukset	1 215	724
	2 000	1 692
TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT		
Valtion toimeksiannot	0	235
Lahjoitusrahastojen pääomat	13 724	13 508
Muut toimeksiantojen pääomat	659	2 542
	14 383	16 285
VIERAS PÄÄOMA		
Pitkäaikainen		
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	576 547	583 189
Saadut ennakot	69	84
Liittymismaksut ja muut velat	26 208	26 154
Siirtovelat	28 203	16 423
	631 028	625 850

VASTATTAVAA

	31.12.2023	31.12.2022
	1 000 euroa	1 000 euroa
Lyhytaikainen		
Joukkovelkakirjalainat	59 650	0
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	66 641	68 832
Lainat muilta luotonantajilta	150 877	273 865
Saadut ennakot	0	1 084
Ostovelat	76 624	147 737
Muut velat	22 007	26 202
Siirtovelat	83 929	143 098
	459 728	660 818
VASTATTAVAA YHTEENSÄ	2 412 227	2 583 261

TASEEN TUNNUSLUVUT

Omavaraisuusaste, %	54	50
Suhteellinen velkaantuneisuus, %	97	62
Kertynyt yli-/alijäämä, 1 000 euroa	664 413	606 294
Kertynyt yli-/alijäämä, euroa/asukas	2 605	2 435
Lainakanta 31.12., 1 000 euroa	853 716	925 885
Lainakanta, euroa/asukas	3 347	3 718
Lainat ja vastuut, 1 000 euroa	1 295 507	1 364 114
Lainat ja vastuut, euroa/asukas	5 079	5 478
Lainasaamiset 31.12., 1 000 euroa	100 606	109 371
Asukasmäärä	255 050	249 009

Taseen analysointi

Tase kuvaa kaupungin taloudellista asemaa tilikauden päättymishetkellä. Kaupungin varallisuus ja rahoituksen rakenne esitetään ryhmiteltynä luonteensa mukaisesti omaisuus- ja pääomaeriin. Tase sisältää myös liikelaitosten omaisuus- ja pääomaerät ilman eri yksiköiden välisiä sisäisiä eriä, kuten saamisia ja velkoja.

Kaupungin taseen loppusumma oli tilinpäätöshetkellä 2 412,2 milj. euroa, mikä on 171,0 milj. euroa vähemmän kuin vertailuvuonna.

Vertailukelpoisuuteen vaikuttaa keskeisesti sote-uudistus, jonka seurauksena kunnista hyvinvointialueelle siirtyvät omaisuus- ja pääomaerät kirjattiin alkusaldojen muutoksina tilinavaukseen päiväykselle 1.1.2023. Peruspääomaa vastaan tehdyt kirjaukset pienensivät tasetta 68,3 milj. euroa. Vaikutukset kohdistuivat aineettomiin hyödykkeisiin 1,1 milj. euroa, aineellisiin hyödykkeisiin 9,3 milj. euroa, sijoituksiin 57,9 milj. euroa, peruspääomaan 28,8 milj. euroa sekä siirtovelkoihin 39,4 milj. euroa. Muut sote-uudistukseen liittyvät kirjaukset on esitetty vuoden 2023 liiketapahtumina. Myöhempanä tässä tekstissä vertailu vuodenvaihteeseen tehdään ajankohtaan 1.1.2023.

Vastaavaa

Pysyviä vastaavia ovat erät, jotka on tarkoitettu tuottamaan tuloa tai vaikuttamaan tuotannontekijöinä jatkuvasti useana tilikautena. Pääosa kaupungin pysyvistä vastaavista on aineellisia hyödykkeitä, jotka kasvoivat tilikaudella 76,5 milj. euroa (4,7 %). Kasvu selittyy pääosin rakennusten sekä kiinteiden rakenteiden ja laitteiden tasearvon nousulla. Rakennusten 56,7 milj. euron kasvun taustalla olivat mm. Etelä-Hervannan koulun, päiväkodin ja suun terveydenhuollon uudisrakennuksen ja Pyyrikintie 2 koulurakennuksen perusparannuksen valmistumiset. Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankkeet vähenivät tilikaudella 9,7 milj. euroa valmistuneiden investointihankkeiden seurauksena.

Sijoitukset pysyivät kokonaisuudessaan vuodenvaihteen tasolla. Sote-uudistuksen vaikutus sijoituksiin oli 57,9 milj. euroa, mikä selittyy PSHP:n peruspääomaosuuden poistumisella kaupungin taseesta.

Lyhytaikaiset saamiset vähenivät tilikaudella 28,4 milj. euroa, mitä selittää mm. myynti- ja siirtosaamisten väheneminen. Saamisten vertailukelpoisuuteen vaikuttaa merkittävästi sote-uudistuksesta seuranneet muutokset kaupunkiorganisaatiossa.

Rahoja ja pankkisaamisia oli tilinpäätöshetkellä 149,3 milj. euroa (68,1 %) vähemmän kuin vertailuvuonna. Rahavarojen laskua selittää kaupungin konsernitilillä olevien tytäryhteisöjen varojen väheneminen.

Vastattavaa

Taseen oma pääoma oli tilikauden lopussa 1 290,3 milj. euroa, mikä on yli puolet taseen loppusummasta. Oma pääoma kasvoi 58,1 milj. euroa tilikauden ylijäämän seurauksena, mutta peruspääomaa vastaan tehdyt omaisuus- ja pääomaerien alkusaldomuutokset heikensivät peruspääomaa 28,8 milj. euroa.

Poistoeron määrä väheni edellisvuoteen verrattuna 1,7 milj. euroa. Poistoeroa on purettu samassa tahdissa investointivarauksella katettavien investointien poistojen kanssa.

Toimeksiantojen pääomat vähenivät 1,9 milj. euroa pääosin Pirkanmaan hyvinvointialueelle siirtyneiden muiden toimeksiantojen pääomien vaikutuksesta.

Vieras pääoma väheni vuodenvaihteesta 156,5 milj. euroa, mikä selittyy lyhytaikaisen vieraan pääoman muutoksilla. Korollinen vieras pääoma väheni tilikauden aikana yhteensä 72,2 milj. euroa (7,8 %), minkä seurauksena asukaskohtaiseksi lainakannaksi muodostui 3 347 euroa. Lyhytaikaiset lainat muilta luotonantajilta vähenivät 123,0 milj. euroa johtuen kaupungin konsernitilillä olevien tytäryhteisöjen varojen vähenemisestä. Ostovelat ja siirtovelat vähenivät yhteensä 90,8 milj. euroa, mutta vertailukelpoisuuteen vaikuttaa keskeisesti sote-uudistuksesta seuranneet muutokset kaupunkiorganisaatiossa. Alkusaldomuutoksista 39,4 milj. euroa kohdistui siirtovelkojen lomapalkkavelkaan.

Tunnusluku lainat ja vastuut rinnastaa vuokra- ja leasingvastuut lainoihin. Tunnusluvun taustalla on ajatus tehdä investointien rahoitus vertailukelpoiseksi riippumatta siitä, miten investointi on rahoitettu. Suhteessa lainakantaan, kaupungin lainat ja vastuut saa merkittävästi suuremman arvon. Asukaskohtaisesti tarkasteltuna lainat ja vastuut olivat 1 732 euroa suuremmat kuin lainakanta, mitä selittää leasingrahoituksen käyttäminen lainanoton rinnalla.

Kaupungin omavaraisuusaste oli tilinpäätöshetkellä 54 prosenttia. Kuntatalouden yleinen hyvä tavoitetaso omavaraisuudelle on 70 prosenttia.

Suhteellinen velkaantuneisuus kasvoi 97 prosenttiin, mikä tarkoittaa, että koko vuoden käyttötuloista tarvittaisiin 97 prosenttia kaupungin vieraan pääoman takaisinmaksuun. Tunnusluku kasvoi 35 prosenttia vertailuvuodesta.

KOKONAISTULOT JA -MENOT

Kokonaistulojen ja -menojen laskelma laaditaan tulos- ja rahoituslaskelmasta, jotka sisältävät vain kaupungin ulkoiset tulot, menot ja rahoitustapahtumat. Laskelmassa on esitetty varsinaisen toiminnan ja investointien tulot ja menot sekä rahoitustoiminnan rahan lähteet ja käytöt.

Vuoden 2023 kokonaistulot ja -menot eivät ole vertailukelpoisia edellisvuoteen nähden, koska sote-uudistuksella oli merkittäviä vaikutuksia kaupungin tulo- ja menorakenteeseen. Kokonaistulot vähenivät edellisvuodesta erityisesti verotulojen ja valtionosuuksien osalta. Kokonaismenojen vähennykset kohdistuivat pääosin toimintakuluihin. Kokonaismenot ylittivät kokonaistulot 91,8 milj. eurolla.

	2023		2022	
	1 000 euroa	%	1 000 euroa	%*
TULOT				
Varsinainen toiminta				
Toimintatuotot	385 781	30,6	516 312	23,6
Verotulot	681 057	54,0	1 192 292	54,4
Valtionosuudet	58 344	4,6	373 863	17,1
Korkotuotot	9 247	0,7	6 899	0,3
Muut rahoitustuotot	40 707	3,2	28 774	1,3
Tulorahoituksen korjaukset				
- Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutusvoitot	-21 067	-1,7	-12 137	-0,6
Investoinnit				
Rahoitusosuudet investointimenoihin	3 170	0,3	5 922	0,3
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	33 583	2,7	16 764	0,8
Rahoitustoiminta				
Antolainasaamisten vähennykset	10 678	0,8	499	0,0
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	60 000	4,8	0	0,0
Lyhytaikaisten lainojen lisäys	0	0,0	60 611	2,8
Kokonaistulot yhteensä	1 261 500	100,0	2 189 799	100,0

TOIMINTAKERTOMUS

	2023		2022	
	1 000 euroa	%	1 000 euroa	%*
MENOT				
Varsinainen toiminta				
Toimintakulut	968 324	71,6	1 963 988	87,5
- Valmistus omaan käyttöön	-3 298	-0,2	-5 148	-0,2
Korkokulut	21 440	1,5	15 758	0,7
Muut rahoituskulut	673	0,0	1 272	0,1
Tulorahoituksen korjauserät				
+/- Pakollisten varausten muutos	-308	0,0	2 388	0,1
Investoinnit				
Investointimenot	232 389	17,2	238 446	10,6
Rahoitustoiminta				
Antolainasaamisten lisäykset	1 878	0,1	2 043	0,1
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	68 832	5,1	25 734	1,1
Lyhytaikaisten lainojen vähennys	63 338	4,7	0	0,0
Kokonaismenot yhteensä	1 353 266	100,0	2 244 480	100,0

*Korjattu vertailuvuoden prosenttiosuudet

KAUPUNKIKONSERNIN TOIMINTA JA TALOUS

Konsernin toiminnassa ja rakenteessa tapahtuneet muutokset

Olennaiset konsernia koskevat tapahtumat

Edellisenä vuotena alkanut inflaation voimakas nousu osoitti rauhoittumisen merkkejä loppuvuodesta ja tällä tietoa myös lyhyiden markkinakorkojen huiput nähtiin silloin. Euroopan energiemarkkinat tasaantuivat myös. Inflaatiolla ja kohonneilla koroilla oli vaikutuksia konsernin liiketoimintaan, mutta niiden kanssa pärjättiin kohtuullisesti. Merkittäviä pääomavaltaisia infrahankkeita toteuttavat yhtiöt ovat suojanneet korkokulunsa jo hyvissä ajoin. Useat keskeiset yhtiöt menestyivät liiketoiminnassaan hyvin ja maksoivat kaupungille talousarviotavoitteiden mukaiset osingot.

Merkittäviä tapahtumia konsernissa vuonna 2023 olivat mm. Tampereen Särkänniemi Oy:n kehityshankkeen valmistelut, Tampereen Vesi Oy:n yhtiöittämisvalmistelut, Finnpark Oy:n ja Tampere-talo Oy:n konsernirakenteiden uudistukset sekä Tampereen Seudun Keskuspuhdistamo Oy:n ja Tampereen Raitiotie Oy:n megainvestointien jatkuminen. Tampereen Sähkölaitos Oy vaihtoi nimensä Tampereen Energia Oy:ksi.

Vuoden lopulla kaupunki päätti luopua Suomi-rata Oy:n osakkuudesta, kun valtio päätti lopettaa osakassopimuksen mukaisen hankkeen valmistelun.

Tilikauden päättymisen jälkeen Tampereen Energia Oy on myynyt sähkön vähittäismyyntiliiketoiminnan Väre Oy:lle. Tampereen Energian sähkösopimusasiakkaat siirtyvät Väreeseen asiakkaisiksi 1.7.2024 alkaen. Kaupalla ei ole vaikutusta Tampereen Energian pääliiketoimintoihin, eli lämmön, jäähdytyksen ja sähkön tuottamiseen sekä näihin liittyvään jakeluun.

Arvio konsernin todennäköisestä tulevasta kehityksestä

Kohoavat raaka-aineiden, palveluiden ja energian hinnat luovat painetta monen konserniyhtiön menestykselle, erityisesti mikäli vaikutuksia ei kohtuudella voida siirtää myyntihintoihin. Myös korkojen nousu tulee tehdyistä suojauksista huolimatta osin näkymään pääomavaltaisessa toiminnassa pitkästä ajasta. Silti iso kuva konsernin liiketoiminnasta on lupaava, mikäli olosuhteet normaalille liiketoimintaympäristölle muutoin täyttyvät.

Vuonna 2024 yhtiöistä tullaan saamaan tavanomainen osinkosumma, mikä sekin on kaupungin talouden kannalta merkityksellinen. Pitkällä tähtäimellä Tampereen Energia Oy:n menestyksellä on huomattava merkitys osinkosummaan ja kun verkkoliiketoiminnan sallittua tuottoa on valtakunnallisesti heikennetty ja sähkön myynnin kate on aiempaa vaikeammin ennakoitavissa, saattaa näillä olla negatiivinen vaikutus. Finnpark Oy:llä ja Tampereen Särkänniemi Oy:llä on alkamassa mittavat investoinnit, jolloin omaa pääomaa tarvitaan myös näiden rahoittamiseksi. Muutoin kaupunkikonsernin taloudelliseen menestykseen vaikuttavat yleiset tekijät, kuten talouden suhdanteet, muutokset korkomarkkinoilla, kaupungin kasvu, jne.

Rahoituksen saatavuus yhtiöiden investointeihin on edelleen kiitettävällä tasolla, eikä siihen odoteta mainittavia heikennyksiä. Korkotaso on todennäköisesti ohittanut huippunsa ja sen odotetaan hieman laskevan lähitulevaisuudessa. Lainapääomalle on pitkästä ajasta kuitenkin tullut hinta, mutta historiallisesti katsottuna se on hyvin kohtuullinen edelleen.

Kaupungin yhtiöomistuksia arvioidaan kriittisesti ja konsernirakenteeseen valmistellaan muutosehdotuksia ja realisoiteja konsernijaoston omistajastrategioissa päättämien linjausten mukaisesti. Strategisesti vähemmän merkityksellisten omistusten realisointia jatketaan.

Yritysvastuukysymysten merkitys kasvaa vuosi vuodelta. Ympäristön, sosiaalisen ja hallinnollisen vastuun suhteen konsernissa on tehty paljon hyvää työtä, josta tosin kerrotaan julkisuuteen turhan vaatimattomasti. Vastuullisesti hoidettu liiketoiminta tulee tuottamaan tulevaisuudessakin parhaat tulokset ja mm. omistajaohjauksella pyritään myötävaikuttamaan tähän. Konsernin vastuullisuusraportointia kehitetään edelleen.

Selonteko konsernivalvonnan järjestämisestä

Konsernivalvonnan tarkoituksena on varmistaa, että kuntakonsernin toiminta on taloudellista ja tuloksellista, päätösten perusteena oleva tieto on riittävää ja luotettavaa sekä lain säännöksiä, viranomaisohjeita ja toimielinten päätöksiä noudatetaan sekä omaisuus ja voimavarat turvataan.

Konsernivalvonnalla tarkoitetaan kuntalain mukaisen konsernijohdon vastuulla olevaa tytäryhteisöjen toiminnan tuloksellisuuden ja taloudellisen aseman seuranta, analysointia ja raportointia. Konsernivalvonnalla tarkoitetaan myös konserniohjeen sekä sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan toteutumisen seuranta. Kirjanpitolautakunnan kuntajaoston yleisohjeen mukaan kaupunginhallituksen on toimintakertomuksessa annettava tiedot siitä, miten konsernivalvonta on kuntakonsernissa järjestetty, onko valvonnassa havaittu puutteita kuluneella tilikaudella ja miten konsernivalvontaa on tarkoitus kehittää voimassa olevalla taloussuunnittelukaudella.

Selonteon laadinnassa on huomioitu mm. omistajaohjauksen vuosittain tytäryhtiöiden johdon kanssa käydyt omistaja- ja tavoitekeskustelut sekä tytäryhtiöiden johdon itsearviointikyselyn tulokset. Itsearviointikysely on toteutettu viimeksi helmi-maaliskuussa 2022 ja se toteutetaan seuraavan kerran vuoden 2024 helmikuussa. Omistajakeskusteluissa käydään läpi yhtenä osa-alueena mm. tytäryhtiöiden riskienhallintasuunnitelmien ja riskikartoitusten sisältö ja ajantasaisuus, yhtiön sisäisen valvonnan menettelyt sekä kaupungin yhtiöille antamien eri ohjeistusten noudattaminen.

Kaupunginhallituksen konsernijaoston kokouksissa (11 kokousta vuonna 2023) on ollut tilannekatsaus yleensä 1-2 tytäryhtiön toiminnasta, jolloin jaosto on saanut suoraan ajankohtaista tietoa yhtiöiden johdolta. Konsernijaoston jäsenillä on kokousten yhteydessä mahdollisuus kysyä erilaisista yhtiöitä koskevista asioista ja saada vastauksia suoraan yhtiöiden johdolta. Konsernijaostolla on lisäksi näissä yhteyksissä hyvä mahdollisuus arvioida yhtiön hallituksen puheenjohtajan toimintaa ja saada arvokasta informaatiota hallituskokoonpanon valmistelua varten. Konsernijaoston kokoonpanossa tapahtui kesäkuussa 2023 merkittäviä muutoksia. Omistajaohjausyksikkö on vuoden 2023 jälkimmäisellä puoliskolla järjestänyt konsernijaoston jäsenille koulutus- ja perehdyttämistilaisuuksia.

Toimivallan- ja vastuunjako konserniohjauksessa

Kaupunginvaltuusto päättää Kuntalain 14 §:n mukaan mm. kuntastrategiasta, omistajaohjauksen periaatteista ja konserniohjeesta. Tampereen kaupunkikonsernin omistajaohjauksesta ja konsernivalvonnan järjestämisestä vastaavaan konsernijohtoon kuuluvat kaupunginhallitus, konsernijaosto, pormestari ja konsernijohtaja, joita avustaa omistajaohjausyksikkö. Kaupunginhallituksen konsernijaoston tehtävänä on mm. ohjata ja valvoa omistajana konserniyhteisöjä siten, että nämä toimivat kaupunkikonsernin kokonaisedun, valtuuston hyväksymien omistajaohjauksen periaatteiden ja valtuuston asettamien toiminnan ja talouden tavoitteiden mukaisesti. Konsernijaosto vastaa myös omistajaohjauksen ja konsernivalvonnan täytäntöönpanosta sekä sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan toimivuuden seurannasta mm. tytäryhtiöiden osalta.

Konserniin kuuluvat tytäryhtiöt (soveltuvin osin myös säätiöt) noudattavat toiminnassaan Tampereen kaupunkikonsernin tytäryhteisöjen konserniohjetta, Hyvä hallinto- ja johtamistapa Tampereen kaupunkikonsernissa (Corporate Governance) -ohjetta ja Palkitsemisperiaatteet Tampereen kaupunkikonsernin tytäryhteisöissä -ohjetta. Lisäksi konsernissa noudatetaan yhtenäistä toimitusjohtajasopimusmallia.

Vuonna 2021 aloitettiin kaupungin tytäryhtiöiden yhtiöjärjestysten uudistamisprosessi, jossa tavoitteena on mm. yhdenmukaistaa kaupunkikonsernin tytäryhtiöiden yhtiöjärjestyksiä. Kaupunginhallituksen konsernijaoston 23.2.2021 § 16 hyväksymiin yhtiöjärjestyspohjiin on lisätty uutena asiana omistajaohjausta koskeva pykälä, jossa todetaan, että yhtiön hallituksella on velvollisuus noudattaa voimassa olevaa Tampereen kaupunkikonsernin tytäryhteisöjen konserniohjetta, ellei osakeyhtiö- tai muusta pakottavasta lainsäädännöstä tai yhtiöjärjestyksestä muuta johdu. Vuoden 2023 loppuun mennessä kaupunkikonsernin merkittävistä tytäryhtiöistä useimmissa uusimuo- toinen yhtiöjärjestys on käsitelty konsernijaostossa sekä hyväksytty yhtiökokouksessa. Tämän lisäksi muita yhtiöjärjestysmuutoksia on toteutettu siten, että vuosien 2021–2023 aikana suurimpaan osaan merkittävien tytäryhtiöiden yhtiöjärjestyksistä on tehty pienempiä muutoksia tai muutoksia, joissa ei ole eri taustasyistä johtuen käytetty konsernijaoston yhtiöjärjestyspohjaa kaikin osin.

Konsernihallinnon omistajaohjausyksikkö vastaa mm. omistajastrategioiden mukaisesta yhtiöomistusten ja konsernirakenteen kehittamisestä, yhtiöomistusten omistaja-arvon kasvattamisesta, yhtiöiden hallitusjäsenten nimeämisen valmistelemisesta

sekä konsernivalvonnan toimeenpanosta ja sen tuloksellisuuden raportoinnista konsernijohdolle. Yksikkö pyrkii järjestämään säännöllisiä toimitusjohtajille tarkoitettuja kokous- ja koulutustilaisuuksia. Vuonna 2023 järjestettiin yksi toimitusjohtajakokous. Konserniyhteisöjen hallitusjäsenille järjestettiin koulutus- ja sidosryhmätilaisuus syksyllä 2023 ja toimintaa on tarkoitus jatkaa myös vuoden 2024 aikana.

Konserniohjauksen toimivallan ja vastuujaon toimivuuden osalta ei ole havaittu huomautettavaa. On kuitenkin jatkossakin tarpeen kiinnittää huomiota siihen, että toimivaltaan ja vastuunjakoon liittyvissä kysymyksissä varmistetaan kirjallinen dokumentaatio.

Tytäryhteisöjen hallitusten kokoonpano ja nimittäminen

Kaupunginhallituksen konsernijaosto nimeää kaupungin jäsenehdokkaat yhtiöiden hallitukseen. Konserniohjeen määritelmän mukaisesti kaupungin tytäryhteisöjen hallitusten riittävän osaamistason varmistamiseksi konsernihallinnon omistajaohjaus selvittää dokumentoidusti hyvissä ajoin ennen konsernijaoston hallitusjäsenten valintoja kunkin yhtiön tarvitsemaa, toimialan edellyttämää riittävää talouden ja liiketoiminnan asiantuntemusta. Omistajaohjaus kartoittaa tarvittaessa laajasti potentiaalisia jäsenehdokkaita myös ulkopuolisista asiantuntijoista ja hallitusammattilaisista. Hallitusjäseniksi valituilla henkilöillä tulee myös olla mahdollisuus käyttää riittävästi aikaa hallitustehtäviensä hoitoon. Omistajaohjaus saa suoraan yhtiöistä edellistä koskevaa informaatiota ja pyrkii vaikuttamaan siihen, että kaupungin yhtiöiden hallitustehtäviin ei valikoidu henkilöitä, joiden ajankäyttömahdollisuudet eivät ole riittäviä.

Omistajaohjausyksikkö valmisteli ehdotukset hallitusten kokoonpanoista huomioiden yllä mainitun lisäksi mm. kuntalain 47 §:n 2. momentti, jonka mukaan kunnan tytäryhteisön hallituksen kokoonpanossa on otettava huomioon yhteisön toimialan edellyttämä riittävä talouden ja liiketoiminnan asiantuntemus. Konsernijaoston puheenjohtajiston ja esittelijän kanssa tehtyjen täsmennysten jälkeen muotoutuneet kokoonpanot esitettiin konsernijaostolle, joka nimesi kokouksessaan 21.3.2023 § 24 kaupungin jäsenehdokkaat yhtiöiden hallitukseen vuonna 2023 alkavalle toimikaudelle. Kevään yhtiökokouksissa on tämän jälkeen tehty osakeyhtiölain mukaisesti hallitusjäsenten valinnat. Tarvittaessa muutoksia yhtiöiden hallituskokoonpanoihin on tehty myös ylimääräisissä yhtiökokouksissa konsernijaoston erillisiin nimityspäätöksiin perustuen.

Yhtiöiden hallitusjäsenten asiantuntemus korostuu nimettäessä yhtiön toimivaa johtoa sekä vaativissa kehitystilanteissa tai muutoin poikkeuksellisissa olosuhteissa. Konserniohjeen mukaan konsernijaoston tehtävänä on huolehtia siitä, että hallitusten

jäsenten nimittäminen perustuu yhtiön tarvitsemaan asiantuntemukseen. Tytäryhtiöiden hallituksiin valittiin jälleen sekä luottamushenkilöjäseniä että asiantuntijaprofiililla olevia jäseniä. Omistajaohjausyksikkö organisoi hallitustyöskentelyn itsearviointin tytäryhteisöjen hallituksen jäsenille ja raportoi tuloksista kaupunginhallituksen konsernijaostolle. Vuonna 2020 toteutettiin ensimmäistä kertaa hallitustyön arviointi kahdessa konserniyhtiössä myös ulkopuolisen yrityksen toimesta ja työtä on jatkettu muutamien muiden yhtiöiden osalta sen jälkeen ja ulkopuolisia hallitusarviointeja ja niitä on tarkoitus jatkaa myös vuoden 2024 aikana. Havainnoista on raportoitu konsernijaostolle.

Ohjeiden anto kunnan edustajille tytäryhteisöissä

Konserniohjeen periaatteiden mukaisesti tytäryhteisöjen tulee jo valmisteluvaiheessa hankkia omistajan ennakkokanta tehdessään päätöstä merkittävästä asiasta. Hallituksen puheenjohtajan velvollisuutena on valvoa, että ennakkokanta on haettu ja että se kirjataan pöytäkirjaan hallituksen kokouksessa, kun merkittävästä asiasta tehdään päätös. Omistajan kantaa haettiin eri yhtiöiden osalta kaupunginhallituksen konsernijaostolta konserniohjeen määrittelemistä asioista useita kertoja vuoden 2023 aikana. Konsernijaosto käsitteli ennakkokantaa koskevat asiat julkisuuslaissa säädetyn mukaisesti.

Konsernijaosto teki vuoden 2023 aikana eri asioita koskevia päätöksiä, joissa se mm. kehotti tytäryhteisön hallitusta edistämään tietyn asian valmistelua. Yhtiöjärjestykseen tehtävien muutosten valmistelu yhtiökokouksen päätösasiaksi on tyypillinen esimerkki edellisestä.

Omistajaohjauksen arvioinnin perusteella ohjeiden antoon kaupungin edustajille tytäryhteisöissä ei ole huomautettavaa.

Konsernitavoitteiden asettamista ja toteutumista koskeva arviointi

Konsernitavoitteiden toteutumista selvitetään tilinpäätöskirjan kohdassa Konserniin kuuluvat tytäryhteisöt ja yhteisöt. Valtuusto asettaa osalle kaupungin tytäryhteisöjä toiminnan ja talouden tavoitteita, joiden toteutumista seurataan kaupungin normaalien seurantajärjestelmien mukaisesti. Talousarviossa tytäryhteisöille asetettiin sekä talouden että toiminnan tavoitteita, joiden asettamiseen myös kaupungin palvelualueet osallistuivat vakiintuneen toimintamallin mukaisesti ja joiden hyväksymisessä konsernijaostolla oli merkittävä rooli.

Tytäryhteisöjen omistajastrategiat käytössä

Omistajastrategioiden laatimisen tavoitteena on, että kaupungin omistamien yhtiöiden ja merkittävien säätiöiden muodostamaa kokonaisuutta arvioidaan ainakin kerran valtuustokaudessa ja yhtiöiden omistajastrategioita päivitetään tarpeen mukaan. Yhtiökohtaisten omistajastrategioiden laadinnan taustalla on tarve muodostaa näkemys omistuksen tavoitteista ja kehittämisvisiosta pidemmällä aikavälillä. Omistajastrategioista päätetään omistajaohjauksen valmistelun pohjalta konsernijaostossa. Konsernijaosto käsitteli syksyn 2022 aikana yhteensä 16 keskeisen tytäryhtiön omistajastrategioita ja hyväksyi ne 25.10.2022 § 102. Muiden yhtiöomistusten omistajastrategioita koskevia linjauksia konsernijaosto on tehnyt vuosien 2020 ja 2021 aikana. Konsernijaoston käsittelemät omistajastrategiat ovat salassa pidettäviä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 24.1 §:n 17-kohdan perusteella. Omistajastrategioiden toimeenpanoa koskeva päätöksenteko tapahtuu tarvittaessa kaupungin hallintosäännön mukaisesti.

Tytäryhteisöjen työhyvinvointikysely

Konsernijaoston toimeksiannosta on jo useana vuonna tehty kaupungin omistajaohjausyksikön koordinoimana kaupunkikonsernitasoinen työhyvinvointikysely. Kaupunkikonsernin tytäryhteisöille räätälöidyn yhteisen kyselyn tavoitteena on ollut omistajaohjausnäkökulmasta muodostaa kokonaiskuva kaupunkikonsernin työhyvinvoinnin tilasta. Kyselystä saatavalla tiedolla tuetaan tytäryhteisöjen liiketoimintalähtöistä työhyvinvoinnin kehittämistä ja koko Tampereen kaupunkikonsernin johtamista.

Kysely on toteutettu noin puolentoista vuoden välein vuosina 2017, 2018, 2020 sekä uudelleenkilpailutetun palveluntarjoajan toteuttamana vuosina 2022 ja 2023. Kyselyiden tulokset on käsitelty konsernijaoston kokouksissa. Tuoreimman selvityksen perusteella voidaan todeta, että työhyvinvoinnin kokonaistilanne on säilynyt vakaana Tampereen kaupunkikonsernin tytäryhteisöissä. Kysely toteutettaneen seuraavan kerran syksyllä 2024.

Tytäryhteisöjen toiminnan tuloksellisuuden ja taloudellisen aseman seuranta, analysointi ja raportointi

Tytäryhteisöille asetettujen toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutumista sekä yhteisöjen taloudellista kehitystä ja tunnuslukuja seurataan säännöllisesti. Vuosittain omistajaohjaus laatii myös laajan raportin Tampereen kaupungin tytär- ja osakkuusyhteisöjen toiminnasta, joka sisältää omistajaohjausyksikön tekemän tilinpäätösanalyysin jokaisesta yhtiöstä, konserniin kuuluvista merkittävistä säätiöistä sekä toimiala-analyysejä tärkeimmistä konserniyhtiöistä.

Konsernin tytäryhteisöjen talousraportointi kattaa konsernikatsauksen huhtikuulta merkittävimpien tytäryhtiöiden osalta (12 yhtiötä vuonna 2023), konsernivalitilinpäätöksen elokuulta, konsernitalinpäätöksen ja lisäksi erillisen omistajaohjauksen vuosittaisen raportin Tampereen kaupungin tytär- ja osakkuusyhtiöiden toiminnasta. Konserniennuste laaditaan kolme kertaa vuodessa huhti-, elo- ja marraskuulta. Ennuste sisältää tuloslaskelman sekä investointien ja korollisen vieraan pääoman tilinpäätösennusteen.

Keskitettyjen konsernitoimintojen ja konsernipalvelujen käyttö sekä siirtohinnoittelun kustannusvastaavuus

Konsernin ei-markkinoilla toimivilla yhteisöillä on mahdollisuus käyttää hyväkseen omistajaohjauksen asiantuntemusta rahoitusta ja pääoman käyttöä koskevissa asioissa sekä kaikkien in-house statuksen omaavien tukipalveluyhtiöiden palveluita.

Siirtohinnoittelussa kaupungin yksiköt ja in-house yhtiöt noudattavat kustannusvastaavuuden periaatetta ja kohtuullisen pääoman tuoton vaadetta. Siirtohinnoittelun ei ole raportoitu aiheuttaneen ongelmia.

Riskienhallintajärjestelmien toimivuus tytäryhteisöissä

Tytäryhteisöjen riskienhallintaa ja sen periaatteita ohjataan kaupunginvaltuuston hyväksymällä konserniohjeella ja Corporate Governance -ohjeella. Vastuu riskienhallinnan valvonnasta ja toteutuksesta on viime kädessä tytäryhtiön hallituksella. Konsernijohton tehtävänä on valvoa tytäryhteisöjen sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisen asianmukaisuutta ja tuloksellisuutta. Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisen asianmukaisuuden valvonnan osalta keskeisessä roolissa ovat

vuosittain käytävät omistajakeskustelut, jossa hyvän hallintotavan, sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan tilanne käydään läpi. Tytäryhteisön hallituksen puheenjohtaja ja toimitusjohtaja vastaavat asiasta omistajaohjaukselle. Lisäksi on tehty määräajoin selvityksiä ja kyselyitä yhteisöjen johtamisen, valvonnan ja riskienhallinnan tilasta ja kehityksestä.

Osana vuoden 2023 selontekoa konsernivalvonnan järjestämisestä omistajaohjaus toteutti tammikuussa 2024 yhdessä kaupungin sisäisen tarkastuksen ja riskienhallintayksikön kanssa Tampereen kaupungin 26 tytäryhtiölle suunnatun kyselyn, jossa yhtiöiden hallitusten puheenjohtajat vastasivat mm. yhtiöiden sisäiseen valvontaan, riskienhallintaan ja sisäiseen tarkastukseen liittyviin kysymyksiin. Vastaukset saatiin kaikilta kyselyssä mukana olleilta tytäryhtiöiltä. Kyselyn perusteella tehdyn yhteenvedon mukaan voidaan arvioida, että tytäryhtiöiden hallitukset ovat huolehtineet hyvin eri osa-alueiden mukaisista vastuistaan, eikä merkittäviä konsernitason poikkeamia havaittu.

Tytäryhteisöt ovat hyväksyneet kaupungin laatimat ohjeistukset hallituksissaan. Aiemman mukaisesti voidaan todeta, että tytäryhteisöillä on riskienhallinnan suunnitelmat ja järjestelmät, joita ko. tytäryhteisön hallitus ohjaa ja valvoo säännönmukaisesti. Tytäryhteisöjen hallitusten systemaattista sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan riittävyyden arviointia tulee kuitenkin edelleen kehittää ja samalla selkeyttää tytäryhteisöjen ja konserniohjauksen välistä ohjausta ja tiedonvälitystä. Ohjeistusta on edelleen tarkennettu konserniohjeen ja hyvä hallinto- ja johtamistapa -ohjeen päivittämisen yhteydessä vuonna 2023. Kaupunginvaltuusto hyväksyi Tampereen kaupunkikonsernin tytäryhtiöiden uudistetun konserniohjeen 12.6.2023 § 96 ja kaupunginhallitus uudistetun Hyvä hallinto- ja johtamistapa Tampereen kaupunkikonsernissa (Corporate Governance) -ohjeen 6.11.2023 § 453.

Merkittävimmät tunnistetut riskit kaupunkikonsernissa

Tampereen kaupunkikonsernissa merkittävimmät riskit liittyvät liikevaihdoltaan ja taseiltaan isoimpiin yhtiöihin, joista kaupunki saa myös merkittäviä osinkotuloja. Useilla yhtiöillä on valmistelussa tai käynnissä merkittäviä investointeja, joihin saattaa liittyä toteutus- ja käyttöönottovaiheen riskejä.

Useiden yhtiöiden investoinnit ovat riippuvaisia ulkoisesta rahoituksesta. Ulkoisen rahoituksen saatavuus ja hinnoittelu on ollut hyvää, eikä sen suhteen ole tunnistettu merkittäviä riskejä. Rahoituksen kuluja ja saatavuutta turvaa tytäryhteisöjen riittävä kannattavuus, toimiva riskienhallinta ja investointien oikea mitoittaminen. Markkina-

korot jatkoivat nousuaan vuonna 2023 ja saavuttivat tällä tietoa korkeimman tasonsa loppusyksyllä. Korkokustannuksilla on vaikutusta erityisesti suurissa pääomavaltaisissa hankkeissa, kuten infra- ja energiainvestoinnit, mutta omistajaohjauksen käsityksen mukaan konserniyhtiöt ovat tehneet aktiivista korkoriskin hallintaa varautuen ennalta mahdolliseen korkotason nousuun.

Venäjän helmikuussa 2022 aloittamalla hyökkäyssodalla Ukrainaan on merkittäviä vaikutuksia myös kaupunkikonsernin toimintaan. Kaupunkikonserni tekee yhteistyötä varautumiseen, turvallisuuteen ja mm. energia-asioihin liittyen.

Kaupungin sidosyksikköinä toimivien yhtiöiden asemaan kohdistuu painetta mm. hallitusohjelman kirjausten suunnalta, mutta tällä hetkellä ei ole tietoa siitä mitä tavoitteista lähdetään lakimuutokseksi mahdollisesti valmistelemaan ja milloin. Omistajaohjaus seuraa mahdollista valmistelua ja reagoi sen mukaisesti tarvittavalla tavalla.

Vastaavasti kilpailuneutraliteettisääntelyyn liittyvä lainsäädäntö ja sen tiukentuneet tulkinnat ovat enenevässä määrin vaikuttaneet myös kaupunkiomistajan käytössä olevaan keinovalikoimaan koskien esimerkiksi yhtiöiden toiminnan kehittämiseen osallistumista taloudellisin panostuksin niissä yhtiöissä, joiden liiketoiminta tapahtuu markkinoilla. Kaupunkiomistajan on varmistettava huolellisen valmistelun ja oikeudellisen arvioinnin kautta eri näkökulmista mm. se, että tasapuolisen kilpailun edellytykset toteutuvat. Kaupunkikonsernin toiminnan kehittämisessä ja konsernirakennetta koskevissa muutoksissa huomioidaan ennakoivasti kilpailuneutraliteettikysymyksiin liittyvät tilanteet ja mahdolliset riskit. Muutokset voivat myös olla vastaus kilpailuneutraalin toiminnan varmistamiseksi ja siten osa kaupunkikonsernin riskienhallintaan liittyvää kokonaisuutta.

Koronapandemia on vaikuttanut vuosien 2020–2022 aikana negatiivisesti usean konserniyhtiön liiketoimintaan etenkin matkailu- ja tapahtuma-alalla. Erityisesti valtion tukitoimien avustuksella pandemian taloudelliset vaikutukset ovat jääneet toistaiseksi aiemmin arvioitua vähemmän negatiivisiksi, joskin muutamat yksittäiset yhtiöt ovat kohdanneet merkittäviä taloudellisia haasteita.

Tampereen kaupunki toimii aktiivisesti vastuullisuutta edistäen ja huomioiden ympäristö-, sosiaaliset- ja hallinnolliset riskit. Tytäryhteisöiltä edellytetään vastuullisuuden edistämistä ja vastuullisuusriskien hallintaa kaikessa toiminnassa. Vastuullisuusraportoinnin kehittämiseksi konsernissa tehtiin mittavasti työtä vuonna 2023. Vastuullisuusriskien osalta ei ole tunnistettu kohonneita riskejä.

Tampereen kaupunkikonserni on erilaisten toimintojen osalta laaja moninainen kokonaisuus. Huolimatta siitä, että esimerkiksi kaupungin tytäryhtiöt ovat osakeyhtiölain mukaisesti toimivia itsenäisiä yhtiöitä, kohdistuvat monet riskit viime kädessä

pääomistajan vastuulle muodossa tai toisessa. Maineriskit on tunnistettu riskikokonaisuudeksi, joka usein kohdistuu yhtiön lisäksi omistajaan. Kaupunki hallitsee edellä mainittuja riskejä mm. johtamisjärjestelmänsä, annettujen ohjeistusten ja hallitusjäsenvalintojensa kautta.

Konsernin tytäryhteisöissä ei ole tunnistettu edellä mainittuja kokonaisuuksia lukuun ottamatta sellaisia merkittäviä yksittäisiä strategisia tai operatiivisia riskejä, jotka vaikuttaisivat kaupunkikonsernin toimintaan ja taloudelliseen asemaan merkittävästi konsernin kokonaislaajuus huomioiden.

Konsernirakenne

Vuoden 2023 lopussa kaupunkikonserniin kuului 68 tytäryhteisöä, joista kahta yhtiötä ja kolmea säätiötä ei ole yhdistelty konsernitilinpäätökseen. Yhdistelemättä jättämisellä on vain vähäinen vaikutus konsernitilinpäätökseen.

Konsernitilinpäätökseen yhdisteltiin molemmat 2 kuntayhtymää, joissa kaupunki on jäsenenä. Osakkuus- ja omistusyhteisyhteisöjä oli 20, joista konsernitilinpäätökseen yhdisteltiin konsernin kannalta olennaiset 14 yhteisöä.

KONSERNITILINPÄÄTÖS

Konsernituloslaskelma

	1.1. - 31.12.2023	1.1. - 31.12.2022
	1 000 euroa	1 000 euroa
Toimintatuotot	1 043 711	1 443 901
Toimintakulut	-1 472 391	-2 593 853
Osuus osakkuusyhteisöjen voitosta	2 046	7 755
Toimintakate	-426 634	-1 142 197
Verotulot	681 057	1 192 292
Valtionosuudet	58 344	373 863
Rahoitustuotot ja -kulut		
Korkotuotot	13 270	3 091
Muut rahoitustuotot	2 240	2 629
Korkokulut	-46 460	-39 020
Muut rahoituskulut	-638	-3 620
Vuosikate	281 180	387 038
Poistot ja arvonalentumiset		
Suunnitelman mukaiset poistot	-215 254	-270 072
Omistuksen eliminointierot	0	30
Arvonalentumiset	-1 797	-2 844

	1.1. - 31.12.2023	1.1. - 31.12.2022
	1 000 euroa	1 000 euroa
Tilikauden tulos	64 128	114 153
Tilinpäätössiirrot	1 100	567
Tilikauden verot	-9 516	-23 755
Laskennalliset verot	-3 628	-2 352
Vähemmistöosuudet	223	374
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	52 307	88 986
TULOSLASKELMAN TUNNUSLUVUT		
Toimintatuotot / Toimintakulut, %	71	56
Vuosikate / Poistot, %	130	142
Vuosikate, euroa / asukas	1 102	1 554
Asukasmäärä	255 050	249 009

Konsernitilinpäätös sisältää konsernituloslaskelman, konsernitaseen ja konsernin rahoituslaskelman sekä liitetiedot. Konsernitilinpäätöksessä siihen yhdisteltäviä yhteisöjä pyritään kuvaamaan siten kuin ne muodostaisivat yhden kirjanpitovelvollisen.

Konsernituloslaskelman analysointi

Konsernituloslaskelma osoittaa konsernin eli kaupungin ja konserniyhteisöjen yhteenlasketun kannattavuuden sekä taloudellisen tuloksen. Konsernitilinpäätöksestä vähennetään konserniyhteisöjen väliset sisäiset tuotot ja kulut, sisäinen voitonjako, sisäiset katteet sekä vähemmistöosakkaiden osuudet toiminnan tuloksesta.

Konsernin tuloslaskelma ei ole vertailukelpoinen edellisvuoteen johtuen sote-uudistuksen vaikutuksista konsernirakenteeseen.

Konsernin toimintakate parani 715,6 milj. euroa vertailuvuodesta, mikä johtui toimintakulujen vähenemisestä. Toimintakulut vähenivät erityisesti palvelujen ostojen sekä henkilöstökulujen osalta, vaikka kyseiset erät muodostavat yhä 71 prosenttia konsernin toimintakuluista. Tytäryhteisöistä palvelujen ostoja kertyi konserniin eniten Tampereen Tilapalvelut Oy:n toimesta. Konsernin henkilöstökuluista yli 70 prosenttia muodostuu Tampereen kaupungin henkilöstöstä. Toimintatuotot vähenivät vertailuvuodesta 400,2 milj. euroa, mitä selittää erityisesti myyntituottojen vähentyminen. Myyntituotot muodostivat tilikaudella kuitenkin yhä 80 prosenttia konsernin toimintatuloista. Myyntituottoja kertyi konserniin erityisesti Tampereen Energia- konsernista ja Tampereen kaupungilta. Toimintatuotot kattoivat toimintakuluista 71 prosenttia.

Vuosikate heikkeni 105,9 milj. euroa (27,4 %) edellisvuodesta, mitä selittää kaupungin verotulojen ja valtionosuuksien merkittävä väheneminen sote-uudistuksen seurauksena. Kuntien tuloveroprosentteja leikattiin 12,64 prosenttiyksiköllä ja yhteisöveroosuutta 11,25 prosenttiyksiköllä. Valtionosuudet vähenivät yhteensä 315,5 milj. euroa vuodesta 2022. Vuosikate kattoi poistoista 131 prosenttia.

Konsernin tilikauden tulos (64,1 milj. euroa) heikkeni 50,0 milj. euroa (43,8 %) vertailuvuodesta. Positiivista tulosta vahvistivat kaupungin lisäksi erityisesti Tampereen Energia -konserni. Suunnitelman mukaiset poistot pienenevät 54,8 milj. euroa vertailuvuodesta.

Konsernin rahoituslaskelma

	1.1. - 31.12.2023	1.1. - 31.12.2022
	1 000 euroa	1 000 euroa
Toiminnan rahavirta		
Vuosikate	281 180	387 038
Tilikauden verot	-9 516	-23 755
Tulorahoituksen korjaukset	6 571	-62 241
	278 234	301 042
Investointien rahavirta		
Investointimenot	-537 371	-550 128
Rahoitusosuudet investointimenoihin	3 170	5 922
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	11 775	138 344
	-522 427	-405 862
Toiminnan ja investointien rahavirta	-244 192	-104 820
Rahoituksen rahavirta		
Antolainauksen muutokset		
Antolainasaamisten lisäykset	-2 093	-2 868
Antolainasaamisten vähennykset	10 592	341
	8 499	-2 527
Lainakannan muutokset		
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	304 249	159 322
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-121 957	-141 832
Lyhytaikaisten lainojen muutos	47 218	-24 282
	229 510	-6 792

TOIMINTAKERTOMUS

	1.1. - 31.12.2023	1.1. - 31.12.2022
	1 000 euroa	1 000 euroa
Oman pääoman muutokset	-358	-2 152
Muut maksuvalmiuden muutokset		
Toimeksiantojen varojen ja pääomien muutokset	-1 877	-339
Vaihto-omaisuuden muutos	-2 789	-22 147
Saamisten muutos	45 627	-59 823
Korottomien velkojen muutos	-189 219	155 023
	-148 259	72 714
Rahoituksen rahavirta	89 393	61 243
Rahavarojen muutos	-154 799	-43 577
Rahavarat 31.12.	149 772	345 178
Rahavarat 1.1.	304 572	388 755
	-154 799	-43 577

RAHOITUSLASKELMAN TUNNUSLUVUT

Toiminnan ja investointien rahavirran kertymä 5 vuodelta, 1000 €	-736 878	-767 216
Investointien tulorahoitus, %	53	71
Laskennallinen lainanhoitokate	1,0	1,3
Lainanhoitokate	1,9	2,4
Kassan riittävyys, pv	25	38

Konsernin rahoituslaskelman analysointi

Konsernin rahoituslaskelmalla osoitetaan kaupunkikonsernin varojen hankinta ja niiden käyttö tilikauden aikana. Se kuvaa konsernin toiminnasta aiheutuneita rahavirtoja kaupunkikonsernin ja sen ulkopuolisten tahojen välillä. Rahoituslaskelmasta on eliminoitu konsernin keskinäisten liiketapahtumien rahavirtavaikutukset.

Vertailukelpoisuuteen vaikuttaa keskeisesti sote-uudistuksesta seuranneet konsernirakennemuutokset. Rahoituslaskelmassa esitetään kuitenkin ainoastaan vuoden 2023 liiketapahtumat, joita eivät ole vuoden 2023 avaavaan taseeseen kirjatut omaisuusjärjestelyt.

Toiminnan rahavirta osoittaa miten konserni on onnistunut tilikauden aikana toiminnan avulla saamaan rahavaroja toimintaedellytysten säilyttämiseen, uusien investointien tekemiseen ja lainojen takaisinmaksuun. Toiminnan rahavirta (278,2 milj. euroa) toteutui 22,8 milj. euroa vertailuvuotta heikompana, minkä taustalla on 105,9 milj. euroa edellisvuotta heikompi vuosikate. Vuosikatteen muodostumista on käsitelty konsernituloslaskelman analysoinnin yhteydessä. Tulorahoituksen korjauserissä vuosikatetta oikaistaan konsernin saamien pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutusvoittojen ja -tappioiden, osakkuusyhteisöjen tulososuuksien ja osinkojen sekä pakollisten varausten muutosten osalta.

Investointien rahavirta osoittaa konsernin rahavarojen käytön investointihyödykkeisiin. Investointien rahavirta (-522,4 milj. euroa) toteutui 116,6 milj. euroa edellisvuotta suurempana pääosin pysyvien vastaavien luovutustulojen merkittävän vähenemisen seurauksena. Merkittävimmät investointimenot konsernissa toteutuivat kaupungin lisäksi Tampereen Seudun Keskuspuhdistamo Oy:n, Tampereen Vuokratalosäätiön, Tampereen Raitiotie Oy:n sekä Tampereen Energia -konsernin toimesta.

Toiminnan ja investointien rahavirta toteutui 244,2 milj. euroa negatiivisena. Investoinneista rahoitettiin tulorahoituksella 53 prosenttia.

Rahoituksen rahavirta toteutui 89,4 milj. euroa positiivisena pääosin lainakannan muutosten seurauksena. Uutta pitkäaikaista lainaa nostettiin 304,2 milj. euroa ja jo olemassa olevia pitkäaikaisia lainoja lyhennettiin 122,0 milj. eurolla. Uutta pitkäaikaista lainaa nostettiin erityisesti Tampereen Seudun Keskuspuhdistamo Oy:n (110,0 milj. euroa) toimesta. Muissa maksuvalmiuden muutoksissa erityisesti korottomien velkojen vähenemisellä oli negatiivinen vaikutus rahoituksen rahavirtaan.

TOIMINTAKERTOMUS

Rahavarojen muutos oli tilikaudella 154,8 milj. euroa negatiivinen. Tilinpäätöshetken rahavaroilla olisi katettu 25 päivän ajan kaikki toiminnan aiheuttamat kassasta maksut.

Konsernin lainanhoitokatteeksi muodostui 1,9 yksikköä. Lainanhoitokate on hyvällä tasolla silloin, kun tunnusluku saa suuremman arvon kuin 2. Tunnusluvun tulkinnassa tulee huomioida kaupungin kertalyhenteisten lainojen erääntymisen vaikutus.

Konsernitase

VASTAAVAA

	31.12.2023	31.12.2022
	1 000 euroa	1 000 euroa
PYSYVÄT VASTAAVAT		
Aineettomat hyödykkeet		
Aineettomat oikeudet	7 163	16 840
Muut pitkävaikutteiset menot	120 452	123 094
Ennakkomaksut	485	679
	128 099	140 613
Aineelliset hyödykkeet		
Maa- ja vesialueet	304 241	292 539
Rakennukset	1 786 250	1 910 307
Kiinteät rakenteet ja laitteet	827 904	802 192
Koneet ja kalusto	165 163	193 891
Muut aineelliset hyödykkeet	33 060	33 427
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	655 086	583 549
	3 771 704	3 815 906
Sijoitukset		
Osakkuusyhteisöosuudet	90 599	89 362
Muut osakkeet ja osuudet	31 041	28 015
Muut lainasaamiset	20 473	29 156
Muut saamiset	896	975
	143 010	147 508

TOIMINTAKERTOMUS

VASTAAVAA

	31.12.2023	31.12.2022
	1 000 euroa	1 000 euroa
TOIMEKSIANTOJEN VARAT	5 909	3 820
VAIHTUVAT VASTAAVAT		
Vaihto-omaisuus	52 827	54 139
Saamiset		
Pitkäaikaiset saamiset	9 903	10 762
Lyhytaikaiset saamiset	206 125	281 673
Rahoitusarvopaperit	26 668	41 444
Rahat ja pankkisaamiset	123 104	303 734
VASTAAVAA YHTEENSÄ	4 467 351	4 799 598

VASTATTAVAA

	31.12.2023	31.12.2022
	1 000 euroa	1 000 euroa
OMA PÄÄOMA		
Peruspääoma	607 814	636 657
Yhdistysten ja säätiöiden peruspääomat	168	284
Muut omat rahastot	27 709	34 090
Edellisten tilikausien ylijäämä (alijäämä)	929 726	863 522
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	52 307	88 986
	1 617 724	1 623 539
VÄHEMMISTÖOSUUDET	81 108	79 650
PAKOLLISET VARAUKSET		
Eläkevaraukset	1 089	1 226
Muut pakolliset varaukset	22 482	27 604
	23 571	28 830
TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT	20 003	20 627
VIERAS PÄÄOMA		
Pitkäaikainen korollinen vieras pääoma	2 044 887	2 126 188
Pitkäaikainen koroton vieras pääoma	100 861	83 484
Lyhytaikainen korollinen vieras pääoma	190 730	148 491
Lyhytaikainen koroton vieras pääoma	388 467	688 789
	2 724 945	3 046 952
VASTATTAVAA YHTEENSÄ	4 467 351	4 799 598

TASEEN TUNNUSLUVUT

Konsernin omavaraisuusaste, %	38	36
Konsernin suhteellinen velkaantuneisuus, %	152	101
Konsernin kertynyt ylijäämä (alijäämä), 1 000 euroa	982 033	952 508
Konsernin kertynyt ylijäämä (alijäämä), euroa / asukas	3 850	3 825
Konsernin lainakanta 31.12., 1 000 euroa	2 235 617	2 274 679
Konsernin lainat, euroa / asukas	8 765	9 135
Konsernin lainat ja vastuut 31.12., 1000 euroa	2 912 273	2 922 916
Konsernin lainat ja vastuut, euroa/asukas	11 418	11 738
Konsernin lainasaamiset 31.12., 1 000 euroa	20 473	29 156
Asukasmäärä	255 050	249 009

Konsernitaseen analysointi

Konsernitase osoittaa kaupunkikonsernin taloudellisen aseman selvittämällä konserniyhteisöjen varat ja velat.

Tampereen kaupunkikonsernin taseen loppusumma (4 467,4 milj. euroa) pieneni 332,2 milj. euroa vertailuvuodesta. Tase ei ole kuitenkaan vertailukelpoinen edellisvuoteen sote-uudistuksesta seuranneiden konsernirakennemuutosten takia. Muutosten vaikutus avaavaan taseeseen oli yhteensä -339,8 milj. euroa, josta suurimmat vaikutukset kohdistuivat aineellisiin hyödykkeisiin (-239,9 milj. euroa) sekä vieraaseen pääomaan (-279,1 milj. euroa). Konsernin avaava tase 1.1.2023 on esitetty tilinpäätöksen liitetiedoissa. Myöhemmin tässä tekstissä vertailu vuodenvaihteeseen tehdään ajankohtaan 1.1.2023. Oikaisut edelliseltä tilikaudelta esitettäviin tietoihin on esitetty osana konsernitilinpäätöksen laatimista koskevia liitetietoja.

Taseen vastaavaa-puolelle sisältyvät pysyvät ja vaihtuvat vastaavat sekä toimeksiantojen varat. Aineelliset hyödykkeet muodostivat 93 prosenttia taseen pysyvistä vastaavista. Aineelliset hyödykkeet kasvoivat yhteensä 195,7 milj. euroa vuodenvaihteesta. Kasvusta suurin osa selittyy ennakkomaksujen ja keskeneräisten hankkeiden (108,2 milj. euroa) sekä rakennusten (43,6 milj. euroa) kasvulla.

Vaihtuviin vastaaviin kuuluvat vaihto-omaisuus, saamiset, rahoitusarvopaperit sekä rahat ja pankkisaamiset. Lyhytaikaiset saamiset vähenivät vuodenvaihteesta 46,0 milj. euroa, mitä selittää erityisesti muiden saamisten ja myyntisaamisten vähentyminen. Rahoitusarvopaperit vähenivät tilikaudella 13,2 milj. euroa, mikä selittyy Kotilinnasäätiön irtaantumisella konsernista. Rahat ja pankkisaamiset vähenivät vuodenvaihteesta 141,6 milj. euroa, mihin vaikutti keskeisesti mm. kaupungin rahavarojen väheneminen.

Taseen vastattavaa-puoli kertoo konsernin oman ja vieraan pääoman määrän, vähemmistöosuudet, pakolliset varaukset sekä toimeksiantojen pääomat. Alkusaldomuutokset pienensivät peruspääomaa 28,8 milj. euroa. Konsernin omavaraisuusasteeksi muodostui 38 prosenttia, mikä on kaksi prosenttia enemmän kuin edellisvuonna. Omavaraisuusaste mittaa vakavaraisuutta ja kykyä selvitä sitoumuksista pitkällä aikavälillä. Tunnusluvun hyvä tavoitetaso kaupunkikonsernissa on 50 prosenttia.

TOIMINTAKERTOMUS

Vieras pääoma väheni vuodenvaihteesta 42,9 milj. euroa, mikä selittyy lyhytaikaisen korottoman vieraan pääoman 205,8 milj. euron vähenemisellä. Koroton vieras pääoma väheni erityisesti siirto- ja ostovelkojen osalta. Konsernin lainakanta kasvoi vuodenvaihteesta 148,5 milj. euroa, minkä seurauksena asukaskohtaiseksi lainakannaksi muodostui 8 765 euroa. Tampereen kaupungin osuus konsernin pitkäaikaisesta korollisesta vieraasta pääomasta (2 235,6 milj. euroa) oli tilinpäätöshetkellä 38 prosenttia. Tytäryhteisöistä merkittävimmät lainakannat olivat Tampereen Raitiotie Oy:llä (340,4 milj. euroa) sekä Tampereen Vuokratalosäätiöllä (313,3 milj. euroa). Konsernin suhteellinen velkaantuneisuus oli 152 prosenttia.

Konsernin lainojen ja vastuiden määrä oli tilikaudella 11 418 euroa asukasta kohden. Tunnusluvun laskennassa vuokra- ja leasingvastuut rinnastetaan lainoihin, minkä tarkoituksena on tehdä investointien rahoitus vertailukelpoiseksi riippumatta siitä, miten investointi on rahoitettu. Asukaskohtaisesti tarkasteltuna lainat ja vastuut olivat 2 653 euroa suuremmat kuin lainakanta, mitä selittää leasingrahoituksen käyttäminen lainanoton rinnalla.

KAUPUNGINHALLITUKSEN ESITYS TILIKAUDEN TULOKSEN KÄSITTELYSTÄ

Kuntalain 115 §:n mukaan kunnanhallituksen on toimintakertomuksessa tehtävä esitys tilikauden tuloksen käsittelystä.

Kaupungin tilikauden tulos muodostui 55 314 661,54 euroa ylijäämäiseksi. Kaupunginhallitus esittää kaupunginvaltuustolle tilikauden tuloksen käsittelyä siten, että

- aiemmin tehdyistä investointivaroista syntyneitä poistoeroa tuloutetaan 1 708 173,65 euroa
- vahinkorahastosta tuloutetaan 1 096 397,02 euroa toteutuneiden menojen katteeksi
- tilikauden ylijäämä 58 119 232,21 euroa siirretään taseen oman pääoman edellisten tilikausien ylijäämä -erään.

Selvitystä talouden tasapainotuksen toteutumisesta tilikaudella ei tarvita, koska taseessa on aikaisemmilta tilikausilta kertynyttä ylijäämää.

Talousarvion toteutuminen

OLENNAISET POIKKEAMAT TALOUSARVIOON

Talousarvion toteutuminen -osa sisältää laskelma- ja strategiaosan, palvelualueiden, kehitysohjelmien, konsernihallinnon ja taseyksiköiden talousarvion toteumavertailun. Talousarvion toteumavertailuissa on esitetty valtuuston talousarviossa hyväksymän sitovuustason mukaisten määrärahojen, tuloarvioiden, investointien ja toiminnan tavoitteiden toteumat ja niiden olennaiset poikkeamat talousarvioon. Yhteenvetotaulukossa on esitetty kootusti valtuustoon nähden sitovien erien toteutuminen. Ylitykset on korostettu keltaisella.

Talousarvion toteumavertailuissa esitettäviin lukuihin sisältyvät kaupungin sisäiset erät, ellei toisin ole mainittu. Vastaavasti investointiluvuissa ei ole huomioitu sisäisen katteen eliminointia, joten talousarvion toteumavertailuissa investointien toteuma on sisäisten katteiden verran suurempi kuin kaupungin ulkoisessa rahoituslaskemassa.

Käyttötalouden toteutuminen

Käyttötalouden osalta merkittävimmät poikkeamat muutettuun talousarvioon kohdistuivat elinvoima- ja osaamislautakuntaan sekä asunto- ja kiinteistölautakuntaan. Elinvoima- ja osaamislautakunnan toimintakate toteutui 13,0 milj. euroa budjetoitua parempana, mikä selittyy pääosin toimintakulujen alituksella. Toimintakulujen alitukset kohdistuivat pääasiassa palvelujen ostoihin sekä henkilöstökuluihin. Asunto- ja kiinteistölautakunnan 12,7 milj. euroa budjetoitua paremman toteuman taustalla olivat erityisesti maankäyttösopimuskorvaukset ja vuokratuotot.

Konsernihallinnon toimintakate toteutui 4,8 milj. euroa muutettua talousarviota parempana, mihin vaikutti mm. henkilöstökulujen ja palvelujen ostojen säästöt. Konsernihallinnolla valtuustoon nähden sitovaa oli ICT-kehittämisen toimintakate ja nettoinvestoinnit yhteensä sekä yhteisten erien, tarkastuslautakunnan, keskusvaalilautakunnan ja muun konsernihallinnon toimintakatteet.

Kasvatus- ja opetuslautakunnan toimintakate ylittyi 2,6 milj. eurolla, mitä selittää erityisesti henkilöstökulujen ja palvelujen ostojen ylitykset. Tampereen Veden liikeylijäämä toteutui 3,6 milj. euroa muutettua talousarviota heikompana, minkä taustalla oli pääosin palvelujen ostojen ylitykset.

Laskelmaosan toteutuminen

Laskelmaosassa esitetään korkotuottojen ja -kulujen sekä pitkäaikaisten lainojen lisäysten toteutuminen talousarvioon nähden. Korkotuotot ja -kulut toteutuivat tilikaudella 2,2 milj. euroa budjetoitua parempana. Pitkäaikaisia lainoja nostettiin tilikaudella 8,8 milj. euroa budjetoitua vähemmän.

Yhteenveto poikkeamista talousarvioon, sitovat erät

KÄYTTÖTALOUS

1 000 euroa	TP 2023	Muutettu TA 2023	Ero	Alkuper. TA 2023
Palvelualueet (toimintakate)				
Sivistyspalvelujen palvelualue				
Kasvatus- ja opetuslautakunta	-367 735	-365 170	-2 564	-349 803
Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta				
Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta (pl. erikseen sitovat erät)	-101 022	-102 618	1 596	-101 217
Tampere Junior	-756	-924	168	-787
Hiedanranta	-95	-75	-20	-75
Elinvoiman ja kilpailukyvyn palvelualue				
Elinvoima- ja osaamislautakunta				
Elinvoima- ja osaamislautakunta (pl. erikseen sitovat erät)	-88 189	-96 587	8 398	-95 459
Ammatillinen koulutus (tilikauden tulos)	3 454	0	3 454	0
Hiedanranta	-287	-434	147	-429
Viiden tähden keskusta	-3 579	-4 616	1 037	-4 610
Elämystalouden kehitysohjelma	-802	-798	-4	-795
Älykaupunki kaupunkilaisille	-1 341	-1 290	-51	-1 284
Asunto- ja kiinteistölahtakunta				
Asunto- ja kiinteistölahtakunta (pl. erikseen sitovat erät)	157 704	145 113	12 591	135 542
Hiedanranta	-872	-1 000	128	-1 000

1 000 euroa	TP 2023	Muutettu TA 2023	Ero	Alkuper. TA 2023
Kaupunkiympäristön palvelualue				
Yhdyskuntalautakunta				
Yhdyskuntalautakunta (pl. erikseen sitovat erät)	-44 803	-45 738	935	-44 343
Hiedanranta	-5	-400	395	-400
Viiden tähden keskusta	-202	-330	128	-330
Hiilineutraaleja tekoja	-444	-500	56	-500
Joukkoliikennelautakunta	-27 761	-28 991	1 230	-28 982
Konsernihallinto (toimintakate)				
Konsernihallinto				
ICT-kehittäminen (toimintakate+ nettoinvestoinnit)	-9 483	-13 200	3 717	-8 800
Tarkastuslautakunta	-365	-403	38	-403
Keskusvaalilautakunta	-538	-632	94	-622
Konsernihallinto	-24 447	-28 483	4 036	-28 724
Yhteiset erät	-113 424	-115 512	2 089	-111 417
Liikelaitokset (korvaus peruspääomasta)				
Tampereen Vesi Liikelaitos	-14 700	-14 700	0	-14 700
Liikelaitokset (liikeylijäämä)				
Tampereen Vesi Liikelaitos	25 151	28 773	-3 622	28 773
Tampereen Kaupunkiliikenne Liikelaitos	45	0	45	0

TALOUSARVION TOTEUTUMINEN

LASKELMAOSA

1 000 euroa	TP 2023	Muutettu TA 2023	Ero	Alkuper. TA 2023
Korkotuotot ja -kulut	-12 192	-14 368	2 176	-11 169
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	60 000	68 832	-8 832	68 832

INVESTOINNIT

Nettoinvestoinnit sitovuustasoittain (1000 euroa)	TP 2023	Muutettu TA 2023	Ero	Alkuper. TA 2023
Sivistyspalvelujen palvelualue				
Kasvatus- ja opetuslautakunta	-4 891	-6 108	1 217	-4 060
Sivistys- ja kulttuurilautakunta	-9 185	-13 232	4 047	-8 040
Elinvoiman ja kilpailukyvyn palvelualue				
Elinvoima- ja osaamislautakunta				
Elinvoima- ja osaamislautakunta (pl. erikseen sitovat erät)	-719	-1 240	521	-1 240
Ammatillinen koulutus	-1 699	-2 377	678	-1 600
Asunto- ja kiinteistölahtakunta				
Asunto- ja kiinteistölahtakunta (pl. erikseen sitovat erät)	-10 549	-15 985	5 436	-14 660
Talonrakennushankkeet	-98 711	-124 139	25 428	-108 641
Hiedanranta	-1 969	-5 500	3 531	-2 000
Viiden tähden keskusta	-579	-3 100	2 521	-1 800
Kaupunkiympäristön palvelualue				
Yhdyskuntalautakunta				
Yhdyskuntalautakunta (pl. erikseen sitovat erät)	-56 451	-52 250	-4 201	-46 510
Hiedanranta	-32	-800	768	-800
Viiden tähden keskusta	-3 865	-9 640	5 775	-4 640
Joukkoliikennelahtakunta	-10	-500	490	-500
Konsernihallinto				
Konsernihallinto, muut	-88	-100	12	-100
Yhteiset erät	-10 955	-14 808	3 853	-4 400
Liikelaitokset				
Tampereen Vesi Liikelaitos	-25 075	-24 520	-555	-18 000
Tampereen Kaupunkiliikenne Liikelaitos	-295	-330	35	0

Investointien toteutuminen

Koko kaupungin yhteenlasketut nettoinvestoinnit olivat 229,2 milj. euroa, mikä oli 53,8 milj. euroa muutettua talousarviota alhaisempi. Suurin syy alhaiseen toteumaan oli hankkeiden toteutuminen tilikausien välillä toisin kuin oli suunniteltu. Peruskaupungin nettoinvestoinnit olivat yhteensä 203,9 milj. euroa ja ne alittivat muutetun talousarvion 54,3 milj. eurolla. Peruskaupungin yksiköiden investointeja budjetoitiin uudelleen yhteensä 50,8 milj. euroa (KV 20.2.2023, 12.6.2023, 18.9.2023 ja 23.10.2023).

Asunto- ja kiinteistölautakunnan nettoinvestoinnit 111,8 milj. euroa toteutuivat 36,9 milj. euroa muutettua talousarviota pienempinä. Eroa selittää erityisesti talonrakennushankkeiden toteutuminen ennakoitua myöhemmin. Talonrakennushankkeiden nettoinvestoinnit 98,7 milj. euroa alittivat muutetun talousarvion 25,4 milj. eurolla, vaikka joidenkin hankkeiden toteumat ylittivät hankekohtaisen määrärahan vuodelle 2023. Uudelleen budjetoitavien talonrakennushankkeiden investointiesitys 23,6 milj. euroa hyväksyttiin vuodelle 2024 (KV 19.2.2024). Maaomaisuuden investointeja (pl. erikseen sitovat erät) toteutui 10,5 milj. euroa. Maaomaisuuden investoinnit (pl. erikseen sitovat erät) alittivat muutetun talousarvion 5,4 milj. eurolla. Uudelleen budjetoitavien maaomaisuuden investointien esitys 0,5 milj. euroa hyväksyttiin vuodelle 2024 (KV 19.2.2024). Asunto- ja kiinteistölautakunnan Hiedanranta-kehitysohjelman investoinnit 2,0 milj. euroa alittivat muutetun talousarvion 3,5 milj. eurolla. Asunto- ja kiinteistölautakunnan uudelleen budjetoitavan Hiedanranta-kehitysohjelman investointiesitys 3,4 milj. euroa hyväksyttiin vuodelle 2024 (KV 19.2.2024). Asunto- ja kiinteistölautakunnan Viiden tähden keskusta -kehitysohjelman investoinnit 0,6 milj. euroa alittivat muutetun talousarvion 2,5 milj. eurolla ja investointien uudelleenbudjetoituesitys 1,9 milj. euroa hyväksyttiin vuodelle 2024 (KV 19.2.2024).

Yhdyskuntalautakunnan nettoinvestoinnit 60,3 milj. euroa alittivat muutetun talousarvion 2,3 milj. eurolla. Yhdyskuntalautakunnan (pl. erikseen sitovat erät) nettoinvestoinnit 56,5 milj. euroa ylittivät muutetun talousarvion 4,2 milj. eurolla. Suurin syy ylityksiin oli kustannustason edelleen jatkunut nousu. Lisäksi joidenkin kohteiden toteuttaminen osoittautui ennakoitua hankalammaksi, ja toisaalta jotkin kohteet toteutuivat ennakoitua laajempina tai niiden ajoitus painottui suunniteltua enemmän jo vuodelle 2023. Toisaalta joitakin vuodelle 2023 ajoitettuja kohteita ei päästy aloittamaan tai toteuttamaan suunnitellusti, mikä puolestaan toi säästöä talousarvioon verrattuna. Yhdyskuntalautakunnan Viiden tähden keskusta -kehitysohjelman investoinnit alittivat muutetun talousarvion 5,8 milj. eurolla ja investointien uudelleenbudjetoituesitys 1,7 milj. euroa hyväksyttiin vuodelle 2024 (KV 19.2.2024).

Konsernihallinnon yhteisten erien investoinnit 11,0 milj. euroa toteutuivat 3,9 milj. euroa muutettua talousarviota pienempinä. Talousarvioon sisältyi 2,5 milj. euron sijoitus Sara Hildénin taidemuseon kiinteistöyhtiöön, joka ei toteutunut. Osakkeisiin ja osuuksiin varatusta 1,6 milj. euron erästä toteutui 0,3 milj. euroa. Talousarvioon sisältyi sijoitus Suomi-rata Oy:öön 0,3 milj. eurolla, josta toteutui 0,147 milj. euroa ja osakkeista kirjattiin arvonalentuminen. Lisäksi osakkeiden ja osuuksien investointeihin lisättiin KOy Tampereen Monitoimiareenan pääomajärjestelyiden takia lainakonvertointien yhteismäärää vastaava summa n. 10,5 milj. euroa.

Konsernihallinnolla valtuustoon nähden sitovaa taso ICT-kehittämisessä oli toimintakate ja bruttoinvestoinnit yhteensä. Kehitysohjelmien investointien tietoja löytyy investointien toteumavertailu -osiosta.

Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunnan nettoinvestoinnit 9,2 milj. euroa alittivat muutetun talousarvion 4,0 milj. eurolla. Syynä alitukselle olivat hankkeiden viivästymiset. Sivistys- ja kulttuurilautakunnan uudelleen budjetoitavien investointiesitys 4,2 milj. euroa hyväksyttiin vuodelle 2024 (KV 19.2.2024).

Kasvatus- ja opetuslautakunnan nettoinvestoinnit 4,9 milj. euroa alittivat muutetun talousarvion 1,2 milj. eurolla. Syynä alitukselle olivat rakennushankkeiden aikataulumuutokset ja ensikertaisen kalustamisen toimitusten viivästyminen useissa eri kohteissa. Kasvatus- ja opetuslautakunnan uudelleen budjetoitavien investointiesitys 1,4 milj. euroa hyväksyttiin vuodelle 2024 (KV 19.2.2024).

Elinvoima- ja osaamislautakunnan nettoinvestoinnit 2,4 milj. euroa alittivat muutetun talousarvion 1,2 milj. eurolla. Syynä alitukselle olivat rakennushankkeiden aikataulumuutokset ja sen takia ensikertaisen kalustamisen viivästyminen verrattuna talousarvioon. Elinvoima- ja osaamislautakunnan uudelleen budjetoitavien investointiesitys 0,5 milj. euroa hyväksyttiin vuodelle 2024 (KV 19.2.2024).

Tampereen Vesi Liikelaitoksen nettoinvestoinnit 25,1 milj. euroa ylittivät muutetun talousarvion 0,6 milj. eurolla. Muutetun talousarvion ylittymisen taustalla ovat kustannusten ylittyminen useammassa hankkeessa, mutta toisaalta osa hankkeista viivästy.

Tarkemmat tiedot poikkeamista löytyvät investointien toteumavertailusta ja toimintayksiköiden tekstien yhteydestä.

LASKELMAOSAN TOTEUTUMINEN

Tuloslaskelman toteumavertailu

Talousarvion toteumavertailu

1 000 euroa	Kaupunki ilman liikelaitoksia ja rahastoja sisältäen sisäiset erät			
	TP 2023	Muutettu TA 2023	Ero	Alkuper. TA 2023
Toimintatuotot				
Myyntituotot	215 028	206 095	8 933	204 836
Maksutuotot	41 451	35 760	5 691	35 224
Tuet ja avustukset	36 137	36 565	-427	31 583
Vuokratuotot	215 964	212 339	3 625	199 281
Muut toimintatuotot	31 204	27 153	4 050	27 689
Toimintatuotot yhteensä	539 784	517 912	21 872	498 613
Valmistus omaan käyttöön	626	1 874	-1 248	1 610
Toimintakulut				
Henkilöstökulut	-422 497	-426 807	4 310	-408 650
Palkat ja palkkiot	-338 683	-342 523	3 840	-328 468
Henkilösivukulut	-83 814	-84 284	470	-80 182
Eläkekulut	-70 216	-70 257	41	-67 531
Muut henkilösivukulut	-13 598	-14 027	429	-12 652
Palvelujen ostot	-453 055	-454 180	1 124	-436 651
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-22 979	-26 175	3 196	-25 036
Avustukset	-63 237	-64 311	1 073	-65 978
Vuokratulot	-194 694	-196 280	1 586	-197 059
Muut toimintakulut	-4 298	-4 697	400	-4 259
Toimintakulut yhteensä	-1 160 761	-1 172 450	11 690	-1 137 633

Talousarvion toteumavertailu

1 000 euroa	Kaupunki ilman liikelaitoksia ja rahastoja sisältäen sisäiset erät			
	TP 2023	Muutettu TA 2023	Ero	Alkuper. TA 2023
Toimintakate	-620 351	-652 664	32 313	-637 410
Verotulot	681 057	679 000	2 057	630 000
Valtionosuudet	58 344	56 164	2 180	61 896
Rahoitustuotot ja -kulut	42 528	38 684	3 844	41 883
Korkotuotot	9 121	7 957	1 164	5 591
Muut rahoitustuotot	71 150	68 165	2 985	68 165
Korkokulut	-21 313	-22 325	1 012	-16 760
Korvaus peruspääomasta	0	0	0	0
Muut rahoituskulut	-16 430	-15 113	-1 317	-15 113
Vuosikate	161 578	121 184	40 394	96 369
Poistot ja arvonalentumiset	-116 455	-111 766	-4 689	-109 877
Tilikauden tulos	45 122	9 418	35 705	-13 508
Poistoeron lis. (-) tai väh.(+)	813	700	113	700
Rahastojen lis. (-) tai väh.(+)	0	0	0	0
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	45 935	10 118	35 817	-12 808

Tuloslaskelman toteutuminen

Tuloslaskelman toteumavertailu sisältää peruskaupungin (palvelualueet, kehitysohjelmat ja konsernihallinto) tuloslaskelman toteumavertailun sekä liikelaitosten ja vahinkorahaston vaikutuksen kaupungin tulokseen. Peruskaupungin talousarvion toteumavertailun jälkeen laskelmassa on esitetty liikelaitosten ja koko kaupungin toteuma sisältäen sisäiset erät. Laskelman viimeiset sarakkeet kuvaavat kaupungin ulkoisen tuloksen muodostumisen peruskaupungin ja liikelaitosten välillä.

Seuraava analyysi on tehty vertaillen peruskaupungin muutettua talousarvioita tilikauden toteumaan sisältäen sisäiset erät. Valtuusto päätti vuoden aikana talousarvio-
muutoksista neljässä kokouksessa.

Tilikauden toimintakate oli 32,3 milj. euroa muutettua talousarviota parempi. Toimintatuotot toteutuivat 21,9 milj. euroa muutettua talousarviota suurempina ja toimintakulut 11,7 milj. euroa budjetoitua alhaisempina. Toimintakate toteutui budjetoitua parempana erityisesti elinvoima- ja osaamislautakunnan sekä asunto- ja kiinteistölahtakunnan osalta. Elinvoima- ja osaamislautakunnan 13,0 milj. euron budjetoitua paremman toteuman taustalla olivat pääosin palvelujen ostojen sekä henkilöstökulujen alitukset. Asunto- ja kiinteistölahtakunnan 12,7 milj. euroa budjetoitua parempaa toteumaa selittävät erityisesti maankäyttösopimuskorvaukset ja vuokratuotot.

Verorahoituksen kertymä oli yhteensä 739,4 milj. euroa. Verorahoitus toteutui 4,2 milj. euroa budjetoitua parempana erityisesti kunnallisverotulojen sekä opetus- ja kulttuuritoimen muiden valtionosuuksien vaikutuksesta.

Rahoitustuotot ja -kulut toteutuivat 3,8 milj. euroa muutettua talousarviota parempana erityisesti muiden rahoitustuottojen toteuman vuoksi.

Poistot ja arvonalentumiset ylittivät muutetun talousarvion 4,7 milj. eurolla. Merkittävimmät ylitykset kohdistuivat konsernihallintoon sekä asunto- ja kiinteistölahtakuntaan.

Tilikauden tulos muodostui 35,7 milj. euroa muutettua talousarviota paremmaksi.

Verotulot

Verotulot (1 000 euroa)	TP 2023	Muutettu TA 2023	Ero	Alkuper. TA 2023
Kunnallisvero	477 773	476 000	1 773	441 500
Yhteisövero	97 982	97 000	982	90 000
Kiinteistövero	105 302	106 000	-698	98 500
Yhteensä	681 057	679 000	2 057	630 000

Verotuloja kertyi vuonna 2023 yhteensä 681,1 milj. euroa. Verotulojen kokonaismäärä putosi vuodesta 2022 noin 511 milj. euroa, koska sote-uudistuksen myötä kuntien tuloveroprosentteja ja kuntien osuutta yhteisöveron tuotosta leikattiin merkittävästi. Verotuloja kertyi 51,1 milj. euroa alkuperäistä talousarviota enemmän, mikä aiheutui erityisesti kunnille tilitettyjen verovuoden 2022 suurista tilityksistä. Verotuloja kertyi 2,1 milj. euroa muutettua talousarviota enemmän.

Manner-Suomen kuntien tuloveroprosentteja leikattiin sote-uudistuksen vuoksi 12,64 prosenttiyksiköllä (noin 13,2 mrd. euroa) vuodelle 2023 ja vastaava summa siirtyi valtion verotukseen. Kuntien yhteisövero-osuutta leikattiin sote-uudistuksen vuoksi 11,25 prosenttiyksiköllä (noin 900 milj. euroa) vuodelle 2023.

Kunnallisverotuloja kertyi 477,8 milj. euroa, mikä on 1,8 milj. euroa muutettua talousarviota ja 36,3 milj. euroa alkuperäistä talousarviota enemmän. Kunnallisverotulojen hyvä kehitys perustui erityisesti niin sanottuihin verohäntiin, missä kunnille tilitettiin vuonna 2023 verovuoden 2022 korkeammalla jako-osuudella kunnallisveroja ja yhteisöveroja.

Ansiotulojen viime vuosien ripeä kasvu on näkynyt kunnallisverotulojen hyvin myönteisenä kehityksenä. Verotettavat kunnallisverotulot kasvoivat 6,0 prosenttia vuoden 2022 verotuksessa ja kasvu oli suurten kaupunkien korkein. Verotettavien tulojen kasvu oli Tampereella viimeksi valmistuneessa vuoden 2022 verotuksessa 1,9 prosenttiyksikköä koko maan keskiarvoa korkeampi. Ennakkotiedot vuoden 2023 tulokehityksestä ovat Tampereen osalta edelleen hyvin positiiviset, sillä ennakonpidätyksen alaiset tulot kasvoivat 6,9 prosenttia ja palkkatulot kasvoivat 6,6 prosenttia. Koko maassa

ennakonpidätyksen alaiset tulot kasvoivat 5,4 prosenttia ja palkkatulot kasvoivat 4,6 prosenttia.

Yhteisöverotuloja kertyi 98,0 milj. euroa, mikä on 1,0 milj. euroa muutettua talousarviota ja 8,0 milj. euroa alkuperäistä talousarviota enemmän. Yhteisöveroja kertyi 40,8 milj. euroa vuotta 2022 vähemmän, sillä kuntaryhmän osuutta leikattiin sote-uudistuksen vuoksi 11,25 prosenttiyksiköllä vuodelle 2023. Tampereen jako-osuus yhteisöveron tuotosta kasvoi edellisvuodesta hieman (4,62907365 prosentista 4,82683057 prosenttiin).

Koko maassa yhteisöveroja kertyi kokonaisuudessaan hyvin lähelle, mitä asiantuntijat arvioivat syksyllä 2022. Vuonna 2023 kunnille tilitettiin yhteisöverotuloja kaikkiaan 2,063 mrd. euroa. Kuntaryhmän osuus yhteisöverosta putosi 23,91 prosenttiin vuodelle 2023 sote-uudistuksen vuoksi. Valtiovarainministeriö arvioi lokakuun 2023 Kuntatalousohjelmassa kuntien yhteisöveron tuotoksi noin 1,9 mrd. euroa vuonna 2024. Kuntaliiton helmikuussa 2024 julkaisema ennuste päättyy 130 milj. euroa pienempään summaan vuodelle 2024. Yhteisöveron kertymään vuonna 2024 sisältyy normaalia enemmän epävarmuutta.

Kiinteistöverotuloja kertyi 105,3 milj. euroa, mikä oli 6,8 milj. euroa alkuperäistä talousarviota enemmän ja 0,7 milj. euroa muutettua talousarviota vähemmän. Kiinteistöverotuloja kertyi 5,7 milj. euroa (5,7 %) vuotta 2022 enemmän.

Koko maassa kiinteistöveroa määrättiin reilulle 2,1 miljoonalle asiakkaalle (+0,1 %) yhteensä 2 241 miljoonaa euroa, mikä oli noin 165 miljoonaa euroa (+7,9 %) enemmän kuin viime vuonna. Reipas kasvu aiheutui pääosin rakennuskustannusindeksin nousun aiheuttamasta rakennusten jälleenhankinta-arvojen korotuksesta 9,4 prosentilla.

Rakennuskustannusindeksin nousu oli suurempi kuin koskaan aiemmin kiinteistöverotuksen historian aikana. Kiinteistöveron kasvuvauhti ei kuitenkaan yltänyt ennätystasolle, koska siihen vaikuttavat rakennusten jälleenhankinta-arvojen lisäksi muutokset myös esimerkiksi maapohjien verotusarvoissa sekä kiinteistöveroprosenteissa.

Valtionosuudet

Valtionosuudet (1 000 euroa)	TP 2023	Muutettu TA 2023	Ero	Alkuper. TA 2023
Kunnan peruspalvelujen valtionosuus, ml. tasaukset	-57 931	-58 768	837	-47 104
Verotulomenetyksen korvaus	36 300	36 300	0	35 000
Opetus- ja kulttuuritoimen muut valtionosuudet	79 974	78 632	1 342	74 000
Yhteensä	58 344	56 164	2 180	61 896

Hyvinvointialueet aloittivat toimintansa vuoden 2023 alusta ja kuntien valtionosuuksia siirrettiin merkittävästi hyvinvointialueille. Kuntien peruspalvelujen valtionosuusprosentti laski 1,50 prosenttiyksiköllä 23,59 prosentista 22,09 prosenttiin vuonna 2023. Lasku aiheutui pääosin vuonna 2023 käyttöön otetuista uusista hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen, asukasmäärän kasvun ja syrjäisyyden lisäosista, joiden rahoitus toteutettiin valtionosuusjärjestelmän sisällä pienentämällä valtionosuusprosenttia.

Kuntien peruspalvelujen valtionosuudet vähenivät yhteensä 5,2 mrd. euroa vuodesta 2022. Kaikkiaan kuntien valtionosuudet vähenivät yhteensä 7,1 mrd. euroa vuodesta 2022. Kuntien peruspalvelujen valtionosuudet (sisältäen sote-uudistuksen muutosrajoittimen ja siirtymätasauksen, ilman verotuloihin perustuvaa tasausta) olivat yhteensä 1,924 mrd. euroa. Verotuloihin perustuva valtionosuuden tasaus oli 819,0 milj. euroa. Lisäksi kunnille maksettiin valtionosuuksissa veromenetyksen kompensatiota 851 milj. euroa.

Valtionosuuksia kertyi vuonna 2023 yhteensä 58,3 milj. euroa, mikä oli 2,2 milj. euroa muutettua talousarviota enemmän, mutta 3,6 milj. euroa alkuperäistä talousarviota vähemmän. Tampereen valtionosuudet vähenivät sote-uudistuksen seurauksena yhteensä 315,5 milj. eurolla vuodesta 2022.

Peruspalvelujen valtionosuus oli 57,9 milj. euroa negatiivinen. Peruspalvelujen valtionosuus toteutui 0,8 milj. euroa muutettua talousarviota parempana. Peruspalvelujen valtionosuus on Tampereella sote-uudistuksen seurauksena negatiivinen. Tampereelta siirrettiin hyvinvointialueelle sote-menoja enemmän, mitä verotuloja ja valtionosuuksia.

sia leikattiin ja tätä erotusta tasoitetaan muutosrajoittimella ja järjestelmämuutoksen tasauksella. Sote-uudistuksen muutosrajoitin oli Tampereelle 53,8 milj. euroa negatiivinen ja sote-uudistuksen järjestelmämuutoksen tasaus 17,9 milj. euroa negatiivinen.

Veromenetysten kompensatio on esitetty vuodesta 2020 lähtien omana eränään osana valtionosuuksia. Kun verotukseen tehdään muutoksia (verovähennyksiä lisätään), kuntien verotulot pienenevät. Näitä on kompensoitu kunnille jo usean hallituskauden ajan lisäämällä veromenetystä vastaava euromäärä kunnan valtionosuuteen. Kirjanpidossa veromenetysten korvaukset kirjataan valtionosuuksiin.

Kunnille maksettavien verotulomenetysten kompensatiot olivat yhteensä 851,0 milj. euroa. Veromenetysten korvausta maksettiin Tampereelle yhteensä 36,3 milj. euroa (2022: 115,9 milj. euroa). Veromenetysten kompensatioita kertyi muutetun talousarvion mukaisesti ja 1,3 milj. euroa alkuperäistä talousarviota enemmän.

Opetus- ja kulttuuritoimen muut valtionosuudet olivat 80,0 milj. euroa. Valtionosuuksia kertyi 1,4 milj. euroa muutettua talousarviota enemmän. Valtionosuuksien ylitys johtui pääasiassa lukio-opiskelijoiden määrän kasvusta ja kunnan lukiokoulutuksen omarahoitusosuuden ennakkotietoa pienemmästä kasvusta.

Opetus- ja kulttuuritoimen valtionosuudet kasvoivat edellisvuodesta 1,5 milj. euroa (2,0 %). Kasvu koostui kokonaisuudessaan ammatillisen koulutuksen valtionosuuksien kasvusta. Muut opetus- ja kulttuuritoimen valtionosuudet eivät kasvaneet lainkaan.

Kuntien välisen yhteistoimintasopimuksen mukaan valtiolta ammatillisen koulutuksen järjestämiseen saatava, opetuskulttuuritoimen muihin valtionosuuksiin sisältyvä, yksikköhintarahoitus käytetään kokonaisuudessaan ammatillisen koulutuksen järjestämiseen. Tredulle kohdistettavien ammatillisen koulutuksen valtionosuuksien yhteismäärä vuonna 2023 oli noin 95,4 milj. euroa (2022: 94,0 milj. euroa). Kuten aiempina vuosina, erityisesti kesken vuoden myönnettyä lisärahoitusta käytetään usean vuoden aikana.

Korkotuotot ja -kulut

Vuonna 2022 vauhtiin päässyt inflaatio pakotti keskuspankit reagoimaan ja jatkamaan korkojen nostoa myös vuonna 2023; 6 kuukauden euribor-korko saavutti huippunsa noin 4,1 % lokakuussa. Keskuspankeilla oli edessään vaikea tasapainoilu koron nostojen määrän ja ajoituksen kanssa siten, että talouskasvua ei kokonaan tyrehdytetä, mutta että toimet ovat riittäviä inflaation saamiseksi aisoihin. Vuoden 2023 lopulla markkinat uskoivat korkohuipun saavutetun ja odotukset kallistuivat selkeän koronlaskun suuntaan. Tällä hetkellä 6 kk euribor-koron arvellaan laskevan melko ripeästi vajaaseen kolmeen prosenttiin ja jäävän sille tasolle.

Korkotuotot

Korkotuotot olivat yhteensä 9,1 milj. euroa.

Ulkoiset korkotuotot olivat 9,2 milj. euroa ja ne toteutuivat 1,4 milj. euroa suurempina kuin arvioitiin, sillä odotuksia korkeammalle kohonnut korkotaso tuotti konsernitilivaroille tuottoa ja eräiden pitkäaikaisten lainojen kiinteä korko toteutui lopulta talousarviota parempana. Antolainojen korkotuotoista valtaosa muodostui Tampereen Energia Oy:n, Tampereen Vuokratalosäätöön ja KOy Tampereen Monitoimiareenan maksamista koroista.

Korkokulut

Kaupungin ulkoiset korkokulut olivat yhteensä 21,4 milj. euroa ja ne toteutuivat noin 0,8 milj. euroa talousarviota pienempinä. Korkokulut kasvoivat edellisvuoteen nähden noin 5,6 milj. euroa, sillä lähes 40 % lainakoroista on vaihtuvia ja euribor-korkojen nousut vaikuttivat tähän osaan kokonaiskorkoa. Korkokuluihin on kirjattu myös aiemmin toteutettujen koronvaihtosopimusten muokkauksista johtuva ei-kassavaikutteinen 1,1 milj. euron korkojaksotuskulu tilikaudelle. Lainoista maksettu efektiivinen korkokulu vastasi koko korollisen vieraan pääoman keskikorkoa 2,4 prosenttia. Korko sisältää viitekoroista, marginaaleista ja korkosuojauksista aiheutuneet rahoituskustannukset.

Lainojen suojausaste oli vuodenvaihteessa noin 65 % eli tulevat markkinakorkojen muutokset vaikuttavat kaupungin korkokuluihin noin 35 %:n painolla. Suojausasteessa on mukana lyhytaikaista teknistä korotusta noin 4 %-yksikköä, sillä vuodenvaihteessa nostettuna olleet kuntatodistuslainat ovat kiinteäkorkoisia. Pidempiaikainen suojaus-

aste oli lähellä 60 %:a. Valtuuston syksyllä 2019 hyväksymien päivitettyjen rahoitus-toiminnan periaatteiden mukaisesti korkojohdannaissopimuksilla pyritään tasaamaan markkinakorkojen muutosten aiheuttamaa vaihtelua korkokuluissa eli pienentämään korkovirtariskiä sekä parantamaan korkokulujen ennustettavuutta. Suojausasteen tulee olla 40-60 %:n välillä. Tyypillisesti sopimuksista joudutaan maksamaan matalien korkojen aikaan ja niistä hyödytään korkojen noustessa. Vaikutus on samankaltainen kuin kiinteäkorkoisten lainojen käytöllä.

Korkojohdannaissopimuksia on laadittu suojaustarkoituksessa ja niitä on solmittu heti voimassa olevina sekä tulevaisuudessa voimaan astuvina. Tässä tarkasteluhorizonttina on ollut valtuuston talousarvion yhteydessä laatima taloussuunnitelmakausi ja sen aikana arvioitu velan määrän kehitys. Koska kaupungin lainasalkku koostuu melko suuresta määrästä erillisiä lainoja ja niiden korkopäivät hajautuvat ympäri kalenterivuotta, on korkomenojen portfoliosuojaus nähty perusteltuna toimintatapana. Siinä suojausta toteuttavien sopimusten korkopäivät hajautuvat myös kalenterivuodelle, mutta eivät välttämättä samoille päiville kuin lainojen korkopäivät. Keskimäärin laskettuna tapa johtaa kuitenkin erittäin korkeaan viitekorkojen vastaavuuteen ja riskien hallinnalliseen tavoitteeseen.

Solmitut johdannaissopimukset tuottavat joko yksiselitteisen kiinteän koron kassavirran tai ehdollisen kiinteän koron kassavirran. Mikään sopimuksista ei toteutessaan kasvata kaupungin korkovirtariskiä eli lisää korkokuluja tilanteessa, jossa markkinakorot nousevat.

Korkotuotot (1 000 euroa)	TP 2023	Muutettu TA 2023	Ero	Alkuper. TA 2023
Sisäiset korkotuotot	-127	125	-252	125
Sisäiset erät yhteensä	-127	125	-252	125
Antolainat	6 075	5 467	608	5 467
Sijoitukset	744	366	378	0
Muut korkotuotot	2 429	2 000	429	0
Ulkoiset erät yhteensä	9 247	7 833	1 415	5 467
Yhteensä	9 121	7 958	1 163	5 592

Korkokulut (1 000 euroa)	TP 2023	Muutettu TA 2023	Ero	Alkuper. TA 2023
Sisäiset korkokulut	127	-125	252	-125
Sisäiset erät yhteensä	127	-125	252	-125
Rahalaitokset	-15 019	-16 200	1 181	-15 128
Lahjoitusrahastot	-360	-100	-260	-100
Muut korkokulut	-6 061	-5 900	-161	-1 408
Ulkoiset erät yhteensä	-21 440	-22 200	760	-16 635
Yhteensä	-21 313	-22 325	1 012	-16 760

Muut rahoitustuotot ja -kulut

Rahoitustuotot

Ulkoiset rahoitustuotot toteutuivat noin 2,2 milj. euroa talousarviota parempina.

Merkittävin rahoitustuottojen erä olivat osinkotuotot, joita kaupunki sai 1,5 milj euroa talousarviota enemmän, sillä Tampereen Tilapalvelut Oy:n osinkoa ei talousarvioon sisällynyt ja Kuntarahoitus Oy:n maksama osinko ylitti odotukset. Kokonaisuudessaan vuoden 2023 osinkosumma oli ennätyskellisen suuri, noin 39,0 milj. euroa. Suurimmat osinkotulot kaupunki sai Tampereen Energia Oy:ltä 20,0 milj. euroa, Tampereen Palvelukiinteistöt Oy:ltä 14,0 milj. euroa ja Pirkanmaan Jätehuolto Oy:ltä 1,1 milj. euroa.

Liikelaitoksilta saadut sisäiset peruspääomakorvaukset toteutuivat talousarvion mukaisina.

Rahoituskulut

Liikelaitosten maksamat sisäiset korvaukset peruspääomasta näkyvät rahoituskuluissa yhtä suurina kuin tulojen puolella. Muut rahoitusmenot ylittivät talousarvioon nähden eräiden sijoitusten arvonalennuskirjausten johdosta. Nämä liittyvät vuoden aikana toteutuneeseen nopeaan korkojen nousuun ja sen aiheuttamaan laskennallisiin arvonalennuksiin kiinteistörahastoissa. Koron kääntyessä laskuun on odotettavissa, että rahastojen tuotto palautuu normaaliin vuokratuottoa heijastavaan tasoon.

Muut rahoitustuotot (1 000 euroa)	TP 2023	Muutettu TA 2023	Ero	Alkuper. TA 2023
Liikelaitosten peruspääomakorvaukset	14 700	14 700	0	14 700
Muut sisäiset rahoitustuotot	15 758	15 000	758	15 000
Sisäiset erät yhteensä	30 458	29 700	0	29 700
Rahoitusarvopapereiden myyntioivot	19	0	19	0
Verotilityskorot	10	0	10	0
Osinkotuotot	39 067	37 527	1 540	37 527
Muut rahoitustuotot	1 611	939	672	939
Ulkoiset erät yhteensä	40 707	38 466	2 241	38 466
Yhteensä	71 166	68 166	2 241	68 166

Muut rahoituskulut (1 000 euroa)	TP 2023	Muutettu TA 2023	Ero	Alkuper. TA 2023
Korvaus peruspääomasta	-14 700	-14 700	0	-14 700
Muut sisäiset rahoituskulut	-15 758	-15 000	-758	-15 000
Sisäiset erät yhteensä	-30 458	-29 700	-758	-29 700
Verotilitysten korkokulut	-3	0	-3	0
Viivästyskorkokulut	-7	0	-7	0
Muut rahoituskulut	-663	-113	-550	-113
Ulkoiset erät yhteensä	-673	-113	-560	-113
Yhteensä	-31 131	-29 813	-1 318	-29 813

Investointien toteumavertailu

INVESTOINNIT	TP 2023	Muutettu TA 2023	Ero	Alkuperäinen TA 2023
Sivistyspalvelujen palvelualue				
Kasvatus- ja opetuslautakunta	4 891	6 108	1 217	4 060
Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta	9 219	13 232	4 013	8 040
Elinvoiman ja kilpailukyvyn palvelualue				
Elinvoima- ja osaamislautakunta				
Ammatillinen koulutus	1 699	2 377	678	1 600
Elinvoima- ja osaamislautakunta (pl. erikseen sitovat erät)	719	1 240	521	1 240
Asunto- ja kiinteistölautakunta				
Asunto- ja kiinteistölautakunta (pl. erikseen sitovat erät)	10 549	15 985	5 436	14 660
Talonrakennushankkeet	98 990	125 139	26 149	109 641
Hiedanranta	1 969	5 500	3 531	2 000
Viiden tähden keskusta	579	3 100	2 521	1 800
Kaupunkiympäristön palvelualue				
Yhdyskuntalautakunta				
Yhdyskuntalautakunta (pl. erikseen sitovat erät)	58 920	55 700	-3 220	49 960
Hiedanranta	32	800	768	800
Viiden tähden keskusta	4 152	9 640	5 488	4 640
Joukkoliikennelautakunta	18	500	482	500
Konsernihallinto				
Konsernihallinto, muut	88	100	12	100
Yhteiset erät	10 955	14 808	3 853	4 400
ICT kehittäminen	4 252	8 603	4 351	5 200

INVESTOINNIT	TP 2023	Muutettu TA 2023	Ero	Alkuperäinen TA 2023
Peruskaupunki yhteensä	207 032	262 832	55 800	208 641
Rahoitusosuudet	-3 170	-4 626	-1 456	-4 450
Peruskaupunki nettoinvestoinnit yhteensä	203 862	258 206	54 344	204 191
Liikelaitokset				
Tampereen Vesi Liikelaitos	25 075	24 520	-555	18 000
Tampereen Kaupunkiliikenne Liikelaitos	295	330	35	0
Liikelaitokset yhteensä	25 371	24 850	-521	18 000
Rahoitusosuudet	0	0	0	0
Liikelaitokset nettoinvestoinnit yhteensä	25 371	24 850	-521	18 000
Nettoinvestoinnit yhteensä	229 233	283 056	53 823	222 191
Pysyvien vastaavien luovutustulot peruskaupunki	33 582	29 400	4 182	29 900
Pysyvien vastaavien luovutustulot liikelaitokset	1	20	-19	20
Pysyvien vastaavien luovutustulot yhteensä	33 583	29 420	4 163	29 920

Investointien toteutuminen

Talousarvion investointien toteumavertailussa esitetään niin sanotun peruskaupungin investoinnit. Liikelaitosten vaikutusta kaupungin investointeihin kuvataan edellä olevan laskelman viiden viimeisen rivin investointivertailussa, joka sisältää peruskaupungin ja liikelaitosten investoinnit sekä koko kaupungin investoinnit.

Talousarvion toteumavertailu sisältää myös kaupungin sisäiset investoinnit, ja näihin mahdollisesti sisältyvät sisäiset katteet. Tästä syystä investointimenot voivat poiketa kaupungin rahoituslaskelmassa esitetyistä ulkoisista investoinneista. Koko kaupungin ulkoiset nettoinvestoinnit olivat suuruudeltaan 229,2 milj. euroa, kuten myös sisäiset erät sisältävä investointien toteuma.

Peruskaupungin investoinnit

Peruskaupungin investoinnit olivat yhteensä 203,9 milj. euroa ja ne alittivat muutetun talousarvion 54,3 milj. eurolla. Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutuksista kirjattiin tuloja 33,6 milj. euroa, joka ylittää muutetun talousarvion 4,2 milj. eurolla.

Liikelaitosten investoinnit

Liikelaitosten osuus nettoinvestoinneista oli n. 11,1 % ja suuruudeltaan 25,4 milj. euroa. Liikelaitosten investoinnit koostuivat Tampereen Vesi Liikelaitoksen ja Tampereen Kaupunkiliikenne Liikelaitoksen investoinneista.

Seuraavassa on esitetty kaupungin merkittävimpiä investointikohteita ja poikkeamia suunniteltuun peruskaupungin ja liikelaitosten osalta. Investoinnit on esitetty bruttoinvestointeina, joka ei ole sitovuustaso lautakunnittain. Tarkemmat tiedot investointikohteista löytyvät ao. yksiköiden osuuksista joko talousarvion toteumavertailuosiossa tai erillistilinpäätökset-osassa.

Investointien jakautuminen

Yhdyskuntarakentaminen ja talonrakennushankkeet toteutuivat 157,9 milj. eurona eli n. 68,9 % kaupungin kokonaisinvestoinneista.

Yhdyskuntalautakunnan alaisista investoinneista toteutui 58,9 milj. euroa, joka ylitti muutetun talousarvion 3,2 milj. eurolla. Olemassa olevan yhdyskuntarakenteen pe-

rusparantamiseen investointiin 27,2 milj. euroa ja uudisrakentamiseen 16,3 milj. euroa sekä ulkovalaistukseen 3,6 milj. euroa. Ratikan rinnakkaishankkeisiin investointiin 9,4 milj. euroa.

Talonrakennushankkeet toteutuivat 99,0 milj. eurona, joka on 26,1 milj. euroa alle muutetun talousarvion. Perusparannushankkeiden toteuma oli 39,9 milj. euroa (40 %) ja uudis- ja lisärakentamisen 59,1 milj. euroa (60 %). Varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen hankkeisiin käytettiin n. 62,8 milj. euroa, kulttuuri- ja vapaa-aikapalveluiden rakennuksiin 27,1 milj. euroa, muihin rakennuksiin 8,5 milj. euroa ja lukiokoulutuksen rakennuksiin 0,7 milj. euroa.

Kolmanneksi suurin investoija v. 2023 oli Tampereen Vesi Liikelaitos, jonka investoinnit (25,1 milj. euroa) toteutuivat 0,6 milj. euroa muutettua talousarviota suurempina. Osa hankkeista toteutui muutettua talousarviota suurempina, osaa ei päästy toteuttamaan suunnitellusti. Suurimmat investoinnit olivat verkostorakentamisessa 20,6 milj. euroa (merkittävimminä kohteina mm. Peltolampi-Sääksjärvi välin vesihuoltolinja, Takahuhdintien vesihuollon saneeraus, Ojalan alueen vesihuollon ja jätevedenpumpppaamon rakentaminen, Hiedanrannan etelä- ja pohjoisosien vesihuolto, Kolmenkulman vesihuolto, Oriniitynkadun vesihuolto, Viinikankadun vesijohdon saneeraus, Viinikanlahden tuloviemäri, Rautaharkon pääviiemäri, Koivistonkylän ja Lukonmäen paineenkorotusasema) ja laitosten investointien 4,4 milj. euroa (merkittävimminä kohteina mm. Vesitalon aulan tilamuutokset, varavoimakoneet, Ruskon vedenpuhdistamon kalkki-järjestelmä ja UV - huuhtelupuhallin, Ruskon kattorakenteiden perusparannus).

Suurimpia investointeja edellä mainittujen lisäksi oli asunto- ja kiinteistöalautakunnassa, konsernihallinnossa, kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunnassa ja kehitysohjelmis-sa. Asunto- ja kiinteistöalautakunnassa maaomaisuuden investointeja (pilaantuneiden maiden puhdistukset, maa-alueiden perusparannukset ja johtosiirrot) toteutuivat 10,5 milj. eurolla, joka alitti muutetun talousarvion 5,4 milj. eurolla. Hankkeet viivästyivät, kun hankkeiden asemakaavat vahvistuvat suunniteltua myöhemmin. Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunnan investoinnit 9,2 milj. euroa alittivat muutetun talousarvion 4,0 milj. eurolla. Liikuntapalveluiden rakennushankkeet (mm. Vuoreksen reittien rakentaminen, Kaupin urheilupuiston kehittämisen sekä Ahvenisjärven ja Lielahden tekojäät) viivästyivät ja kulttuuripalveluissa remonttien viivästymiset aiheuttivat investointien siirtymisen seuraavalle vuodelle. Konsernihallinnon investoinnit olivat ICT-investointeja sekä yhteisten erien sijoituksia osakkeisiin ja osuuksiin. Sijoituksia toteutui 11,0 milj. euroa ja ne alittivat 3,9 milj. eurolla muutetun talousarvion.

Kehitysohjelmat

Kehitysohjelmien investointeja toteutui Hiedanranta-kehitysohjelmassa 6,7 milj. euroa, joka alitti muutetun talousarvion 4,3 milj. euroa, koska Hiedanrannan johtosiirrot ja pilaantuneiden maiden puhdistustyöt siirtyivät osin seuraavalle vuodelle ja kevyen liikenteen yhteys Sahansaarenkadulle vuodelle 2025. Investointikohteista suurimpana oli Näsisaaren rakentaminen ja pilaantuneen maan puhdistaminen.

Viiden tähden keskusta -kehitysohjelmassa toteuma oli 4,7 milj. euroa, joka alitti muutetun talousarvion 8,3 milj. euroa pienempänä pääasiassa joidenkin Ranta-Tampellan viimeistelytyöiden ja Asemakeskuksen toteutuksen sekä Särkänniemi–Mustalahti–Onkiniemi -hankkeen aloituksen siirtyessä seuraavalle vuodelle 2024. Investointikohteina olivat Ranta-Tampellan viimeistelytyöt, Tampereen henkilöratapiha -hankkeen investointisuunnittelu, Mustalahden rantamuurin peruskorjaus ja Hakametsä Sport Campus -johtosiirtojen materiaalihankinta.

Omaisuuksien myynti ja rahoitusosuudet

Investointien rahavirtaan vaikuttavia myyntituloja saatiin omaisuutta myymällä v. 2023 33,6 milj. euroa, joka ylitti muutetun talousarvion 4,2 milj. eurolla. Luovutustuloja kirjattiin suurimmaksi osaksi asunto- ja kiinteistölautakunnalle (33,5 milj. euroa). Suurimpina kohteina luovutustuloihin kirjattiin Frenckellin kiinteistön (14,3 milj. euroa), Lahdesjärven yritystontin (7,5 milj. euroa), Asunto Oy Hämeenkatu 36 tontin (4,8 milj. euroa) sekä Asunto Oy Koskipuiston tontin (3,8 milj. euroa) myynnit.

Rahoitusosuuksia saatiin 3,2 milj. euroa, joka on 1,5 milj. euroa alle muutetun talousarvion. Rahoitusosuuksia saatiin muun muassa talonrakennushankkeisiin yhteensä 0,3 milj. euroa, ICT-investointeihin 0,1 milj. euroa sekä kaupunkiympäristön palvelualueen alaisiin investointeihin yhteensä 2,8 milj. euroa.

Rahoituslaskelman toteumavertailu

Talousarvion toteumavertailu

1 000 euroa	Kaupunki ilman liikelaitoksia ja rahastoja sisältäen sisäiset erät			
	TP 2023	Muutettu TA 2023	Ero	Alkuper. TA 2023
Toiminnan rahavirta				
Vuosikate	161 578	121 184	40 394	96 369
Tulorahoituksen korjauserät	-21 249	-20 900	-349	-20 900
	140 329	100 284	40 045	75 469
Investointien rahavirta				
Investointimenot	-207 032	-262 832	55 800	-208 641
Rahoitusosuudet investointimenoihin	3 170	4 626	-1 456	4 450
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	33 582	29 400	4 182	29 900
	-170 281	-228 806	58 526	-174 291
Toiminnan ja investointien rahavirta	-29 952	-128 522	98 571	-98 822
Rahoituksen rahavirta				
Antolainauksen muutokset				
Antolainasaamisten lisäykset muille	-1 878	-100	-1 778	-100
Antolainasaamisten vähennykset muilta	10 678	10 560	118	152
	8 800	10 460	-1 660	52

Talousarvion toteumavertailu

1 000 euroa	Kaupunki ilman liikelaitoksia ja rahastoja sisältäen sisäiset erät			
	TP 2023	Muutettu TA 2023	Ero	Alkuper. TA 2023
Lainakannan muutokset				
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	60 000	68 832	-8 832	68 832
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-68 832	-68 832	0	-68 832
Lyhytaikaisten lainojen muutos	-63 338	0	-63 338	0
	-72 169	0	-72 169	0
Muut maksuvalmiuden muutokset	-56 233	5 728	-61 961	12 578
Rahoituksen rahavirta	-119 603	16 188	-135 791	12 630
Rahavarojen muutos	-149 554	-112 334	-37 220	-86 192
Rahavarat 31.12.	91 878			
Rahavarat 1.1.	241 432			

Rahoituslaskelman toteutuminen

Rahoituslaskelman toteumavertailu esittää peruskaupungin (palvelualueet, kehitysohjelmat ja konsernihallinto) rahoituslaskelman toteutumisen talousarvioon nähden. Toteumavertailulaskelmiin ei sisälly liikelaitosten ja taseyksikkönä toimivan vahinkorahaston lukuja, vaan niiden vaikutus kaupungin rahoituslaskelman muodostumiseen on esitetty laskelmalla erikseen.

Toteumavertailulaskelmiin sisältyvät ulkoisten liiketapahtumien lisäksi myös kaupungin yksiköiden väliset sisäiset liiketapahtumat. Kaupungin ulkoisilta tilinpäätöslaskelmilta (tuloslaskelma, tase, rahoituslaskelma) sisäiset liiketapahtumat eliminoidaan, joten talousarvion toteumavertailulaskelmilla kaupungin vuosikate on investointien sisäisten katteiden verran parempi. Vastaavasti rahoituslaskelman toteumavertailussa investointimenot ovat sisäisten investointien verran suuremmat. Näillä erillä ei kuitenkaan ole vaikutusta rahavarojen muutokseen. Kaupungin ulkoinen rahoituslaskelma on esitetty viimeisessä sarakkeessa.

Peruskaupungin tilikauden rahavarojen muutos oli -149,6 milj. euroa, mikä on 37,2 milj. euroa muutettua talousarviota heikompi. Ero selittyy pääosin lainakannan sekä muilla maksuvalmiuden muutoksilla.

Toiminnan rahavirta toteutui 40,0 milj. euroa muutettua talousarviota parempana, mikä selittyy budjetoitua paremmalla vuosikatteella. Vuosikatetta on analysoitu toimintakertomuksen tuloslaskelmaosion yhteydessä sekä talousarvion toteumavertailuosiossa tuloslaskelman toteutumisvertailun yhteydessä. Tulorahoituksen korjauksissa (-21,2 milj. euroa) toiminnan rahavirrasta oikaistaan investointien rahavirrassa esitettävät pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutusvoitot ja -tappiot sekä pakollisten varausten muutokset.

Investointien rahavirta toteutui 58,5 milj. euroa muutettua talousarviota pienempänä pääosin investointimenojen alituksen takia. Merkittävin yksittäinen tekijä oli asunto- ja kiinteistölautakunnan alaisten talonrakennushankkeiden alittuminen 26,1 milj. eurolla. Investointien toteutumista on käsitelty tarkemmin talousarvion toteumavertailuosiossa investointien toteumavertailun yhteydessä.

LASKELMAOSA

Rahoituksen rahavirta toteutui 135,8 milj. euroa muutettua talousarviota heikompana. Lyhytaikaiset lainat muilta luotonantajilta vähenivät tilikaudella 63,3 milj. euroa johtuen pääosin kaupungin konsernitilillä olevien tytäryhteisöjen varojen vähenemisestä. Muut maksuvalmiuden muutokset toteutuivat 62,0 milj. euroa ennakoitua heikompana. Muissa maksuvalmiuden muutoksissa esitetään toimeksiantojen varojen ja pääomien muutokset, vaihto-omaisuuden muutos, saamisten muutos ja korottomien velkojen muutos. Muihin maksuvalmiuden muutoksiin on vaikuttanut merkittävästi sote-uudistuksen tuomat muutokset kaupunkiorganisaatioon.

Antolainauksen muutokset

Vuoden 2023 aikana kaupunki ei varsinaisesti myöntänyt uusia lainoja, vaikka lainapääoma nousikin lähes 1,9 milj. euroa. Tämä johtui kokonaisuudessaan siitä, että KOy Tampereen Monitoimiareenalle myönnettyjen lainojen korot päämitetaan sopimuksen mukaisesti.

Vuoden lopussa Tampereen kaupungin pitkäaikaiset lainasaamiset olivat 100,6 milj. euroa. Merkittävimmät saamiset olivat Tampereen Energia Oy:ltä 70,0 milj. euroa, KOy Tampereen Monitoimiareenalta 18,6 milj. euroa ja Tampereen Vuokratalosäätiöltä 10,1 milj. euroa.

Antolainat (1 000 euroa)	TP 2023	Muutettu TA 2023	Ero	Alkuper. TA 2023
Konserniyhteisöt ja muut	100 507	97 432	3 074	107 840
Vähennykset	-10 613	-10 537	-76	-129
Lisäykset	1 868	100	1 768	100
Asuntolainat	100	96	3	96
Vähennykset	-20	-23	3	-23
Yhteensä	100 606	97 529	3 077	107 937

Korollisten velkojen muutokset

Rahapolitiikan kiristyminen leimasi vuotta 2023, kun Euroopan Keskuspankki nosti korkoja inflaation vastaisessa taistelussaan. Vuoden loppua kohden markkinoiden odotukset siirtyivät jo koronlaskujen suuntaan. Suomen julkisen sektorin hyvä maine markkinoilla ja matala luottoriski ovat mahdollistaneet rahan saannin ja hyvät ehdot vaikeinakin aikoina, jolloin sijoittajien raha hakeutuu entistä hanakammin luotettaviin ja vastuunsa hoitaviin kohteisiin.

Sekä rahoituksen saatavuus että ehdot olivat kuntien kannalta edelleen suotuisia, joskin marginaalit olivat aavistuksen nousujohteisia. Kotimaiselle kuntasektorille on tarjolla investointeihin tarvittavaa pitkäaikaista rahoitusta erityisluottolaitoksilta, kuten Kuntarahoitukselta, Euroopan Investointipankilta, Pohjoismaiden Investointipankilta ja Euroopan Neuvoston kehitys pankki CEB:ltä. Joukkolainamarkkina toimii hyvin noin seitsemän vuoden maturiteetteihin saakka ja aivan lyhyessä alle vuoden mittaisessa rahoituksessa kuntatodistusmarkkina on tehokas.

Kaupungin rahoitus investointien jälkeen oli alijäämäinen vuonna 2023, mutta uutta pitkäaikaista lainaa nostettiin silti jonkin verran vähemmän kuin vanhoja lainoja lyhennettiin. Kaupungin likviditeetin määrä oli vuoteen lähdeittäessä korkea ja sen asteittainen alentaminen oli tavoitteena. Erityisesti vuoden loppua kohden lyhytaikainen konsernitilivelka tytäryhtiöille lyheni voimakkaasti ja koko vuoden aikana tämä velka pieneni 129,1 milj. eurolla. Kaupunki ei omilla toimillaan kykene tämän velan kehittymiseen vaikuttamaan ja lopputulos oli, että se lyheni selvästi odotuksia enemmän ja tilannetta paikattiin nostamalla kuntatodistuksin muuta lyhytaikaista velkaa noin 60,0 milj eurolla. Edelliseen tilinpäätökseen verrattuna kaupungin korollinen velka yhteensä laski 72,2 milj. eurolla ja talousarvioon verrattuna alitus oli 78,3 milj. euroa.

Viime vuoden lopussa kaupungin korollisen tasevelan määrä oli 853,7 milj. euroa ja asukaskohtainen velkamäärä on edelleen kohtuullinen verrokkikaupunkien joukossa. Vuosien 2020-23 välillä kaupungin velan kasvu on saatu pysäytettyä ja viime vuonna velan määrä aleni selvästi.

Korolliset velat (1 000 euroa)	TP 2023	Muutettu TA 2023	Ero	Alkuper. TA 2023
Pitkäaikaiset korolliset velat				
Rahalaitoksille	643 189	652 020	-8 832	652 020
Lyhennykset	-68 832	-68 832	0	-68 832
Nostot	60 000	68 832	-8 832	68 832
Lyhytaikaiset korolliset velat				
Kuntatodistusohjelmille	59 650	0	0	0
Konserniyhteisöille	150 877	280 000	-129 123	280 000
Yhteensä	853 716	932 020	-78 304	932 020
Lainat euroa/asukas	3 347	3 728	-381	3 728
Asukasmäärä	255 050	250 000	5 050	250 000

STRATEGIAN TOTEUTUMINEN

Vuosi 2023 oli Tampereen strategian Tekemisen kaupunki toinen toteutusvuosi. Kaupunginvaltuusto asetti vuoden 2023 talousarviossa strategian pohjalta 11 koko kaupunkia koskevaa toiminnan tavoitetta ja palvelualueille yhteensä 32 tavoitetta. Kaupungin liikelaitoksille asetettiin yhteensä kahdeksan tavoitetta.

Tytäryhteisöille asetettiin yhteensä 69 tavoitetta, jotka tuovat esiin pääomistajan tahdon ja ohjaavat omistajan edustajien toimintaa muun muassa hallituksessa ja yhtiökokouksessa.

Talousarvion toiminnan tavoitteet perustuvat Tampereen strategiaan sekä pormestariohjelmaan. Talousarviossa tavoitteita asetetaan ensisijaisesti toiminnan vaikuttavuudelle ja tuloksille. Toiminnan tavoitteet ovat valtuustoon nähden sitovia, pois luki- en tytäryhteisöille asetetut tavoitteet.

Talousarvion toiminnan tavoitteiden toteutuminen

Suoraan kaupunkistrategiasta johdetuista 43 toiminnan tavoitteesta 28 toteutui ja 5 toteutui osittain. Tavoitteista 10 jäi toteutumatta. Liikelaitosten 8 toiminnan tavoitteesta 5 toteutui, 2 toteutui osittain ja 1 tavoite jäi toteutumatta. Tytäryhteisöjen 69 toiminnan tavoitteesta 54 toteutui, 2 toteutui osittain ja 13 jäi toteutumatta.

KUNTALAISTEN HYVINVOINTI JA TERVEYS

Kuntalain (410/2015) 1 §:n mukaisesti kunta edistää asukkaidensa hyvinvointia ja kuntalain 37 §:ssä mukaisesti kuntastrategiassa huomioidaan kuntalaisten hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen. Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 6 § mukaan kunnan tulee seurata asukkaidensa terveyttä ja hyvinvointia sekä raportoida niistä valtuustolle vuosittain. Kaupungin valtuusto hyväksyi hyvinvointisuunnitelman vuosille 2022–2025 tammikuussa 2022. Sotemuutoksen jälkeen suunnitelmaa on päivitetty syksyllä 2023 seuraavissa kohdissa: Ikäihmisten toimintakykyä parannetaan ravitsemuksen keinoin, uusi tavoite on ikäihmisten hyvinvointia ja toimintakykyä tuetaan ravitsemustiedotuksella. Kaupungin sosiaalinen raportointi käynnistyy yhteistyössä sosiaalihuollon työntekijöiden ja asiakkaiden kanssa, uusi tavoite on pitkäaikaisasunnottomuuden poistaminen ja muun asunnottomuuden vähentäminen. Tilinpäätöksen yhteydessä raportoidaan suunnitelman tavoitteiden tilannetta.

Hyvinvointi koetaan aikaisempaa paremmaksi

Tamperelaisten hyvinvointikyselyn tulosten (2023) mukaan tamperelaiset kokevat elämänlaatunsa, taloudellisen tilanteensa ja terveytensä paremmaksi aiempaan kyselyyn verrattuna. Kuntalaisille kohdennettua hyvinvoinnin tiedotusta on lisätty mm. Miten voit edistää hyvinvointiasi -nettisivuilla, kaupungin infopintamainonnalla ja tampere.finlad -sovelluksen kyselyillä. Hyvinvointisivustoilla on kootusti tietoa eri hyvinvoinnin teemoista ja hyvinvointiin liittyvistä tapahtumista.

Ehkäisevän päihdetyön viestintää on lisätty

Ehkäisevän päihdetyön tiedotusta on lisätty muiden hyvinvoinnin teemojen yhteydessä ja Laikun lavan toimintaan liittyen yhteistyötä järjestöjen kanssa on tiivistetty. Päihdetilannekuva toteutetaan säännöllisesti joka toinen vuosi. Mielen hyvinvointiin liittyviä koulutuksia on mahdollistettu perusopetuksen ja varhaiskasvatuksen hen-

kilöstölle. Kouluterveyskyselyn (2023) mukaan tamperelaisten 8. ja 9.-luokkalaisten mielen hyvinvointiin liittyviin huoliin ovat oppilaat saaneet tukea aiempaa paremmin. Myös yksinäisyyden kokemukset oppilaiden keskuudessa ovat vähentyneet. Toisaalta tamperelaisten hyvinvointikyselyn mukaan asukkaiden yksinäisyyden kokeminen ja psyykkisesti merkittävästi kuormittuneiden osuus eivät ole juuri vähentyneet korona-vuosista.

Lapsiperheiden sosiaalisten verkostojen ja lasten ja nuorten kouluun kiinnittymistä on vahvistettu

Tampereella toimii viisi monialaista perhekeskusta, jotka tarjoavat lapsille ja perheille suunnattuja palveluita. Nämä palvelut kattavat hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen, kasvun ja kehityksen tukemisen sekä varhaisen tuen ja hoidon. Perhekeskukset muodostavat matalan kynnyksen palveluiden verkoston, johon kuuluvat muun muassa sosiaali- ja terveystyöpalveluiden, sivistystyöpalveluiden, järjestöjen ja uskonnollisten yhteisöjen toimijoista. Kouluvalmentajatyö on osa laajempaa kouluyhteistyötä, jolla vahvistetaan oppilaiden kouluun kiinnittymistä. Käynnissä on myös Läsnä - kouluun kiinnittyminen ja poissaoloihin puuttuminen Tampereen kaupunkiseudulla -hanke ja Sitouttavan kouluyhteistyön pilotointi (SKY) hanke toteutettiin 2021–2023. Kouluterveyskyselyn (2023) mukaan 8. ja 9.-luokkien oppilaat ovat saaneet tukea hyvinvointiinsa ja opiskeluunsa opettajilta aiempaa paremmin. Lasten ja nuorten turvallista sosiaalisen median käyttöä on tuettu Someturva-sovelluksella, joka suojaa koko kouluyhteisöä somehäirinnältä ja -kiusaamiselta.

Yhdyspinnoilla olevia toimintoja edistettiin

Erityisesti ikääntyneiden sekä heikommassa asemassa olevien kuntalaisten liikunnan ja kulttuurin harrastamista on tuettu Kaikukortin, harrastelähetteen, liikuntaneuvonnan sekä luotsitoiminnan keinoin. Kaikissa yhdyspintaan ja luotsitoimintaan liittyvissä malleissa asiakasmäärät kasvoivat edellisvuoteen verrattuna. Liikkumisen tasavertaisuuden edistämiseksi käytössä oli aktiivipassi, joita jaettiin 1 666kpl (v.2022: 2661) määrärahan puitteissa. Kaupungin yhdyspintaprojekti ja sen jälkeinen yhdyspintatyö-

ryhmä ovat edistäneet yhteisten toimintamallien aikaansaamista hyvinvointialueen kanssa. Asunnottomuuteen liittyvän tavoitteen osalta voidaan todeta sen kääntyneen laskuun ja pitkäaikaisasunnottomuuden jatkaneen vähenemistä edelliseen vuoteen verrattuna.

Osallisuutta ja turvallisuutta on edistetty

Kaupungin osallisuus- ja yhteisöllisyysuunnitelma hyväksyttiin 2023. Suunnitelman avulla ohjataan ja kehitetään kaupungin osallisuustyötä. Yhdenvertaisuuden teemassa on koulutettu henkilöstöä turvallisemman tilan periaatteista, aloitettu esteettömyysselvityksen tekeminen ja järjestetty Kaikkien Tampere -kampanja. Päätösten vaikutusten ennakoarviointia (evaus) on edistetty lisäämällä koulutusta henkilöstölle. Kaupungin nettisivuilla on päivitetty evaus-sivusto sekä evauslomake lisäyksineen.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen valtiosuuden lisäosa eli HYTE-kerroin oli vuonna 2023 Tampereella 74 (asteikko 0-100). HYTE-kerroin määräytyy edellisen vuoden tulosindikaattoreiden ja prosessi-indikaattoreiden keskiarvosta. Vuoden 2023 keskiarvo on 77, joka on vuoden 2024 hYTE-kerroin.

HANKINTOJEN KEHITTÄMINEN

Kaupungin hankintoja ohjaa kaupungin hallituksen kokouksessa 12.12.2022 § 494 hyväksymät hankintojen strategiset painopisteet. Strategisten painopisteiden keskeiset aiheet ovat hiilineutraaleja ja vastuullisia tekoja, edelläkävijyyttä ja elinvoimaa, sekä kokonaistaloudellisuutta. Palvelualueita ohjaavien lautakuntien palvelu- ja vuosisuunnitelmien hankintalinjauksissa konkretisoidaan, miten strategisia painopisteitä huomioidaan heitä koskevissa hankinnoissa.

Hallinto- ja tukipalveluyksikön hankintapalvelut palveluryhmä ohjaa linjausten laatimista ja seuraa periaatteiden toteutumista kaupungin hankintatoiminnassa. Palveluryhmä käynnisti kuluvan vuoden aikana kansallisen kynnysarvon ylittävien hankintojen kilpailutukset sekä tuki laajasti hankinnoissa kaupungin yksiköitä, huomioiden myös pienhankinnat.

Hankintojen hallinta ja tuloksellisuus

Kaupungin hankintatoiminnan kehittämistä on jatkettu systemaattisesti hankintojen kehittämisen tiekartan ohjaamana. Tiekartalla olevilla projekteilla on parannettu hankintatoiminnan tuloksellisuutta kaupunkitasoisesti ja valmisteltu edellytyksiä hankintojen kokonaisvaltaiseen johtamiseen. Kehittämisen osa-alueita ovat hankintojen organisointi ja johtaminen, toimintamallien kehittäminen ja tiedolla johtaminen sekä näitä tukevien digitaalisten ratkaisujen edistäminen.

Vuoden 2023 kuluessa hankintatoiminnan organisointi on kaupungissa uudistettu. Kaupungin hankintaosaamista keskitettiin ja kaupunkiin palkattiin uusia julkisen hankinnan osaajia. Keskitetty hankintapalvelu luo ja toteuttaa hankinnan toimintamallit kategoriajohtamiseen ja hankintojen kilpailuttamiseen. Tavoitteena on kilpailuttaa kaupungin hankintalain määrittelemät kynnysarvon ylittävät hankinnat oman organisaation toimesta niiltä osin, kun se on kokonaistaloudellisesti kannattavaa huomioiden esimerkiksi yhteishankintoihin osallistuminen. Vuoden 2023 lopussa hankintapalveluiden organisaatio sai kiitosta toiminnasta, mitä voidaan mitä merkinä uudistuksen onnistumisesta.

Hankintojen digitalisoinnissa edettiin hankintojen johtamiseen tarkoitettun järjestelmän käyttöönottoon. Järjestelmän avulla kaupunki on saanut kattavan näkymän han-

kintatoimintaan ja syksyn 2023 aikana järjestelmää pilotoitiin lautakuntien hankintasuunnitelmien luomisessa. Järjestelmän avulla kyettiin myös suunnittelemaan tulevia hankintoja kokonaistaloudellisemmin, joka tuo tulevaisuudessa paremmat mahdollisuudet saavuttaa kustannustehokkuutta. Digitalisointi edesauttaa järjestelmän kautta hankintojen läpinäkyvyyttä ja toiminnan tehostamista.

Uudistumiskyky ja elinvoima

Kaupunki selvitteli ulkopuolisen innovaatio- ja yhteistyökykyosaamisen arvioinnin kautta kaupungin toimittajien antamia arvioita kaupungin hankintatoimen kehittymistä. Aiempien vuosien trendi tuloksen paranemisesta jatkui, mikä osoittaa kaupungin kykyä hyvään ja tasapuoliseen yhteistyöhön yritysmaailman kanssa. Kaupunki myös toteuttaa hankintoja usein pienhankintana, joka vahvistaa paikallista elinvoimaa. Kaupungissa tehtiin yli 500 hankintapäätöstä, josta valtaosa on pienhankintana toteutettavia paikallisesti tärkeitä hankintoja.

ICT asiantuntijapalveluiden hankinta toteutettiin uudella toimintatavalla, jossa paljon pieniä tarpeita yhdistettiin suureksi hankintakokonaisuudeksi. Tämä kilpailutus tuotti yhteensä yli 55 sopimusta eri toimittajien kanssa palvelemaan kaupungin tarpeita ketterästi erilaisiin tietoteknisiin asiantuntija tarpeisiin.

Yhteiskuntavastuu ja kestävä kehitys

Tampere on jatkanut ja kehittänyt entisestään toimintamallia hankinnoilla työllistämisen hankintojen kautta. Kaupungissa hankintojen kautta luotiin 57 työsuhdetta (vuosi 2022 16 työsuhdetta) ja 5 työkokeilua (vuosi 2022 1 työkokeilu). Työllistämisehtoa käytettiin kaikkiaan 28 eri hankinnassa (vuosi 2022 24 hankintaa sisältäen sote-hankinnat) ja ehdon piirissä oli 56 eri toimittajaa (vuosi 2022 55 hankintaa sisältäen sote-hankinnat). Hankinnoilla työllistämisen toimenpiteitä käytetään kaupungin hankinnoissa taloudellisesta tilanteesta huolimatta vahvasti ja tuloksekkaasti.

Ympäristöä huomioivien vaatimusten toteuttamista jatkettiin useissa hankinnoissa. Infran rakentamisen ja kunnossapito kategoriassa viidessä yhdestätoista urakasta käytettiin ympäristökriteerejä valintaan antavina pisteytyksinä tai vaatimuksina ja kierrätystä toteutettiin lähes kaikissa urakoissa jossain määrin. Infran rakentamisen ja kunnossapidon hankintakategoriassa luotiin tavoitteet tulevaisuuden vastuullisuuden edistämiseksi.

Hankintaosaamisen vahvistaminen

Hankintaosaamista kasvatettiin kaupungissa sekä rekrytoinnin, että koulutusten kautta. Kaupungin hankintaverkoston toiminta jatkui vuoden 2023 aikana pienten koulutusten, tilannekatsausten ja tietoiskujen muodossa. Hankintapalvelut yhdessä lakiasioiden kanssa myös koulutti yksiköitä erilaisin klinikoin ja koulutuksin. Myös ulkopuolisia hankintakoulutuksia suosittiin vuoden aikana asiantuntemuksen syventämiseksi.

Hankintatoimi kaupungissa on myös verkostoitunut muiden julkisten hankintayksiköiden kanssa, josta vertaisoppimisella ja verkostoyhteistyöllä saatiin uusia näkemyksiä luotua kaupungin hankintatoimeen. Lisäksi kaupungin hankintapalvelut pääsivät mukaan Keino akatemian vähähiilisten hankintojen johtamisen akatemiaan, jonka tulosten avulla saadaan konkretisoitua ja priorisoitua vastuullisuustavoitteita kategoriakohtaisesti systemaattisesti jatkossa.

TUOTTAVUUDEN TILA

Kaupungin tuottavuutta seurataan tuottavuusmittareiden avulla. Tuottavuuden laskentaa, mittaamista ja seuranta kehitetään edelleen osana kaupungin talouden, tuottavuuden ja tuloksellisuuden vahvistamista. Tuottavuuden parantaminen on osa talouden tasapainotusta. Tuottavuusmuutosta on tarkoituksenmukaista tarkastella tarkemmin palvelujen tasolla. Palvelujen yksikkökustannusten tarkastelu valituissa palveluissa otettiin osaksi vuoden 2024 taloussuunnittelua. Painopisteenä on kehittää palvelujen yksikkökustannusten mittaamista. Lautakuntatasoisista tuottavuusmittareista luovuttiin vuoden 2024 talousarviossa.

Tuottavuuskehityksen arviointitapa

Tuottavuus lasketaan tuotoksen ja panoksen suhteena. Julkisella sektorilla panokset ovat tuotannontekijöistä aiheutuvia kustannuksia ja tuotokset ovat toiminnasta ja palveluista syntyviä suoritteita. Koska suoritteet ovat erilaisia eivätkä ole yhteenlaskettavissa, käytetään Tampereen kaupunkitason ja lautakuntatason tuottavuuskehityksen arvioinnissa palvelujen kysyntää kuvaavaa asukasmäärää kuvaamaan tuotosta.

Tampere on yksi Suomen nopeimmin kasvavista kaupunkiseuduista. Tampereen kaupungin kasvun arvioidaan jatkuvan noin 3 000 asukkaan vuosivauhtia. Vuonna 2023 väestökasvu oli ennätysellisesti yli 6 000 asukasta, mikä perustui sekä kuntien välisen muuton että maahanmuuttoon voimakkaaseen kasvuun. Tuottavuuden arviointimallin perustaksi on valittu kasvavan kaupungin näkökulma. Sen mukaan asukasmäärän kasvaessa tuottavuutta voidaan parantaa vähentämällä kustannuksia, pitämällä kustannukset nykytasolla tai hillitsemällä kustannusten kasvua niin, että se jää asukasmäärän kasvua alhaisemmaksi.

Tuottavuusmittareiden toteuma

Tuottavuuden ja siihen vaikuttavien tekijöiden kehitystä seurataan päämittareiden ja tuottavuutta selittävien mittareiden avulla. Mittarilukeman lisäksi raportoidaan sen ero suhteessa talousarvion tiedoista laskettuun tavoitteeseen 2023. Vuoden 2023

tuottavuusmittarit eivät ole vertailukelpoisia aiempiin vuosiin sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen uudistuksen vuoksi.

Päämittarit toteutuivat talousarviota parempina eli asukaskohtaiset kustannukset olivat tavoitetta alhaisemmat.

Käyttökustannukset olivat asukasta kohden 4 291 euroa, mikä oli 114 euroa (2,6 %) muutettua talousarviota vähemmän. Sote-uudistuksen vuoksi asukaskohtaiset käyttökustannukset alenivat 48,6 % edellisvuodesta. Tavoitetta parempaa toteumaan vaikutti elinvoiman ja kilpailukyvyn palvelualueen sekä konsernihallinnon henkilöstökulujen ja palvelujen ostojen suunniteltua alhaisemmat toteumat.

Työvoimakustannukset olivat 1 749 euroa/asukas. Asukaskohtaiset työvoimakustannukset alittivat tavoitteen 43 euroa/asukas (2,4 %). Työvoimakustannusten kehitykseen vaikutti kunta-alan palkkaratkaisun kustannusvaikutus sekä erityisesti varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen ja perusopetuksen palkallisten henkilötyövuosien noin 300 htv:n (+7,5 %) kasvu.

Palveluja hankittiin 1 267 eurolla/asukas. Asukaskohtaiset palveluhankinnat toteutuivat 27 euroa (2,1 %) muutettua talousarviota alhaisempina. Tavoitetta parempaan toteumaan vaikutti mm. työllisyys- ja elinkeinopalvelujen suunniteltua pienemmät hankinnat.

Nettomenot olivat 2 271 euroa asukasta kohden, mikä oli 158 euroa (6,5 %) tavoitetta parempi. Sote-uudistus vaikutti merkittävästi nettomenojen ja verorahoituksen alenemiseen. Nettomenot alenivat 863,3 milj. eurolla (-59,8 %) ja asukaskohtaiset nettomenot 3 522 eurolla (-60,8 %) edellisvuoteen verrattuna. Vastaavasti verotulot ja valtionosuudet alenivat yhteensä 826,8 milj. eurolla. Toimintatuottoja kertyi yhteensä 385,8 milj. euroa, mikä oli 20,5 milj. euroa muutettua talousarviota enemmän. Toimintakulut olivat 965,0 milj. euroa, mikä oli 7,6 milj. euroa muutettua talousarviota vähemmän. Toimintakatteen tavoitetta parempaan toteumaan vaikutti erityisesti elinvoiman ja kilpailukyvyn palvelualueen tuottojen ja kulujen toteumat.

Selittävästä mittareista kaksi on henkilöstövoimavaroja kuvaavia mittareita.

Työntekijäkokemusta mittaava QWL-indeksi (Quality of Working Life) muodostuu kolmesta osa-alueesta: päämäärät ja luovuus, yhteenkuuluvuus ja identiteetti sekä fyy-

sinen ja emotionaalinen turvallisuus. Työntekijäkokemuskysely toteutetaan kolmannesvuosittain. Vuoden 2023 lopun työntekijäkokemuskyselyn tulos oli 60,9, mikä on tavoitetta parempi. QWL-indeksi parantui 1,7 yksikköä edellisen vuoden vastaavaan ajankohtaan nähden. Vahvimpana osa-alueena on fyysinen ja emotionaalinen turvallisuus. Vastaajat kokivat osaamisensa riittävän työtehtävien hoitamiseen, johtamisen olevan oikeudenmukaista ja luottamuksen esihenkilön taholta olevan hyvällä tasolla. Hieman alhaisemman arvion saavat osa-alueet yhteenkuuluvuus ja identiteetti sekä päämäärät ja luovuus. Kaikki osa-alueet ovat kuitenkin hyvällä tasolla ja tulokset ovat parantuneet edelliseen kyselyyn nähden. Hyvä työntekijäkokemus parantaa palvelun laatua ja työn tehokkuutta.

Vuoden 2023 tavoitteena oli vähentää sairauspoissaoloja edelliseen vuoteen nähden. Sairauspoissaolojen vähentyminen lisää työhyvinvointia ja parantaa työn tuottavuutta sekä vaikuttaa alentavasti mm. työterveyshuolto- ja sijaiskustannuksiin. Vuonna 2023 sairauspoissaolopäiviä oli koko kaupungissa noin 139 700 ja sairauspoissaolojen osuus kokonaistyöajasta oli 4,41 prosenttia (2022: 5,47 %). Sairauspoissaolot toteutuivat tavoitetta pienempinä ja alenivat lähes kaikissa kaupungin toiminnoissa. Sosiaali- ja terveystieteiden sekä pelastustoimen siirtyminen hyvinvointialueelle on alentanut kaupungin sairauspoissaolojen tasoa. Lisäksi koronapandemian helpottuminen on vaikuttanut osaltaan sairauspoissaolojen kehitykseen.

Tiloja oli vuoden lopussa asukasta kohden laskettuna 2,70 huoneistoneeliötä, mikä oli hieman suunniteltua tasoa vähemmän. Vuoden 2023 lopussa palvelukäytössä on tiloja yhteensä 689 679 htm². Tilat vähenivät 185 866 htm² edellisvuoden vastaavaan ajankohtaan verrattuna, mikä aiheutui hyvinvointialueelle siirtyneistä palveluista.

Digitaalisten asiointikanavien määrää kuvaava mittari toteutui edellisvuotta ja tavoitetta selvästi parempana. Raportoinnin laadun parantaminen on osaltaan vaikuttanut tilanteeseen. Palvelutietovarantoon on palvelukanavistaan ilmoittanut 168 palvelua, joista 76 tarjoaa verkkoasiointikanavan. Näin ollen asiointi digitaalisessa kanavassa on tällä hetkellä mahdollista 45 % kaupungin palveluja. Tarkastelussa ovat sekä Tampereen kaupungin omistamat että valtakunnalliset verkkoasiointikanavat, joita kuntalainen käyttää asioidessaan kaupungin kanssa.

Tuottavuusmittarit	TP 2022	TP 2023	Tavoite 2023	Ero
Päämittarit				
Käyttökustannukset, euroa/asukas	8 352	4 291	4 405	-114
Työvoimakustannukset, euroa/asukas	2 797	1 749	1 792	-43
Palveluhankinnat, euroa/asukas	3 933	1 267	1 294	-27
Nettomenot, euroa/asukas	5 793	2 271	2 430	-158
Selittävät mittarit				
Sairauspoissaolot, %	5,47%	4,41%	4,45%	-0,04 %-yks.
Työntekijäkokemus, QWL (max 100)	59,2	60,9	60,0	0,9
Tilatehokkuus, htm2/asukas	3,52	2,70	2,75	-0,05
Digitaaliset asiointikanavat, %	24%	45%	35%	10 %-yks.
Asukasmäärä	249 009	255 050	250 000	

Tavoite 2023 on muutettu talousarvio 2023. Ero on tilinpäätöksen 2023 ja tavoitteen 2023 välinen ero.

Tilinpäätöslaskelmat

TILINPÄÄTÖSLASKELMAT

TULOSLASKELMA

	1.1. - 31.12.2023	1.1. - 31.12.2022
Toimintatuotot		
Myyntituotot	169 517 698,29	244 337 845,18
Maksutuotot	40 939 847,02	100 383 326,31
Tuet ja avustukset	36 217 520,79	62 635 489,40
Vuokratuotot	108 169 575,37	85 649 301,78
Muut toimintatuotot	30 936 189,12	23 305 723,57
	<hr/>	<hr/>
	385 780 830,59	516 311 686,24
Valmistus omaan käyttöön	3 297 731,49	5 148 062,35
Toimintakulut		
Henkilöstökulut		
Palkat ja palkkiot	-357 575 297,72	-547 173 411,19
Henkilösivukulut		
Eläkekulut	-74 009 761,83	-118 515 286,19
Muut henkilösivukulut	-14 348 449,34	-20 401 928,39
Palvelujen ostot	-325 875 534,80	-994 133 447,81
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-37 846 169,04	-64 576 424,58
Avustukset	-63 237 418,24	-104 842 614,06
Vuokratulut	-90 281 427,15	-109 648 206,37
Muut toimintakulut	-5 149 578,03	-4 696 276,57
	<hr/>	<hr/>
	-968 323 636,15	-1 963 987 595,16
Toimintakate	-579 245 074,07	-1 442 527 846,57

TILINPÄÄTÖSLASKELMAT

	1.1. - 31.12.2023	1.1. - 31.12.2022
Verotulot	681 057 394,00	1 192 291 583,00
Valtionosuudet	58 343 614,00	373 863 497,00
Rahoitustuotot ja -kulut		
Korkotuotot	9 247 312,42	6 899 300,97
Muut rahoitustuotot	40 707 187,11	28 773 754,43
Korkokulut	-21 439 796,28	-15 757 972,52
Muut rahoituskulut	-672 588,57	-1 271 979,74
	27 842 114,68	18 643 103,14
Vuosikate	187 998 048,61	142 270 336,57
Poistot ja arvonalentumiset		
Suunnitelman mukaiset poistot	-129 364 122,50	-120 954 422,88
Arvonalentumiset	-3 319 264,57	-3 490 391,48
	-132 683 387,07	-124 444 814,36
Tilikauden tulos	55 314 661,54	17 825 522,21
Poistoeron muutos	1 708 173,65	1 708 369,92
Rahastojen vähennys	1 096 397,02	561 396,86
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	58 119 232,21	20 095 288,99

RAHOITUSLASKELMA

	1.1. - 31.12.2023	1.1. - 31.12.2022
Toiminnan rahavirta		
Vuosikate	187 998 048,61	142 270 336,57
Tulorahoituksen korjauserät	-20 758 630,64	-14 524 535,12
	167 239 417,97	127 745 801,45
Investointien rahavirta		
Investointimenot	-232 389 140,45	-238 445 864,36
Rahoitusosuudet investointimenoihin	3 169 919,25	5 921 750,94
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	33 582 901,74	16 764 144,40
	-195 636 319,46	-215 759 969,02
Toiminnan ja investointien rahavirta	-28 396 901,49	-88 014 167,57
Rahoituksen rahavirta		
Antolainauksen muutokset		
Antolainasaamisten lisäykset	-1 877 555,43	-2 042 692,36
Antolainasaamisten vähennykset	10 677 602,84	498 950,08
	8 800 047,41	-1 543 742,28
Lainakannan muutokset		
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	60 000 000,00	0,00
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-68 831 662,03	-25 734 101,05
Lyhytaikaisten lainojen muutos	-63 337 705,69	60 611 223,14
	-72 169 367,72	34 877 122,09

TILINPÄÄTÖSLASKELMAT

	1.1. - 31.12.2023	1.1. - 31.12.2022
Muut maksuvalmiuden muutokset		
Toimeksiantojen varojen ja pääomien muutokset	-1 907 783,49	-262 869,07
Vaihto-omaisuuden muutos	-738 572,48	-512 559,72
Saamisten muutos	29 167 757,20	-13 397 209,97
Korottomien velkojen muutos	-84 309 321,63	29 879 299,36
	-57 787 920,40	15 706 660,60
Rahoituksen rahavirta	-121 157 240,71	49 040 040,41
Rahavarojen muutos	-149 554 142,20	-38 974 127,16
Rahavarat 31.12.	91 878 169,12	241 432 311,32
Rahavarat 1.1.	241 432 311,32	280 406 438,48
	-149 554 142,20	-38 974 127,16

TASE

VASTAAVAA

	31.12.2023	31.12.2022
PYSYVÄT VASTAAVAT		
Aineettomat hyödykkeet		
Aineettomat oikeudet	321 329,86	593 589,44
Muut pitkävaikutteiset menot	104 785 650,91	106 568 182,49
	105 106 980,77	107 161 771,93
Aineelliset hyödykkeet		
Maa- ja vesialueet	242 857 984,90	233 264 028,48
Rakennukset	638 173 570,70	581 789 684,97
Kiinteät rakenteet ja laitteet	554 610 316,63	538 536 838,24
Koneet ja kalusto	19 660 064,84	25 055 027,14
Muut aineelliset hyödykkeet	5 951 045,10	5 690 930,84
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	243 761 841,30	253 465 298,32
	1 705 014 823,47	1 637 801 807,99
Sijoitukset		
Osakkeet ja osuudet	301 315 231,79	350 726 463,48
Muut lainasaamiset	100 606 172,80	109 371 136,39
Muut saamiset	1 260 481,66	1 299 236,48
	403 181 886,25	461 396 836,35
TOIMEKSIANTOJEN VARAT		
Lahjoitusrahastojen varat	289 870,64	283 870,64

TILINPÄÄTÖSLASKELMAT

VASTAAVAA

	31.12.2023	31.12.2022
VAIHTUVAT VASTAAVAT		
Vaihto-omaisuus		
Aineet ja tarvikkeet	1 603 082,02	1 438 869,14
Keskeneräiset tuotteet	570 432,68	520 121,84
Muu vaihto-omaisuus	967 992,24	443 943,48
	<hr/>	<hr/>
	3 141 506,94	2 402 934,46
Saamiset		
Pitkäaikaiset saamiset		
Lainasaamiset	0,00	251 255,88
Muut saamiset	175 921,16	27 068,55
Siirtosaamiset	4 694 309,99	5 400 563,83
Lyhytaikaiset saamiset		
Myyntisaamiset	34 213 685,79	54 148 327,51
Lainasaamiset	17 265 392,47	4 072 761,06
Muut saamiset	26 282 298,15	33 893 352,29
Siirtosaamiset	20 982 068,43	34 988 104,07
	<hr/>	<hr/>
	103 613 675,99	132 781 433,19
Rahoitusarvopaperit		
Muut arvopaperit	21 923 990,38	22 202 156,54
Rahat ja pankkisaamiset		
	69 954 178,74	219 230 154,78
VASTAAVAA YHTEENSÄ	2 412 226 913,18	2 583 260 965,88

VASTATTAVAA

	31.12.2023	31.12.2022
OMA PÄÄOMA		
Peruspääoma	607 813 879,46	636 657 232,28
Muut omat rahastot	18 034 876,66	19 131 273,68
Edellisten tilikausien ylijäämä (alijäämä)	606 293 743,21	586 198 454,22
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	58 119 232,21	20 095 288,99
	1 290 261 731,54	1 262 082 249,17
POISTOERO JA VAPAAEHTOISET VARAUKSET		
Poistoero	14 825 812,30	16 533 985,95
PAKOLLISET VARAUKSET		
Eläkevaraukset	785 500,00	968 700,00
Muut pakolliset varaukset	1 214 987,69	723 664,50
	2 000 487,69	1 692 364,50
TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT		
Valtion toimeksiannot	0,00	235 456,42
Lahjoitusrahastojen pääomat	13 724 130,99	13 507 528,65
Muut toimeksiantojen pääomat	659 053,77	2 541 983,18
	14 383 184,76	16 284 968,25

TILINPÄÄTÖSLASKELMAT

VASTATTAVAA

	31.12.2023	31.12.2022
VIERAS PÄÄOMA		
Pitkäaikainen		
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	576 547 359,49	583 188 698,81
Saadut ennakot	69 370,00	84 480,00
Liittymismaksut ja muut velat	26 207 664,52	26 154 166,17
Siirtovelat	28 203 486,26	16 422 527,36
	<hr/>	<hr/>
	631 027 880,27	625 849 872,34
Lyhytaikainen		
Joukkovelkakirjalainat	59 650 211,81	0,00
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	66 641 339,33	68 831 662,04
Lainat muilta luotonantajilta	150 877 139,16	273 865 056,66
Saadut ennakot	0,00	1 083 917,70
Ostovelat	76 624 019,46	147 737 019,33
Muut velat	22 006 545,84	26 202 364,47
Siirtovelat	83 928 561,02	143 097 505,47
	<hr/>	<hr/>
	459 727 816,62	660 817 525,67
VASTATTAVAA YHTEENSÄ	2 412 226 913,18	2 583 260 965,88

KONSERNITULOSLASKELMA

	1.1. - 31.12.2023	1.1. - 31.12.2022
Toimintatuotot	1 043 711 472,61	1 443 900 938,72
Toimintakulut	-1 472 390 858,35	-2 593 853 347,12
Osuus osakkuusyhteisöjen voitosta	2 045 685,16	7 755 305,41
Toimintakate	-426 633 700,58	-1 142 197 102,98
Verotulot	681 057 394,00	1 192 291 583,00
Valtionosuudet	58 343 614,00	373 863 497,00
Rahoitustuotot ja -kulut		
Korkotuotot	13 270 423,67	3 091 013,18
Muut rahoitustuotot	2 239 794,97	2 628 988,18
Korkokulut	-46 460 117,86	-39 020 387,20
Muut rahoituskulut	-637 876,96	-3 619 579,52
Vuosikate	281 179 531,23	387 038 011,66

TILINPÄÄTÖSLASKELMAT

	1.1. - 31.12.2023	1.1. - 31.12.2022
Poistot ja arvonalentumiset		
Suunnitelman mukaiset poistot	-215 254 395,66	-270 071 810,31
Omistuksen eliminointierot	0,00	29 863,49
Arvonalentumiset	-1 796 698,25	-2 843 523,33
	-217 051 093,91	-272 885 470,15
Tilikauden tulos	64 128 437,32	114 152 541,50
Tilinpäätössiirrot	1 099 567,32	566 757,57
Tilikauden verot	-9 516 341,94	-23 754 947,64
Laskennalliset verot	-3 627 879,55	-2 352 107,39
Vähemmistöosuudet	223 116,79	373 894,41
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	52 306 899,95	88 986 138,46

KONSERNIN RAHOITUSLASKELMA

	1.1. - 31.12.2023	1.1. - 31.12.2022
Toiminnan rahavirta		
Vuosikate	281 179 531,23	387 038 011,66
Tilikauden verot	-9 516 341,94	-23 754 947,64
Tulorahoituksen korjaukset	6 571 053,89	-62 241 143,90
	278 234 243,18	301 041 920,12
Investointien rahavirta		
Investointimenot	-537 371 153,22	-550 128 089,71
Rahoitusosuudet investointimenoihin	3 169 919,25	5 921 750,94
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	11 774 691,84	138 344 221,76
	-522 426 542,13	-405 862 117,01
Toiminnan ja investointien rahavirta	-244 192 298,95	-104 820 196,89
Rahoituksen rahavirta		
Antolainauksen muutokset		
Antolainasaamisten lisäykset	-2 093 036,43	-2 867 692,00
Antolainasaamisten vähennykset	10 592 273,18	340 680,42
	8 499 236,75	-2 527 011,58
Lainakannan muutokset		
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	304 249 346,51	159 321 552,27
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-121 956 877,52	-141 831 704,87
Lyhytaikaisten lainojen muutos	47 217 785,57	-24 282 171,98
	229 510 254,56	-6 792 324,58

TILINPÄÄTÖSLASKELMAT

	1.1. - 31.12.2023	1.1. - 31.12.2022
Oman pääoman muutokset	-357 520,55	-2 151 774,02
Muut maksuvalmiuden muutokset		
Toimeksiantojen varojen ja pääomien muutokset	-1 877 438,16	-338 646,37
Vaihto-omaisuuden muutos	-2 789 411,80	-22 147 312,76
Saamisten muutos	45 627 343,65	-59 822 677,60
Korottomien velkojen muutos	-189 219 456,91	155 022 794,05
	-148 258 963,22	72 714 157,32
Rahoituksen rahavirta	89 393 007,54	61 243 047,13
Rahavarojen muutos	-154 799 291,41	-43 577 149,76
Rahavarat 31.12.	149 772 299,86	345 177 920,91
Rahavarat 1.1.	304 571 591,27	388 755 070,68
	-154 799 291,41	-43 577 149,76

KONSERNITASE

VASTAAVAA

	31.12.2023	31.12.2022
PYSYVÄT VASTAAVAT		
Aineettomat hyödykkeet		
Aineettomat oikeudet	7 162 794,93	16 839 743,40
Muut pitkävaikutteiset menot	120 451 630,54	123 093 903,56
Ennakkomaksut	485 058,07	678 887,39
	128 099 483,54	140 612 534,34
Aineelliset hyödykkeet		
Maa- ja vesialueet	304 240 610,72	292 539 095,25
Rakennukset	1 786 250 121,17	1 910 306 984,99
Kiinteät rakenteet ja laitteet	827 904 304,75	802 192 206,15
Koneet ja kalusto	165 163 107,73	193 891 037,92
Muut aineelliset hyödykkeet	33 060 228,89	33 427 077,45
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	655 085 755,84	583 549 365,40
	3 771 704 129,10	3 815 905 767,15
Sijoitukset		
Osakkuusyhteisöosuudet	90 599 456,22	89 361 690,54
Muut osakkeet ja osuudet	31 041 165,02	28 014 941,01
Muut lainasaamiset	20 473 157,04	29 155 676,41
Muut saamiset	896 119,17	975 374,51
	143 009 897,45	147 507 682,47

TILINPÄÄTÖSLASKELMAT

VASTAAVAA

	31.12.2023	31.12.2022
TOIMEKSIANTOJEN VARAT	5 909 416,03	3 819 874,10
VAIHTUVAT VASTAAVAT		
Vaihto-omaisuus	52 827 403,46	54 138 931,39
Saamiset		
Pitkäaikaiset saamiset	9 902 621,48	10 762 393,80
Lyhytaikaiset saamiset	206 125 392,38	281 672 955,36
Rahoitusarvopaperit	26 668 295,56	41 444 142,07
Rahat ja pankkisaamiset	123 104 004,30	303 733 778,84
VASTAAVAA YHTEENSÄ	4 467 350 643,30	4 799 598 059,53

VASTATTAVAA

	31.12.2023	31.12.2022
OMA PÄÄOMA		
Peruspääoma	607 813 879,46	636 657 232,28
Yhdistysten ja säätiöiden peruspääomat	167 762,41	284 038,63
Muut omat rahastot	27 709 060,79	34 090 007,95
Edellisten tilikausien ylijäämä (alijäämä)	929 726 030,38	863 521 814,15
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	52 306 899,95	88 986 138,46
	1 617 723 632,99	1 623 539 231,47
VÄHEMMISTÖOSUUDET		
	81 107 685,83	79 650 291,64
PAKOLLISET VARAUKSET		
Eläkevaraukset	1 089 250,00	1 225 786,00
Muut pakolliset varaukset	22 482 248,67	27 603 934,51
	23 571 498,67	28 829 720,51
TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT		
	20 002 755,47	20 626 569,51
VIERAS PÄÄOMA		
Pitkäaikainen korollinen vieras pääoma	2 044 887 403,92	2 126 188 126,36
Pitkäaikainen koroton vieras pääoma	100 861 082,26	83 483 990,76
Lyhytaikainen korollinen vieras pääoma	190 729 742,66	148 490 823,26
Lyhytaikainen koroton vieras pääoma	388 466 841,50	688 789 306,05
	2 724 945 070,33	3 046 952 246,41
VASTATTAVAA YHTEENSÄ	4 467 350 643,30	4 799 598 059,53